

Delovni zvezki Urada RS za makroekonomske analize in razvoj
ISSN: 1318-1920

Izdajatelj:

Urad RS za makroekonomske analize in razvoj
Gregorčičeva 27, 1000 Ljubljana.

Tel: (+386) 1 478 10 12

Fax: (+386) 1 478 10 70

E-mail: publicistika.umar@gov.si

<http://www.gov.si/umar/public/dz.php>

Mnenja in zaključki, objavljeni v prispevkih v publikaciji Delovni zvezki UMAR, ne odražajo nujno uradnih stališč Urada RS za makroekonomske analize in razvoj

Avtorji: mag. Mateja KOVAČ, dr. Emil ERJAVEC, dr. Stane KAVČIČ

Odgovorna urednica: Eva ZVER

Prevod povzetka: Tina POTRATO

Lektoriranje povzetka: Dean JESSON

Lektoriranje: Janez PLESTENJAK

Grafikoni: Marjeta ŽIGMAN

Tehnična urednica, prelom: Ema Bertina KOPITAR

Distribucija: Katja FERFOLJA

Tisk: SOLOS, Ljubljana

Naslovnica: Sandi RADOVAN, Studio DVA

Naklada: 200

Ljubljana, 2007

Mateja Kovač¹, Emil Erjavec², Stane Kavčič³

Napovedovanje sprememb dodane vrednosti dejavnosti kmetijstva v Sloveniji v tekočem srednjeročnem obdobju

Delovni zvezek 2 / 2007

¹ mag. Mateja Kovač je podsekretarka na Uradu RS za makroekonomske analize in razvoj (e-mail: mateja.kovac@gov.si)

² dr. Emil Erjavec je redni profesor na Univerzi v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko (e-mail: emil.erjavec@bfro.uni-lj.si)

³ dr. Stane Kavčič je docent na Univerzi v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko (e-mail: stane.kavcic@bfro.uni-lj.si)

Kazalo

Povzetek	9
Summary	11
1 Uvod	13
1.1 Namen in cilji dela	14
2.1 Delovne hipoteze	15
2 Pregled objav	17
2.1 Kmetijstvo in kmetijska politika	17
2.2 Metodologije ocenjevanja gospodarske aktivnosti	21
2.2.1 Nacionalni računi (NA)	21
2.2.2 Ekonomski računi za kmetijstvo (EAA)	22
2.2.3 Ekonomski računi kmetijstva po aktivnostih (ABTA)	24
2.3 Metodologije napovedovanja gospodarske aktivnosti	26
2.3.1 Modeliranje in modeli	26
2.3.2 Pregled sektorskega modeliranja v kmetijstvu	27
2.3.3 Simulacijski sektorski model za analizo kmetijske politike (APAS)	29
2.3.4 Simulacijski sektorski modeli za napovedovanje gibanj na trgih s hrano (Ag-MEMOD)	32
2.3.5 Statični deterministični model kmetijskih gospodarstev	33
3 Metode dela	34
3.1 Izbor osnovnega metodološkega ogrodja	34
3.2 Osnovni potek dela	35
3.3 Izbrana različica računa	39
3.4 Podatkovna osnova	41
3.5 Izhodišča	41
3.6 Scenariji (Sheme)	45
4 Rezultati	47
4.1 Proizvodnja	47
4.2 Vmesna poraba	65
4.3 Bruto dodana vrednost	67
5 Razprava	73
5.1 Model APAS/ABTA	73
5.2 Pridobljeni rezultati	73
5.3 Primerjava rezultatov z rezultati drugih študij	76
5.4 Priporočila za nadaljne delo	79
Sklepi	80
Literatura in viri	82
Priloge	87

Seznam tabel

Tabela 1:	BDV kmetijstva v BDV gospodarstva Slovenije, obdobje 1995–2004	17
Tabela 2:	Vrednost in struktura bruto kmetijske proizvodnje v Sloveniji, obdobje 2000–2004	18
Tabela 3:	Dogovorjena višina in možnost doplačevanja neposrednih plačil v Sloveniji, obdobje 2003–2013	20
Tabela 4:	Pogajalski dogovor na področju kvot in referenčnih količin za Slovenijo	20
Tabela 5:	Delež dejavnosti A v BDV in letne stopnje rasti v Sloveniji, po NA, obdobje 2000–2006	22
Tabela 6:	Proizvodni račun kmetijstva za Slovenijo, obdobje 2000–2004, po EAA	24
Tabela 7:	Osnovni podatki nekaterih modelov delnega ravnovesja	28
Tabela 8:	Razlike med prvotno različico slovenskega modela APAS in novim modelom APAS/ABTA	35
Tabela 9:	Matriki cenovnih elastičnosti in dolgoročnega učinka	38
Tabela 10:	Osnovni viri podatkov	41
Tabela 11:	Uporabljene makroekonomske predpostavke	42
Tabela 12:	Pričakovane proizvajalčeve cene v obdobju 2006–2013, po shemah	43
Tabela 13:	Pričakovane odločitvene cene v obdobju 2005–2013, po shemah	44
Tabela 14:	Primerjava plačil po standardni in regionalni shemi, na enoto pridelka / prireje, za leto 2007	45
Tabela 15:	Rasti vrednosti obravnavane proizvodnje po cenah proizvajalcev in osnovnih cenah, obdobje 2007–2013 glede na leto 2006	64
Tabela 16:	Spremembe MAC koeficientov, leta 2002, 2005 in 2013, po scenarijih	66

Seznam slik

Slika 1:	Obravnavani problemi in cilji ter načrtovani ukrepi	15
Slika 2:	Osnovni potek napovedovanja BDV posameznega kmetijskega proizvoda	37
Slika 3:	Postavitev bruto / neto različice dela	40

Seznam grafikonov

Grafikon 1:	Skupna površina, zasejana z obravnavanimi poljščinami	47
Grafikoni 2–5:	Površine zemljišč, po posameznih poljščinah	48
Grafikon 6:	Skupno število obravnavanih vrst živali	50
Grafikoni 7–12:	Število živali, po posameznih vrstah	50
Grafikoni 13–16:	Intenzivnost pridelave, po posameznih poljščinah	52
Grafikoni 17–22:	Intenzivnost prireje, po posameznih vrstah živali	53
Grafikon 23:	Skupni obseg pridelave obravnavanih poljščin	55
Grafikoni 24–27:	Obseg pridelave, po posameznih poljščinah	55
Grafikon 28:	Skupni obseg prireje obravnavanih vrst živali	57
Grafikoni 29–34:	Obseg prireje, po posameznih vrstah živali	57
Grafikon 35:	Skupna vrednost pridelave obravnavanih poljščin	59

Grafikoni 36–39:	Vrednost pridelave, po posameznih poljščinah _____	60
Grafikon 40:	Skupna vrednost prireje obravnavanih vrst živali _____	61
Grafikoni 41–46:	Vrednost prireje, po posameznih vrstah živali _____	62
Grafikon 47:	Skupna vrednost proizvodnje obravnavanih proizvodov _____	64
Grafikon 48:	Skupna dodana vrednost pridelave obravnavanih poljščin _____	67
Grafikoni 49–52:	Dodana vrednost pridelave, po posameznih poljščinah _____	68
Grafikon 53:	Skupna dodana vrednost prireje obravnavanih vrst živali _____	69
Grafikoni 54–59:	Dodana vrednost prireje, po posameznih vrstah živali _____	69
Grafikon 60:	Skupna dodana vrednost proizvodnje obravnavanih proizvodov _____	71
Grafikoni 61–68:	Primerjava predvidene rasti obsega proizvodnje med APAS/ABTA in Ag–MEMOD, po posameznih proizvodih _____	76

Seznam prilog

Priloga 1	Pomen obravnavanih desetih proizvodov v BDV kmetijstva _____	89
Priloga 1.1	Deleži obravnavanih desetih proizvodov v vrednosti proizvodnje in BDV kmetijstva, Slovenija, obdobje 1999–2003 _____	89
Priloga 2	Vmesna poraba po bruto / neto različici _____	90
Priloga 2.1	Razporeditev krme, ki v model ni vključena, na sektorje v živinoreji _____	90
Priloga 2.2	Delež vrednosti vmesne porabe v vrednosti proizvodnje (MAC koeficienti), po posameznih proizvodih, bruto / neto različica, referenčno leto 2002 _____	90
Priloga 2.3	Vmesna poraba pri proizvodnji živinorejskih proizvodov, pred in po razporeditvi vmesne porabe iz krme _____	91
Priloga 3	Pričakovana gibanja proizvajalčevih in odločitvenih cen _____	93
Priloga 3.1	Pričakovana gibanja proizvajalčevih cen v letu 2013 v primerjavi z letom 2005, realno, po shemah _____	93
Priloga 3.2	Pričakovana gibanja odločitvenih cen v letu 2013 v primerjavi z letom 2005, realno, po shemah _____	93
Priloga 4	Razporeditev enotnega regionalnega plačila na proizvode _____	94
Priloga 4.1	Izračun razporeditve enotnega regionalnega plačila na prirejo _____	94
Priloga 5	Pričakovane površine zemljišč / števila živali, po shemah _____	95
Priloga 6	Pričakovana intenzivnost proizvodnje, po shemah _____	96
Priloga 7	Pričakovani obseg pridelave, po shemah _____	97
Priloga 8	Pričakovana vrednost proizvodnje, po shemah, osnovne cene _____	98
Priloga 9	Pričakovana vrednost vmesne porabe, po shemah _____	99
Priloga 10	Pričakovana dodana vrednost, po shemah, osnovne cene _____	100

Okrajšave in simboli

ABTA	Ekonomski računi kmetijstva po aktivnostih (<i>Activity Based Table of Accounts</i>)
APAS	Simulacijski model za agrarnopolitične analize (<i>Agricultural Policy Anaysis Simulator</i>)
BA	Ječmen (<i>Barley</i>)
BDV	Bruto dodana vrednost
BF	Meso govedi (<i>Beef</i>)
CEEC	Države Srednje in Vzhodne Evrope (<i>Central and Easteran European Countries</i>)
DV	Dodana vrednost
EAA	Ekonomski računi kmetijstva (<i>Economic Accounts for Agriculture</i>)
EAF	Ekonomski računi gozdarstva (<i>Economic Accounts for Forestry</i>)
EC	Evropska komisija (<i>European Commision</i>)
EG	Jajca (<i>Eggs</i>)
ESA	Sistem nacionalnih računov (<i>European System of Accounts</i>)
ESIM model	<i>European Simulation Model</i>
EU	Evropska unija
EU-15	15 držav članic Evropske unije (Belgija, Danska, Nemčija, Grčija, Španija, Francija, Irska, Italija, Luxemburg, Nizozemska, Avstrija, Portugalska, Finska, Švedska, Velika Britanija)
EU-25	25 držav članic Evropske unije (EU-15 ter Češka, Estonija, Ciper, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Slovenija, Slovaška)
FAO	Svetovna organizacija za prehrano in kmetijstvo pri Združenih narodih (<i>Food and Agriculture Organisation of the United Nations</i>)
FAPRI	Raziskovalni inštitut za agroživilsko politiko (<i>Food and Agricultural Policy Research Institute, Columbia, U.S.A.</i>)
GEMSAFI	Večsektorski izračunljivi model splošnega ravnotežja Slovenije
GOLD model	<i>Grain, Oilseed, Livestock and Dairy Model</i>
GVŽ	Glava velike živine (1 GVŽ = 600 kg)
KIS	Kmetijski inštitut Slovenije
MA	Koruza (<i>Maize</i>)
MAC	Matrika koeficientov po aktivnostih (<i>Matrix of Activity Coefficients</i>)
mio	Milijon
MK	Mleko (<i>Milk</i>)
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MPG	Sektor priraje mesa goved; vključuje tudi meso izločenih krav, klavnih prvesnic, zaklanih telet in volov (ne le mladega pitanega goveda)
mrd	Milijarda
NA	Nacionalni računi (<i>National Accounts</i>)
NACE	Statistična nomenklatura dejavnosti v EU (<i>Nomenclature statistique des activites economiques dans la Communaute Europeene</i>)
NP	Neposredna plačila (<i>Direct payment</i>)
OECD	Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
PAM	Matrika za agrarnopolitične analize (<i>Policy Analysis Simulator</i>)
PK	Meso prašičev (<i>Pork</i>)
PP	Proizvajalčeve cene (<i>Producer price</i>)
PSE	Ocena podpor proizvajalcem (<i>Producer Support Estimate</i>)
PT	Perutnina (<i>Poultry</i>)
RS	Sladkorna pesa (<i>Sugar beet</i>)
Rs	regionalna shema
SH	Meso drobnice (<i>Sheep</i>)
SI	Slovenija
SKD	Standardna klasifikacija dejavnosti
SKP	Skupna kmetijska politika
SNA	Sistem nacionalnih računov (<i>System of National Accounts</i>)
SPEL	Proizvodni in dohodkovni sektorski model za kmetijstvo (<i>Sectoral Production and Income Model for Agriculture</i>)
Ss	Standardna shema
Spt	Shema prostega trga
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
UMAR	Urad RS za makroekonomske analize in razvoj
USDA	Ministrstvo za kmetijstvo Združenih držav Amerike (<i>United States Department of Agriculture</i>)
WH	Pšenica (<i>Wheat</i>)
WTO	Svetovna trgovinska organizacija (<i>World Trade Organisation</i>)

Povzetek

Razvili smo nacionalni kmetijski sektorski model APAS/ABTA (Simulacijski model za agrarnopolitične analize / Ekonomski računi kmetijstva po aktivnostih), ki je namenjen ocenjevanju letnih stopenj rasti dodane vrednosti slovenskega kmetijstva v tekočem srednjeročnem obdobju. Model temelji na dveh že izgrajenih orodjih, po katerih nosi ime. Prvo med njimi je bilo razvito za potrebe ocenjevanja sprememb dohodka kmetijskih proizvajalcev po pristopu Slovenije k EU. Posodobili smo ga z novjšimi podatki in priredili potrebam letnega napovedovanja dodane vrednosti. Drugo orodje je bogat vir informacij o razmerjih v kmetijski proizvodnji. Uporabili smo ga za oceno vmesne porabe pri izračunanem obsegu proizvodnje.

Pripravili smo letne napovedi rasti dodane vrednosti desetih proizvodov v tekočem srednjeročnem obdobju. Ostajajo isti, kot so bili v prvotnem modelu APAS: pšenica, koruza, ječmen, sladkorna pesa, mleko, govedo, prašiči, perutnina, drobnica in jajca. V obdobju naše napovedi se bo izvajala reformirana skupna kmetijska politika. Kot primerjavo standardni shemi neposrednih plačil, ki smo jo v Sloveniji izvajali do leta 2007, smo proučevali vpliv prevzema čiste regionalne sheme, hkrati pa ugotavljali tudi posledice hipotetične možnosti prepustitve kmetijstva prostemu (svetovnemu) trgu. Proučevani scenariji niso izbrani zato, ker bi morda predpostavljali, da obstajajo resne možnosti njihove uresničitve, ampak so nam pomenili zanimive teoretične opcije za preverjanje zmožnosti modela in prikaz dilem kmetijske politike.

Rezultati našega izračuna so pokazali, da bi se skupni obseg obravnavane proizvodnje v obdobju do leta 2013 v primeru nadaljevanja standardne in tudi uveljavitve regionalne sheme nekoliko povečeval, pogoji prostega trga pa bi z nižjimi cenami in ukinitvijo finančnih pomoči povzročili njegovo relativno hitro zmanjševanje. Skupni obseg proučevanih poljščin naj bi se v obdobju do leta 2013 glede na 2005 v vseh treh opazovanih okoljih povečal, različno po shemah, vendar v največji meri zaradi še naprej naraščajoče intenzivnosti pridelave. Skupno število živali in s tem prireja mesa bi se do leta 2013 povečala po standardni in nekoliko tudi po regionalni shemi. Uvedba regionalnih plačil bi spremenila strukturo obravnavane proizvodnje. Znižalo bi se predvsem število goved, zvišalo pa število drobnice. V pogojih prostega trga bi se skupno število živali znižalo.

Skupna dodana vrednost obravnavanih desetih kmetijskih proizvodov bi se v obdobju do leta 2013 postopoma zniževala tudi v pogojih standardne sheme, kar bi bila predvsem posledica povečevanja razlik med rastjo cen kmetijskih proizvodov pri proizvajalcih in cen vmesne porabe za njihovo proizvodnjo. To sta eksterna podatka modela. Prve cene naj bi pri obravnavanih proizvodih v pogojih standardne ali regionalne sheme v povprečju v prvih letih napovedi najprej nekoliko padle, nato pa se proti koncu opazovanega obdobja nekoliko zvišale, vendar svoje ravni iz leta 2005 ne bi dosegle. V pogojih prostega trga bi padle precej bolj, za okoli četrtno. Cene vmesne porabe naj bi se po predvidevanjih povečevale skladno z rastjo inflacije.

Po naših izračunih naj bi se skupna dodana vrednost obravnavanih desetih proizvodov do leta 2013 glede na leto 2005 v pogojih nadaljevanja standardne sheme znižala za okoli četrtno, v primeru uveljavitve čiste regionalne sheme pa za okoli polovico. Reforma kmetijske politike bi na tako izrazito znižanje dodane vrednosti vplivala predvsem zaradi metodologije izračuna, saj proizvodno nevezana plačila v nasprotju s proizvodno vezanimi niso sestavni del dodane vrednosti dejavnosti. V pogojih prostega trga bi imela opazovana dodana vrednost že v letu 2010 negativno vrednost, saj bi stroški proizvodnje ob občutno nižjih cenah proizvodov in ukinitvi finančnih pomoči preseglji njeno vrednost.

Zaradi pričakovanega zniževanja dodane vrednosti dejavnosti kmetijstva, hkrati pa predvsem razmeroma hitrega razvoja ostalih dejavnosti, lahko v tekočem srednjeročnem obdobju pričakujemo nadaljevanje zniževanja deleža kmetijske dejavnosti v skupni dodani vrednosti gospodarstva. V tekočem srednjeročnem obdobju naj bi se njen delež z zdajšnjih 2,3 % znižal na okoli 1 % skupne dodane vrednosti, v primeru prepustitve dejavnosti prostim pogojem trga pa bi kmetovanje kmalu postalo neekonomično. Za ohranitev kmetijstva bo torej še naprej izjemno pomembno družbeno vrednotenje njegovih številnih vlog, ki niso ozko vezane le na proizvodnjo hrane.

Ključne besede: kmetijstvo, napovedovanje, ekonomski položaj, dodana vrednost, modeliranje, Slovenija, Evropska unija

Summary

We constructed a national agricultural sector APAS/ABTA model (Agricultural Policy Analysis Simulator / Activity Based Table of Accounts) designed for estimating annual growth rates of value added in the Slovenian agriculture in the current medium-term period. The model is based on two existing tools after which it was named. The first was developed for the purpose of estimating the changes in agricultural producers' income after Slovenia's accession to the EU. This model has been updated with newer data and adapted for annual value added forecasting. The second tool provides ample data on the ratios in agricultural production. We have used these data to estimate intermediate consumption for the calculated production levels.

We further prepared annual forecasts of value added growth for ten products in the current medium-term period. The products remain the same as in the original APAS model: wheat, maize, barley, sugar beet, milk, beef, pork, poultry, sheep and goats, and eggs. Our forecasting period coincides with the launching of the 2003 CAP direct payments reform. As a comparison to the standard scheme of direct payments, which in Slovenia was implemented until the year 2007, we examined the potential effect of adopting a regional single payment scheme and the implications of a hypothetical full liberalisation of trade in agricultural products. The selected scenarios have not been chosen because they are regarded as highly probable but rather as interesting theoretical alternatives for testing the model's capacity and presenting the dilemmas of agricultural policy.

The results of our calculation showed that the overall level of the analysed production would rise moderately up until 2013 if the currently applied standard scheme was retained, while the conditions in a liberalised market (lower prices and termination of financial assistance) would cause its relatively rapid decrease. The total volume of the analysed crops would increase at varying rates in all three observed schemes, although this rise would mainly be underpinned by the continuing growth of production intensity. The total livestock number and hence the total meat production would increase by 2013 by keeping the standard scheme. Both would also grow somewhat in the regional scheme. The introduction of regional payments would change the structure of the analysed production: the number of cattle would drop while the number of sheep and goats would increase. If the agricultural market was liberalised, the total number of livestock animals would fall.

The overall value added of the ten analysed agricultural products would also drop gradually in the period up until 2013 in the standard scheme regulation, largely as a result of the growing gaps between the rises in agricultural producer prices and prices of intermediate consumption for their production. These figures represent the model's external data. In the standard or regional scheme model, producer prices of the analysed products are projected to generally fall slightly in the first few years of the forecasting period and rise again towards the end of the period, although they would not reach the level from 2005. In the free market, these prices would drop much more, by approximately 25%. The rises of intermediate consumption prices are projected to be consistent with inflation.

Calculations showed that the overall value added of the ten analysed products would drop by approximately 25% in 2013 over 2005 in the currently applied standard scheme and by approximately 50% in the regional single payment scheme. The reform of agricultural policy would result in such a sharp drop mainly owing to the

calculation methodology, since subsidies on production are not part of value added, in contrast to subsidies on products. If trade in agricultural products were fully liberalised, the analysed value added would already turn negative in 2010 when production costs would exceed its value as a result of lower product prices and abolition of all agricultural subsidies.

Due to the expected decrease in agriculture's value added and particularly the anticipated relatively fast development of other activities, the proportion of agricultural activity to total economy's value added can be expected to drop further in the current medium-term period. This proportion is projected to shrink from the current 2.3% to around 1% of total value added in this period. If the sector was fully liberalised, agricultural production would probably become inviable in a relatively short time. In order to keep the agricultural sector viable in the future, it will therefore be necessary to reconsider its many social roles that are not strictly limited to food production.

Key words: agriculture, forecasting, economic position, value added, modelling, Slovenia, European Union

1 Uvod

Strokovna analiziranja in napovedovanja ekonomskega položaja so obvezna podlaga vsakemu ustreznemu razvijanju in vodenju ekonomske politike. Medtem ko lahko analiziranja pojmujejo kot osnovo za razumevanje delovanja posameznih pojavov v preteklosti (*ex-post*), pa so napovedovanja (*ex-ante*) njihova nadgradnja, ker se nanašajo na proučevanje predvidenih gibanj v praviloma vedno negotovi prihodnosti. Zaradi svoje posebne vloge so nepogrešljiva pri pripravi različnih ekonomskih in razvojnih dokumentov, pa tudi pri sprotne prilagajanju ukrepov ekonomske in razvojne politike spremembam v dejanskih gibanjih. Pomen napovedi ekonomskih aktivnosti je še mnogo večji, če upoštevamo, da gospodarstva hkrati tudi usmerjajo v zeleno smer, saj vplivajo na pričakovanja in s tem na dogajanja sama (Kydlund, Prescott's, 2004). Pri tem seveda ne gre za napovedovanja v klasičnem pomenu besede, temveč za v mnogih pogledih najverjetnejše razplete dogajanj ob določenih predpostavkah. Prav tem je torej potrebno posvetiti posebno pozornost, saj se v primeru, da se te ne bodo uresničile, ne bodo uresničile niti napovedi same (European Commission, Directorate – General for Agriculture, 2005a).

Analiziranje in še posebej napovedovanje posameznih ekonomskih gibanj nikoli ni enostavno in preprosto delo, saj praviloma vedno zahteva široko poznavanje proučevanega pojava. V kmetijstvu je to še toliko bolj zapleteno, ker je že samo razumevanje delovanja kmetijskih trgov zelo zahtevno. Njihova narava je izjemno kompleksna, praviloma mnogo bolj kot narava večine trgov industrijskih proizvodov ali storitev. Kmetijski proizvajalci se težje in z odlogom odzivajo na tržne spremembe. Posebnosti kmetijske dejavnosti izhajajo iz njene posebne občutljivosti zaradi (Hallam, 1990; Avsec, 1997; Turk, 2001): bioloških in atmosferskih tveganj, neelastičnosti povpraševanja po hrani, omejenosti zemlje in drugih naravnih virov, razmeroma dolgotrajnih pridelovalnih postopkov, velikega števila proizvajalcev¹ v primerjavi z oligopolno organizirano predelavo, trgovino, bančništvom, zavarovalništvom ali drugimi nekmetijskimi dejavnostmi in povezanosti dogajanj na različnih kmetijskih trgih.

Posebno vlogo pri razvoju posameznih kmetijskih trgov in s tem kmetijstva v celoti igrajo aktualne kmetijske politike, prisotne v velikem delu sveta. Te se v skrbi za ohranjanje dohodkov kmetijskih proizvajalcev skozi zgodovino spreminjajo in prilagajajo razmeram, običajno pa vse temeljijo na finančnih spodbudah proizvajalcem. V Skupni kmetijski politiki EU (SKP) so bile pomoči vse do zadnje reforme v letu 2003 v veliki meri vezane na proizvodnjo in so izkrivljale proste tržne rešitve glede ponudbe in povpraševanja ter posledično tudi cen kmetijskih proizvodov (Erjavec, 2003). Proizvajalce so spodbujale k ohranjanju kmetijske pridelave, hkrati pa jih s svojim tržno cenovnim delom plačil usmerjale k proizvodnji določenih proizvodov in neposredno prispevale k večji gospodarski aktivnosti te dejavnosti. Stanje se spreminja šele v novejšem času, ko se tudi v kmetijstvu vse bolj uveljavljajo zakonitosti tržnega delovanja.

Za strokovno kar najustreznejše napovedovanje gospodarskih aktivnosti na kmetijskih trgih v Sloveniji je zelo pomembno dobro poznavanje različnih pristopov posameznih domačih in tujih institucij, ki se s tem delom ukvarjajo. Povezava z zunanjim svetom je bila velika že v preteklosti, z vključevanjem Slovenije v mednarodne povezave pa se je še povečala.

¹ V tem delu zaradi enostavnosti uporabljamo izraza 'proizvajalci' in 'proizvodnja', čeprav je za kmetijstvo pravilneje uporabiti izraze 'pridelovalci in rejci' ter 'pridelava in prireja'. Te izraze uporabljamo le, kadar se nanašajo ločeno na rastlinski del (pridelavo) ali živinorejo (prirejo).

Zakaj pripravljati analize in napovedi?

Kaj je pri tem v dejavnosti kmetijstva nujno upoštevati?

Kdo se z analizami in napovedmi v kmetijstvu ukvarja v svetu...

... in kdo v Sloveniji?

S čim in kako napovedovati gibanja dodane vrednosti slovenskega kmetijstva?

Med najpomembnejše tuje organizacije, ki se ukvarjajo s tovrstnim področjem, lahko štejemo: Evropsko komisijo (EU), Organizacijo za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD), Ministrstvo za kmetijstvo Združenih držav Amerike (USDA), Raziskovalni inštitut za agroživilsko politiko (FAPRI) ter Svetovno organizacijo za prehrano in kmetijstvo pri Združenih narodih (FAO). Posamezne institucije pri svojem delu uporabljajo različna metodološka orodja, ki jih praviloma razvijajo same in jih skozi čas nenehno izpopolnjujejo. Njihovo poznavanje lahko precej pripomore k izgradnji in izboljševanju lastne metode, predvsem pa k dobremu razumevanju delovanja kmetijskih trgov, ki je v Sloveniji precej podobno kot v ostalih evropskih državah.

V Sloveniji takšne napovedi pripravljajo predvsem na Katedri za agrarno ekonomiko, politiko in pravo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani (BF) in Kmetijskem inštitutu Slovenije (KIS). Njihove glavne strokovne ugotovitve upoštevamo v širših strokovnih krogih, med drugim tudi pri pripravi napovedi širših gospodarskih gibanj na Uradu RS za makroekonomske analize in razvoj (UMAR). Tudi v Sloveniji imamo razvitih že kar nekaj metodologij za napovedovanje srednjeročnih gibanj na področju kmetijstva in z njim povezanih dejavnosti. Večinoma so bile razvite za ocenjevanje posledic vključitve Slovenije v mednarodne integracije in za presojo učinkov kmetijske politike, nanašajo pa se na daljše časovno obdobje.

Vse razvite metodologije so vsaj deloma uporabne tudi za ocenjevanje in napovedovanje posameznih elementov gospodarske aktivnosti dejavnosti kmetijstva, ki jo lahko merimo z bruto dodano vrednostjo dejavnosti (BDV). Nobena izmed njih pa ni bila razvita prav v ta namen in večinoma ne omogoča pridobitve rezultatov za posamezna koledarska leta v naslednjem srednjeročnem obdobju. Medtem ko so bile okvirne napovedi za prvi, to je proizvodni del dodane vrednosti že pridobljene, pa problem ostaja predvsem v ustreznem napovedovanju drugega dela, to je vmesne porabe. Ta je natančno ovrednotena za obdobja v preteklosti, izsledki teh analiz pa še niso bili uporabljeni pri dinamičnem napovedovanju za posamezna leta v prihodnosti. V Sloveniji tako nimamo ustreznega orodja za napovedovanje dodane vrednosti dejavnosti kmetijstva, s tem pa niti ne izračunov napovedi njenih gibanj.

1.1 Namen in cilji dela

Za rešitev opredeljenega problema smo postavili predvsem dva cilja, ki sta bila

- (i) razviti orodje za napovedovanje in
- (ii) pripraviti napoved sprememb.

Želeli smo razviti empirično orodje za letno napovedovanje sprememb dodane vrednosti najpomembnejših kmetijskih proizvodov v Sloveniji in s tem tudi za ocenjevanje pričakovanega gibanja dodane vrednosti slovenskega kmetijstva na agregatni ravni v naslednjem srednjeročnem obdobju. Pri tem ni bil namen izdelati povsem novo metodologijo, pač pa v kar največji možni meri uporabiti in ustrezno kombinirati že razvite metode dela za analiziranje in napovedovanje tistih dogajanj, ki vplivajo na gibanje dodane vrednosti kmetijstva. Želeli smo pridobiti preprosto in pregledno orodje, ki bi omogočalo razmeroma enostavno in hitro ocenjevanje sprememb gibanj, čeprav na marsikaterem področju tudi s pomočjo nujnih teoretičnih poenostavitev. V ospredju naj bi bila predvsem njegova neposredna aplikativna vrednost, zato smo posebno pozornost posvetili oblikovanju virov podatkovne baze in si s tem pripravili možnosti za kasnejše enostavne posodobitve rezultatov.

S pomočjo novega empiričnega orodja smo želeli osvetliti sedanje in pričakovane spremembe na obravnavanih kmetijskih trgih, na tej podlagi pa nato pridobiti grobo oceno letnih sprememb na agregatni ravni slovenskega kmetijstva. Zanimalo nas je gibanje dodane vrednosti v tekočem srednjeročnem obdobju, to je v obdobju do leta 2013. S tem letom se zaključuje tekoča finančna perspektiva Evropske unije in tako tudi obdobje, za katero je bila sprejeta reformirana skupna kmetijska politika. Z njo je bilo državam članicam prepuščeno kar nekaj možnosti za izbiro različnih oblik njene izvedbe, zadnje države pristopnice pa naj bi uvedle regionalno shemo plačil. V našem delu nas je zanimal predvsem vpliv čiste regionalne sheme na rast dodane vrednosti slovenskega kmetijstva, kot primerjalna možnost pa tudi njene verjetne spremembe v pogojih prostega delovanja trga.

1.2 Delovne hipoteze

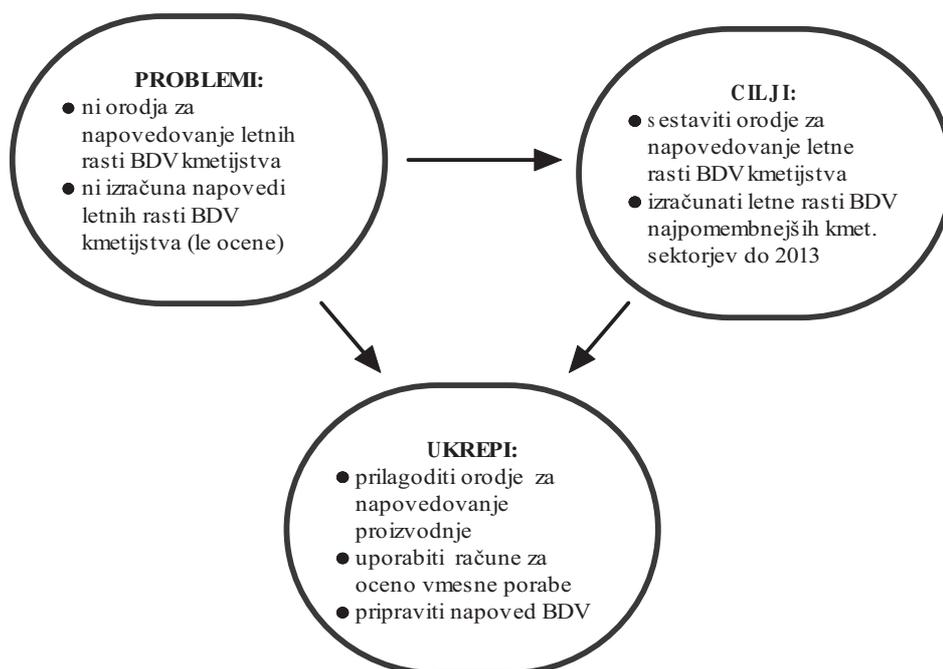
Predvidevali smo, da je zgoraj zastavljeni osnovni cilj mogoče izpolniti s pomočjo kombinacije dveh že izgrajenih empiričnih orodij, to je

- simulacijskega sektorskega modela za analizo kmetijske politike (*ang. Agricultural Policy Analysis Simulator, APAS*) in
- metode ekonomskih računov za kmetijstvo po aktivnostih (*ang. Activity Based Table of Accounts, ABTA*).

Model APAS omogoča izdelavo napovedi ponudbe oziroma proizvodnje (outputa) posameznih kmetijskih proizvodov. Z njegovo pomočjo so že bile opravljene napovedi za proizvode slovenskega kmetijstva, pri katerih imajo skupne tržne ureditve pomemben vpliv na ekonomske rezultate poslovanja (Kavčič, 2000; Kavčič, Erjavec, 2001; Kavčič in sod., 2002; Kavčič, Erjavec, 2003). V zadnjih verzijah modela so bili to pšenica, koruza, ječmen, sladkorna pesa, mleko, meso goved, prašičev, perutnine in drobnice ter jajca.

Ustrezno orodje smo poskušali pridobiti s pomočjo kombinacije APAS modela in ABTA računov

Slika 1: Obravnavani problemi in cilji ter načrtovani ukrepi

Metoda ABTA omogoča natančno izdelavo ocene vmesne porabe (inputa) posameznih kmetijskih proizvodov. Izdelane so že bile ocene porabe za obdobje 1992–2003 (Rednak, 2003 in 2004). Ker je ocena vrednosti vmesne porabe po tej metodi nadgradnja modelnih kalkulacij, ki so bile podlaga za pripravo ocen vmesne porabe v prvotnem modelu APAS, smo pričakovali, da bomo z uporabo rezultatov teh računov izboljšali njeno napoved in posredno tudi napoved dodane vrednosti obravnavanih kmetijskih proizvodov.

Glede izgradnje in uporabnosti modela smo postavili naslednjo hipotezo:

- Izgrajeni model bo omogočal razmeroma dobro podlago za pridobitev hitre in enostavne ocene sprememb vrednosti proizvodnje in vmesne porabe ter s tem dodane vrednosti najpomembnejših proizvodov slovenskega kmetijstva v tekočem srednjeročnem obdobju. Z njim bo hkrati pridobljena tudi celovitejša slika vzročno - posledičnih povezav med posameznimi dejavniki, ki vplivajo na spremembo opazovanih vrednosti.

V nadaljevanju smo želeli preveriti še tri hipoteze o spremembi dodane vrednosti dejavnosti kmetijstva v Sloveniji v naslednjem obdobju:

- Ob pričakovanem padcu cen se bo agregatna raven podpor v kmetijstvu po pristopu Slovenije k Evropski uniji povečala, zato ne pričakujemo izrazitih sprememb obsega dodane vrednosti na agregatni ravni (Erjavec in sod, 2003; Rednak, 2003);
- Rast dodane vrednosti v dejavnosti kmetijstva, lova in gozdarstva v naslednjih letih bo odvisna tudi od izbire sheme neposrednih plačil in časa uvedbe reforme. Ker se bodo s spremenjeno shemo reformirane skupne kmetijske politike zasledovali drugi, neproizvodni cilji te dejavnosti, se bodo finančne pomoči iz proizvodno vezanih v veliki meri spremenile v proizvodno nevezana plačila. Le prve pomoči so del dodane vrednosti, druge pa ne, zato se bo dodana vrednost z letom implementacije nominalno znižala (UMAR, 2004);
- Pomen kmetijstva se bo v Sloveniji verjetno še zmanjšal, predvsem zaradi razvoja nekmetijskih gospodarskih dejavnosti, vsekakor pa bo to zmanjšanje manj izrazito, kot je bilo v devetdesetih letih² (OECD, 2001).

² Trditev o pomenu kmetijstva v Sloveniji je navedena ob razpravi o prispevku kmetijske dejavnosti k celotni nacionalni gospodarski aktivnosti, torej jo gre razumeti v kontekstu gospodarskega (ekonomskega) položaja kmetijstva.

2 Pregled objav

Pri pregledu najpomembnejših objav smo najprej okvirno predstavili kmetijstvo kot del nacionalnega gospodarstva v Sloveniji in temeljni vpliv politike na njeno gospodarsko aktivnost. Osrednji del poglavja sta dve za naše delo ključni metodologiji, in sicer ocenjevanja ter napovedovanja aktivnosti. Po okvirnem pregledu sektorskega modeliranja smo podrobneje prikazali izgradnjo simulacijskega sektorskega modela, ki smo ga uporabili kot naše osnovno orodje. Ob koncu poglavja smo predstavili metodologijo in rezultate študij, s katerimi smo kasneje primerjali rezultate našega dela.

2.1 Kmetijstvo in kmetijska politika

Po Standardni klasifikaciji dejavnosti, ki se uporablja za potrebe statistike in analitike v nacionalnem in mednarodnem merilu, je gospodarstvo razvrščeno na sedemnajst področij. Kmetijstvo skupaj z lovom in gozdarstvom sodi v prvo, to je A področje, ki ga sestavljata (i) oddelek kmetijstvo in lov ter (ii) oddelek gozdarstvo (SURS, 1996). Prispevki posameznih področij k skupni gospodarski aktivnosti, ki jo običajno merimo z bruto dodano vrednostjo, so zelo različni in se z gospodarskim razvojem v daljšem časovnem obdobju tudi relativno močno spreminjajo.

Prispevek dejavnosti kmetijstva, ki je predmet naše raziskave, je v manj razvitih gospodarstvih relativno velik, z njihovim razvojem pa se razmeroma hitro znižuje in je v razvitih državah relativno nizek. V Sloveniji je bil v letu 2004 skupno z lovom in gozdarstvom 2,5 - odstoten³.

Delež dodane vrednosti kmetijstva, gozdarstva in lova v skupni dodani vrednosti gospodarstva je v Sloveniji okoli 2,5 - odstoten...

Tabela 1: **BDV kmetijstva v BDV gospodarstva Slovenije, obdobje 1995–2004**

	Tekoče cene, v mrd SIT / v %									
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Gospodarstvo skupaj	2.047	2.365	2.722	3.006	3.353	3.728	4.178	4.641	5.049	5.436
Dejavnost A	86	93	111	116	109	118	123	147	128	136
kmetijstvo in lov	81	86	103	109	102	109	114	137	117	125
gozdarstvo	5	6	7	7	8	9	9	10	11	11
<i>Delež dejavnosti A (%)</i>	<i>4,2</i>	<i>3,9</i>	<i>4,1</i>	<i>3,8</i>	<i>3,3</i>	<i>3,2</i>	<i>3,0</i>	<i>3,2</i>	<i>2,5</i>	<i>2,5</i>
<i>Delež kmetijstva in lova (%)</i>	<i>4,0</i>	<i>3,6</i>	<i>3,8</i>	<i>3,6</i>	<i>3,0</i>	<i>2,9</i>	<i>2,7</i>	<i>3,0</i>	<i>2,3</i>	<i>2,3</i>

Vir podatkov: SURS, spletne strani (nacionalni računi).

V letu 2002, za katerega so razpoložljivi zadnji primerljivi podatki večine ostalih držav, je kmetijstvo k skupni BDV gospodarstva prispevalo 3,2 %, kar je bilo več kot v povprečju držav EU-15 in tudi več kot v povprečju držav EU-25, kjer je bil 1,9 oziroma 2,0 - odstoten (SURS, spletne strani; Eurostat, spletne strani).

V strukturi slovenske kmetijske proizvodnje imata največji delež priraja mleka in govejega mesa, pomembni dejavnosti sta tudi prašičereja in perutninarstvo. Stalež

... in v tem ima največji delež govedoreja

³ Merjenje dodane vrednosti je v pristojnosti statističnih uradov, za pripravo njene napovedi v naslednjih časovnih obdobjih pa so običajno zadolžene strokovne ekonomske institucije v okviru priprave ostalih makroekonomskih agregatov. V Sloveniji sta to Statistični urad RS in Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Zaradi zagotovitve primerljivosti je nujno, da so analize in napovedi pripravljene na podlagi enotne metodologije dela.

Tabela 2: Vrednost in struktura bruto kmetijske proizvodnje v Sloveniji, obdobje 2000–2004

	Vrednost, tekoče cene, v mio SIT					Struktura, v %	
	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2004
Kmetijska proizvodnja, skupaj	202.751	213.972	242.589	224.960	263.955	100,0	100,0
Rastlinska pridelava	95.867	93.975	120.768	100.894	135.634	47,3	51,4
žita	16.126	16.867	19.907	16.583	20.816	8,0	7,9
industrijske rastline	4.808	4.138	6.006	5.314	6.402	2,4	2,4
krmne rastline	27.186	30.901	37.105	28.352	45.446	13,4	17,2
vrtnine, sadike in okrasne rast.	10.983	11.451	13.486	13.378	13.066	5,4	5,0
krompir	4.172	3.752	4.915	4.664	4.679	2,1	1,8
sadje	17.692	13.345	18.084	16.054	18.483	8,7	7,0
vino	14.837	13.411	21.186	16.469	26.627	7,3	10,1
drugo	63	110	79	79	115	0,0	0,0
Živinoreja	103.633	116.693	118.168	120.346	124.334	51,1	47,1
živali	63.651	73.713	71.026	75.410	79.512	31,4	30,1
govedo	29.222	29.755	30.641	33.881	37.232	14,4	14,1
prašiči	19.562	26.232	22.999	22.069	22.986	9,6	8,7
konji	753	829	831	892	607	0,4	0,2
ovce in koze	1.522	1.315	1.908	1.927	1.831	0,8	0,7
perutnina	12.325	15.227	14.243	16.247	16.440	6,1	6,2
druge živali	267	355	404	395	416	0,1	0,2
živalski proizvodi	39.982	42.980	47.142	44.936	44.822	19,7	17,0
mleko	32.675	35.832	39.037	37.887	38.074	16,1	14,4
jajca	5.356	4.747	5.358	4.637	4.044	2,6	1,5
drugo	1.951	2.401	2.747	2.412	2.704	1,0	1,0
Kmetijske storitve	3.251	3.304	3.651	3.720	3.988	1,6	1,5

Vir podatkov: SURS, spletne strani(EAA računi); lastni preračun.

Skupna kmetijska politika se je skozi zgodovino spreminjala, a cilji so ves čas ostajali isti

v reji drobnice je relativno nizek, vendar se v zadnjih letih povečuje. Pridelovanje poljščin je izrazito podrejeno potrebam živinoreje. Najbolj razširjena poljščina je krompir, ki zaseda več kot 40 odstotkov njiv. Med industrijskimi rastlinami je pomembno pridelovanje sladkorne pese. Čeprav intenzivnost pridelovanja z leti narašča, pa so povprečni donosi večinoma še vedno precej pod ravni povprečja držav članic EU (Kovač, 2006)⁴.

Slovenija je s pristopom k Evropski uniji prevzela njeno skupno kmetijsko politiko, ki se je v preteklosti večkrat spreminjala in prilagajala razmeram. Po drugi svetovni vojni je pomanjkanje hrane narekovalo visoko vrednotenje vloge kmetijstva in skrb za ohranjanje dohodkovnega položaja kmetijskih gospodarstev. Politika je sledila štirim ciljem, ki so vse do danes ostali isti: zagotavljati redno oskrbo z živili po sprejemljivih cenah za potrošnike, zagotavljati primerno življenjsko raven za kmetijske pridelovalce, povečati storilnost v kmetijski pridelavi in stabilizirati kmetijske trge. Za njihovo uresničevanje so se uporabljali številni mehanizmi, ki vplivajo na trg in cene. To so bili najprej zunanjetrgovinski ukrepi (uvozne dajatve in podpore za izvoz), ki so jim sledile intervencije na notranjem trgu (javni nakupi, določitev

⁴ V Sloveniji je povprečni pridelek pšenice v letu 2004 znašal 4,5 ton na hektar, kar je bilo za 28 % manj kot v povprečju EU-15 in za 23 % manj kot v povprečju EU-25. Povprečni pridelek krompirja je znašal 7,8 ton na hektar, kar je bilo za 15 % manj kot v povprečju EU-15 in za 8 % manj kot v povprečju EU-25. Povprečna mlečnost je v letu 2003 znašala 4600 litrov na žival na leto, to je za 26 % manj kot v povprečju EU-15 in za 22 % manj kot v povprečju EU-25.

institucionalnih cen, podpore skladiščenju, podpore porabi). Takšna politika je sčasoma povzročala vse večje presežke hrane, vse večji obseg potrebnih finančnih sredstev in tudi vse večje pritiske Svetovne trgovinske organizacije.

Potrebne so bile reforme politike, s katerimi so bile uvedene naslednje najpomembnejše novosti: (i) v letu 1984 kvote za mleko, s katerimi so omejili njegovo prirajo, (ii) v letu 1988 program podpor za praho, s katerimi so omejili pridelavo na delu zemljišč in (iii) v letu 1992 neposredna plačila na enoto površine ali glavo živali, s katerimi so nadomestili izpad dohodka zaradi znižanja intervencijskih cen pri žitih, oljnicah in govedu (povzeto po Erjavec, 2003)⁵.

Tudi z zadnjo, v letu 2003 sprejeto reformo Skupne kmetijske politike, ki so jo morale vse države članice implementirati najkasneje do začetka leta 2007, je bilo uvedenih precej novosti, ki bodo po pričakovanjih razmeroma močno vplivale na razvoj dejavnosti v prihodnje (European Commission, Directorate – General for Agriculture, 2003; Rednak in sod., 2005). Evropsko kmetijstvo naj bi postalo konkurenčno, trajnostno in sposobno prispevati večjo družbeno korist angažiranih javnih sredstev. Uvedena so bila proizvodno nevezana, enotna plačila. Izplačevati jih bo možno na dva načina: (i) na osnovi referenčnih zneskov neposrednih plačil na posamezno gospodarstvo v preteklosti, ali pa (ii) na osnovi enotnega plačila na enoto kmetijskih zemljišč na regionalni ravni. Obe rešitvi je mogoče tudi kombinirati, del plačil pa ohraniti proizvodno vezanih. Države članice lahko del podpor ohranijo kot proizvodno vezane v obliki dosedanjih ukrepov:

- pri poljščinah do 25 % vrednosti,
- pri drobnici do 50 % vrednosti,
- pri govedu reforma ponuja več možnosti:
 - do 100 % vrednosti za klavno premijo za teleta, in / ali še eno izmed sledečih možnosti:
 - do 100 % vrednosti premije za krave dojlje in do 40 % vrednosti klavne premije ali
 - do 100 % vrednosti klavne premije ali
 - do 75 % posebne premije za bike in vole;
- pri oljčnem olju do 40 %, kot pomoč na ha oljčnikov,
- pri hmelju do 25 % vrednosti.

Za pridobitev finančnih pomoči bodo morala kmetijska gospodarstva izpolnjevati stroge in natančne pogoje na področju varstva okolja, varnosti hrane in dobrobiti živali. Večjim gospodarstvom se bodo neposredna plačila postopno zniževala. Skupna višina izdatkov za neposredna plačila ne sme preseči proračunskih dogovorov, v nasprotnem primeru se bodo ta znižala (Council of the European Union, 2004).

Slovenija je z izvedbo različnih reform že pred pristopom k Evropski uniji poskušala v največji možni meri simulirati ukrepe Skupne kmetijske politike in se na ta način pripraviti na razmere po pristopu (Volk, 2004). Uvedla je primerljive tržne ureditve in z njimi neposredna plačila na površino in premije na žival, pa tudi izravnalna plačila za kmetovanje na območjih z omejenimi možnostmi.

Ob pristopu je bilo dogovorjeno, da lahko Slovenija takoj uveljavlja neposredna plačila v višini 25-odstotne ravni plačil v Evropski uniji, do leta 2013 pa postopoma do polne višine. V tem času ima možnost doplačevanja neposrednih plačil iz nacionalnega proračuna.

Z zadnjo reformo so bila uvedela proizvodno nevezana plačila, vendar je del podpor lahko ohranjen kot proizvodno vezan

Slovenija si je ob pristopu k EU izpogajala možnost doplačevanja neposrednih plačil...

⁵ Poleg sprememb v prvem stebru (tržno-cenovnem delu) Skupne kmetijske politike je postajal vse pomembnejši njen drugi steber (razvoj podeželja), s katerim pa se pri našem delu nismo posebej ukvarjali.

Tabela 3: Dogovorjena višina in možnost doplačevanja neposrednih plačil v Sloveniji, obdobje 2003–2013

	V %, neposredna plačila v EU-15 = 100										
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU	0	25	30	35	40	50	60	70	80	90	100
Slovenija	75	60	60	60	60	50	40	30	20	10	0
Skupaj	75	85	90	95	100	100	100	100	100	100	100

Vir podatkov: RS, EU, Pristopna pogodba Republike Slovenije k Evropski Uniji, 2004.

... ter razmeroma ugodno količino kvot in referenčnih količin

Posebno pomemben je dogovor o višini kvot in referenčnih količin, ki pri nobenem proizvodni niso bile nižje od takratne proizvodnje (UVI, 2003). Kvota pomeni natančno določitev obsega pridelave, ki ne sme biti presežen in je določen za posamezno državo članico in vsakega pridelovalca ali rejca posebej. Dogovorjena je za mleko in sladkor. Referenčne količine določajo obseg pridelave ali prireje, ki je podprt z neposrednimi plačili ali premijami. Referenčne količine ne omejujejo obsega proizvodnje, pač pa določajo obseg, ki je subvencioniran in s tem tudi dohodkovno zanimiv. Veljajo za poljščine, krave dojlje in drugo govedo, drobnico in oljčno olje. Največje omejitve se pričakuje pri reji krav dojlilj in prireji mleka. Tu naj bi bilo število kvot in premij po razdelitvi hitro izčrpano, ob nadaljevanju sedanjih trendov rasti pa bi lahko prišlo do prekoračitve dovoljene proizvodnje (Erjavec in sod., 2003).

Tabela 4: Pogajalski dogovor na področju kvot in referenčnih količin za Slovenijo

	Enota	Dogovor
Poljščine	t	659.651
pridelek	t / ha	5,27
površina	ha	125.171
Sladkor (A+B)	t	72.558
A kvota	t	48.157
B kvota	t	4.816
kvota za surovi sladkor	t	19.585
Mleko skupaj*	t	560.424
prodaja mlekarnam	t	467.063
neposredna prodaja	št. glav	93.361
Krave dojlje - premija	št. glav	86.384
Biki, voli - premija	št. glav	92.276
Govedo - klavna premija	št. glav	196.989
Drobnica - osnovna premija	št. glav	84.909

Vir podatkov: RS, EU, Pristopna pogodba Republike Slovenije k Evropski Uniji, 2004.

Opomba: * v letu 2007: 576.638 t.

Za nove države članice, torej tudi za Slovenijo, je bila kot obvezno izhodišče pri izvedbi reforme postavljena regionalna različica enotnega plačila. Skupna masa vseh neposrednih plačil je bila omejena z nacionalno finančno ovojnico. Enotno regionalno plačilo je tako kot za prvotne članice mogoče kombinirati z dovoljenimi oblikami proizvodno vezanih plačil ter z zgodovinskimi plačili za mleko in hmelj. Tudi zanje veljajo pravila navzkrižne skladnosti, vendar so izločene iz sistema modulacije in finančne discipline. Ohranja se v pristopnih pogajanjih določen sistem postopnega dvigovanja neposrednih plačil iz skupnega proračuna Evropske unije ter možnost dopolnjevanja plačil iz nacionalnega proračuna.

Slovenija se je odločila, da bo z reformo pričela z letom 2007 (Vlada RS, 2004b). Opravljenih je bilo več študij o posledicah implementacije posameznih možnih shem na slovensko kmetijstvo (Rednak in sod., 2004; Erjavec in sod., 2005; Kavčič, Erjavec, 2005a). Že s prvimi raziskavami je bilo ugotovljeno, da bi uvedba regionalne sheme kmetijsko dejavnost postavila v povsem novo ekonomsko okolje, kjer se sočasno spreminjajo cene, cenovna razmerja in tudi ukrepi kmetijske politike.

Regionalno plačilo naj bi vodilo v ekstenziviranje proizvodnje na agregatni ravni kmetijstva in z njim bi pridobila predvsem manjša kmetijska gospodarstva. Proizvodni potencial slovenskega kmetijstva bi v določeni meri ostal neizkoriščen, čeprav bi tovrstni ukrepi spodbudili proizvajalce k povečanju obsega površin v obdelavi. Izrazito bi se prerazporedila sredstva, saj bi bile posamezne dejavnosti kmetijstva različno prizadete. Položaj bi se najbolj poslabšal ekonomsko močnim in intenzivnim govedorejskim kmetijam, predvsem v prireji mesa, deloma pa tudi v prireji mleka.

V kasnejših raziskavah se je povečeval izbor možnih shem reforme, in sicer predvsem v smeri različnih kombinacij regionalnega plačila z dovoljenimi proizvodno vezanimi plačili, zgodovinskimi pravicami in dodatnimi plačili za reševanje sektorjev v težavah (Rednak in sod., 2005; Kavčič, 2006).

2.2 Metodologije ocenjevanja gospodarske aktivnosti

Gospodarsko aktivnost dejavnosti kmetijstva ocenjujemo s tremi računi, in sicer sistemom nacionalnih računov, ekonomskih računov za kmetijstvo in ekonomskih računov kmetijstva po aktivnostih. Kategorije vseh treh računov so med seboj neposredno primerljive, razlikujejo pa se predvsem v nivoju zajetja dejavnosti.

2.2.1 Nacionalni računi (NA)

Mednarodno primerljiv računovodski okvir za sistematično in podrobno ocenjevanje gospodarstva, njegovih sestavnih delov in odnosov z drugimi gospodarstvi so nacionalni računi (*ang. National Accounts, NA*). Predstavljajo povezano, skladno in integrirano celoto makroekonomskih računov, bilanc in tabel, ki temeljijo na mednarodno veljavnih konceptih, definicijah, klasifikacijah in računovodskih pravilih (Bloem, 1990; citirano po Hren, 2001).

Podatki in indikatorji so prikazani na podlagi standardne klasifikacije dejavnosti. Po njej je nacionalno gospodarstvo razdeljeno na posamezna področja, kjer eno izmed njih predstavlja kmetijstvo, lov in gozdarstvo. Nacionalni računi se pripravljajo po proizvodnem in po izdatkovnem pristopu. Pri našem delu nas je zanimal prvi pristop, po katerem so temeljni agregati nacionalnih računov naslednji (SURs, 2005b):

- Proizvodnja (output) v prodajnih cenah
- Davki na proizvode
- + Subvencije na proizvode
- = Proizvodnja (output) v osnovnih cenah
- Vmesna poraba
- = Bruto dodana vrednost v osnovnih cenah

- + Neto davki na proizvode in storitve
- = Bruto domači proizvod

V Sloveniji je bila reforma uvedena leta 2007, izbrana pa kombinacija regionalnega plačila z nekaterimi proizvodno vezanimi plačili

Najširši okvir za ocenjevanje aktivnosti gospodarstva predstavljajo nacionalni računi, kjer je kmetijstvo, lov in gozdarstvo eno izmed dejavnosti gospodarstva

Dodana vrednost je novo ustvarjena vrednost proizvodov in storitev

- + Prilivi primarnih dohodkov iz tujine
- Odlivi primarnih dohodkov iz tujine
- = Bruto nacionalni dohodek

Proizvodnja je enaka vrednosti dokončanih proizvodov in opravljenih storitev od začetka do konca leta. Vrednoti se po prodajnih oziroma proizvajalčevih cenah brez DDV, iz katerih so izločeni vsi davki na proizvode in storitve, vključene pa so subvencije na proizvode in storitve. S tem dobimo vrednost proizvodnje v osnovnih cenah.

Vmesna poraba je vrednost vseh proizvodov in storitev, ki so uporabljeni kot vložki v proizvodnem procesu. Vrednotena je v cenah kupcev v času porabe in brez DDV.

Dodana vrednost predstavlja izravnalno postavko v računu proizvodnje, saj je izračunana kot razlika med vrednostjo proizvedenega blaga in storitev (outputa) in vrednostjo vmesne porabe (inputa). To je torej novo ustvarjena oziroma povečana vrednost proizvodov in storitev (Surs, 2005b). Prikazana je lahko v bruto ali neto vrednosti, torej pred ali po upoštevanju porabe fiksnega kapitala. Podobno kot proizvodnja je tudi dodana vrednost vrednotena v osnovnih cenah.

Račun lahko dalje razvijamo tako, da prištejemo neto davke na proizvode in storitve (dobimo bruto domači proizvod) in neto prilive / odlive dohodkov iz / v tujino (dobimo bruto nacionalni dohodek), vendar to že ni bil več predmet naše raziskave.

Tabela 5: Delež dejavnosti A v BDV in letne stopnje rasti v Sloveniji, po NA obdobje 2000–2006

	enota	2000	2001	2002	2003	2004	2005 napoved	2006 napoved
DV dejavnosti A, v tekočih cenah	mrd SIT	118,4	123,3	147,0	127,8	136,1	137,1	137,6
Delež v DV gospodarstva skupaj	%	3,2	3,0	3,2	2,5	2,5	2,4	2,2
DV dejavnosti A, v stalnih cenah 2000	mrd SIT	118,7	104,3	120,4	101,8	113,2	114,4	115,6
Realne letne stopnje rasti, v %	%	..	-12,2	15,5	-15,4	11,2	1,0	1,0

Vir podatkov: SURS, spletne strani (nacionalni računi); Umar, 2005b (napovedi za leti 2005 in 2006).

Ekonomski računi za kmetijstvo so satelitski računi nacionalnih računov, ki se od le-teh razlikujejo po...

Izračuni nacionalnih računov so objavljeni v tekočih in stalnih cenah, v stopnjah letne rasti ali v deležih, so letni ali četrtletni. Nekatere letne podatke o dodani vrednosti gospodarstva in deležu dejavnosti kmetijstva, lova in gozdarstva, ki je označeno kot dejavnosti A, prikazujemo v Tabeli 5. Iz nje je razvidno, da se je dodana vrednost te dejavnosti v zadnjem sedem letnem obdobju (od leta 2000 do 2006) realno, v stalnih cenah leta 2000, znižala s 119 milijard Sit na 116 milijard Sit, torej za 2,6 %. Njen delež v skupno ustvarjeni dodani vrednosti gospodarstva se je s tem znižal s 3,2 na 2,2 odstotne točke.

2.2.2 Ekonomski računi za kmetijstvo (EAA)

Nacionalni računi so za področje kmetijstva pripravljene s pomočjo rezultatov ekonomskih računov za kmetijstvo (*ang. Economic Accounts for Agriculture, EAA*). Ti računi so satelitski računi nacionalnih računov, kar pomeni, da so vse kategorije neposredno primerljive s kategorijami nacionalnih računov. Kljub načelni usklajenosti pa med ekonomskimi računi za kmetijstvo (EAA) in nacionalnimi računi

(NA) obstajajo tudi nekatere metodološke razlike (Eurostat, 2000). S stališča našega dela so najpomembnejše v zajetju proizvodnih enot, v merjenju inputov in outputov, v merjenju nedokončane proizvodnje in v obravnavanju uvoza živali.

V EAA so z razliko od NA zajete le tiste proizvodne enote, ki izpolnjujejo določene minimalne kriterije glede velikosti. Zajeta so vsa kmetijska podjetja in zadruga, ki po podatkih registra podjetij opravljajo kmetijsko dejavnost, ter vse evropsko primerljive družinske kmetije. Kmetijske enote, ki temu kriteriju ne ustrezajo, torej ne zadoščajo za preživetje pridelovalca (pridelava v vrtovih za lastno porabo in reja živali za lastne potrebe), so iz EAA izločene. Čeprav je praviloma izločena tudi vsa proizvodnja nekmetijske narave, pa izjemo predstavljajo tiste nekmetijske sekundarne aktivnosti, ki jih od kmetijstva ni mogoče ločiti in so namenjene prodaji, kot so na primer predelava kmetijskih proizvodov in kmečki turizem.

V EAA je vključena tista vmesna poraba določenega proizvoda, ki je porabljena znotraj istega gospodarstva, vendar v drugi dejavnosti. V NA niso vključeni nobeni proizvodi in storitve, ki so proizvedeni in porabljeni znotraj iste proizvodne enote v istem časovnem obdobju.

Rastlinska pridelava, katere proizvodni cikel ni končan do konca koledarskega leta, vendar traja manj kot eno leto, v EAA ni obravnavana kot nedokončana proizvodnja. V NA se vsa proizvodnja, ki do konca obračunskega obdobja ni končana, označuje kot zaloga.

V EAA se ves uvoz živali obravnava kot sprememba zalog in se odšteva od vrednosti prodaje. V NA se uvoz živali za osnovno čredo označuje kot nabava v okviru računa kapitala, uvoz obratne živine pa kot povečanje zalog nedokončane proizvodnje.

Proizvodni račun ekonomskih računov za kmetijstvo je v prvem delu enak proizvodnemu računu nacionalnih računov, razlikuje pa se v drugem delu:

Proizvodnja (output) v prodajnih cenah

- Davki na proizvode
- + Subvencije na proizvode
- = Proizvodnja (output) v osnovnih cenah
- Vmesna poraba
- = Bruto dodana vrednost v osnovnih cenah

- Poraba fiksne kapitala
- = Neto dodana vrednost v osnovnih cenah
- Drugi davki na proizvodnjo
- + Druge subvencije na proizvodnjo
- = Neto dodana vrednost v faktorskih cenah = faktorski dohodek

Objavljeni podatki ekonomskega računa za kmetijstvo so za dejavnost kmetijstva podrobnejši od podatkov po nacionalnih računih. Proizvodnja (output) je razdeljena na tri dele, ki se delijo še naprej, in sicer:

- (i) rastlinska pridelava (žita, industrijske rastline, krmne rastline, vrtnine, sadike in okrasne rastline, krompir, sadje, grozdje in oljke, vino, oljčno olje in drugi rastlinski pridelki),
- (ii) živinoreja (ločeno na živali, to je govedo, prašiči, konji, drobnica, perutnina in druge živali, ter živalske proizvode, to je mleko, jajca, surova volna, sviloprejka in druge živalske proizvode) ter
- (iii) kmetijske storitve in morebitne od kmetijstva neločljive dopolnilne dejavnosti.

*... zajetju
proizvodnih
enot...*

*... vključenosti
vmesne porabe ...*

*... merjenju
nedokončane
proizvodnje in*

*... upoštevanju
uvoza živali*

*Objavljeni so
podrobnejši
podatki o
proizvodnji ...*

**... in tudi o
vmesni porabi**

Prikazane so količine in cene ter vrednosti, ki so njun zmnožek, če so količine in cene znane. Proizvodnja je izračunana v tekočih cenah in v cenah iz predhodnega leta (leti n in n-1) in je ovrednotena po osnovnih cenah.

Vmesna poraba (input) je razdeljena na naslednjih deset postavk: semena in sadike, energija in maziva, gnojila in sredstva za izboljšanje tal, sredstva za varstvo rastlin in pesticidi, veterinarske storitve in zdravila, krma, vzdrževanje strojev in opreme, vzdrževanje zgradb, kmetijske storitve in drugo blago ter storitve. Prikazana je samo vrednostno, v proizvajalčevih cenah, v cenah tekočega leta in v cenah iz predhodnega leta (leti n in n-1).

Razlika med proizvodnjo in vmesno porabo predstavlja bruto dodano vrednost, ki je izražena v osnovnih cenah; pri tem je izračun povsem enak izračunu po nacionalnih računih. Če račun razvijamo dalje tako, da odštejemo porabo fiksnega kapitala in druge davke na proizvodnjo ter prištejemo druge subvencije na proizvodnjo⁶, dobimo neto dodano vrednost po faktorskih cenah, ki jo imenujemo tudi faktorski dohodek.

V Tabeli 6 prikazujemo osnovne vrednosti posameznih postavk ekonomskega računa za kmetijstvo za zadnje objavljeno petletno obdobje. Iz primerjave s podatki, pridobljenimi z nacionalnimi računi, je razvidno, da je bila bruto dodana vrednost kmetijstva v obdobju 2000–2004 po metodologiji ekonomskih računov za kmetijstvo v povprečju za okoli šestino nižja od iste kategorije po metodologiji nacionalnih računov.

Tabela 6: Proizvodni račun kmetijstva za Slovenijo, obdobje 2000–2004, po EAA

	V mio SIT, tekoče cene					Nominalna rast, v %
	2000	2001	2002	2003	2004	2004/2003
1 Kmetijska proizvodnja	202.752	213.972	242.589	224.221	263.955	17,3
2 Vmesna poraba	113.663	126.920	128.316	133.399	144.636	8,4
3 Bruto dodana vrednost (1 - 2)	89.089	87.052	114.273	91.561	119.319	30,3
4 Potrošnja stalnega kapitala	37.349	39.947	42.417	45.072	48.724	8,1
5 Neto dodana vrednost v osnovnih cenah (3 - 4)	51.741	47.105	71.856	46.488	70.595	51,9
6 Sredstva za zaposlene	12.945	14.135	15.348	16.654	17.366	4,3
7 Drugi davki na proizvodnjo
8 Druge subvencije na proizvodnjo	7.325	1.010	11.080	13.861	17.860	28,9
9 Faktorski dohodek (5 - 7 + 8)	59.066	57.206	82.936	60.349	88.455	46,6

Vir podatkov: SURS, spletne strani (Ekonomske računi za kmetijstvo).

Popolne usklajenosti med nacionalnimi računi in ekonomskimi računi za kmetijstvo še ni

Do razlik v vrednostih prihaja zaradi zgoraj navedenih razlik v metodologijah obeh računov, zaradi zajetja lova (ta je zajet v NA, v EAA pa ne) in tudi zato, ker v Sloveniji objavljene serije še niso v celoti usklajene (Volk in sod., 2005).

2.2.3 Ekonomski računi kmetijstva po aktivnostih (ABTA)

Ekonomski računi kmetijstva po aktivnostih (*ang. Activity Based Table of Accounts, ABTA*) so ekonomski računi kmetijstva (EAA), ki so razstavljeni na

⁶ Subvencije na proizvodnjo so vse ostale subvencije, ki niso vezane na proizvod. Proizvodna enota jih pridobi zaradi vključitve v proizvodnjo (Eurostat, 2000), njihov namen pa ni vplivati na prodajne cene ali stroške (Rednak, 2003). Sem štejemo izravnalna izplačila za težje pridelovalne razmere, ekološka plačila, nadomestila za primere škod in podobno.

raven delov kmetijstva, to je na posamezne proizvode oziroma aktivnosti. Zato velja pravilo, da se mora seštevek vrednosti outputov v ABTA izenačiti z vrednostjo outputa v EAA in ta s seštevkom vrednosti različnih vrst porabe outputov, če mednje štejejo tudi vložke dela, zemlje in kapitala:

$$OG = OU = O_{EAA} = IG = IU = IN_{EA} \quad (1)$$

kjer je:

OG	ABTA proizvedeni output,	IG	ABTA izvor inputov,
OU	ABTA porabljeni output,	IU	ABTA poraba inputov,
O_{EAA}	EAA output,	IN_{EAA}	EAA input.

Metoda za izdelavo ekonomskih računov kmetijstva po aktivnostih (ABTA) je bila izdelana tudi za Slovenijo (Rednak, 2003). Pri tem je bil izpostavljen problem podatkov o vmesni porabi (inputih) po aktivnostih, saj teh podatkov statistika ne izračunava. Razporeditev agregatnih vrednosti porabe inputov EAA po posameznih aktivnostih je bila zato opravljena na podlagi rezultatov iz modelnih kalkulacij:

$$Y_{a,i} = \frac{YM_{a,i}}{n} * EAA_i \quad (2)$$

kjer je:

Y	vrednost inputa za posamezno aktivnost,	EAA	agregatni podatki EAA,
YM	rezultati modelnih izračunov,	a	1...n aktivnost,
		i	1...m input postavke.

Za aktivnosti, katerih output sestavlja več proizvodov, je porazdelitev inputov opravljena proporcionalno glede na delež vrednosti posameznega proizvoda v skupni vrednosti aktivnosti:

$$Y_{p,i} = \frac{V_p}{V_a} * Y_{a,i} ; \quad V_a = \sum_{k=1}^l V_{p_k} \quad (3)$$

kjer je:

Y_p	vrednost inputa proizvoda znotraj aktivnosti,	V_a	vrednost outputa aktivnosti,
V_p	vrednost outputa proizvoda znotraj aktivnosti,	Y_a	vrednost inputa aktivnosti,
		i	1...m input postavke,
		k	1...l proizvodi znotraj aktivnosti.

Tabele ekonomskih računov za slovensko kmetijstvo so bile izdelane za posamezna leta v obdobju 1992–2003, in sicer po dveh konceptih (različicah), ki sta bruto in neto.

Pri bruto konceptu sta upoštevana celotni output in input. Vse aktivnosti so obravnavane enako, ne glede na vrsto končne porabe njihovih proizvodov. Takšen pristop daje zelo podrobne informacije za vsako posamično aktivnost in jasno opredeljuje input / output odnose med njimi, vendar pa po njem ni smiselno seštevanje posameznih postavk računa po posameznih proizvodih. Precejšnji del proizvodov iz

Računi na najnižji ravni dejavnosti so ekonomski računi kmetijstva po aktivnostih

Izdelujejo se v bruto in neto različici...

... pri čemer sta v bruto različici upoštevana celotni,...

... pri neto različici pa le končni output in input

Modeli pojasnjujejo obstoječe odnose med dejavniki, zato lahko s simulacijami sprememb okolja predvidimo spremembo razvoja

kmetijske dejavnosti namreč ni namenjen prodaji na trgu, pač pa se porabi znotraj dejavnosti, na primer za krmo živali ali za gnojenje zemljišč.

Pri neto konceptu je na output in tudi input strani upoštevana samo končna (finalna) proizvodnja oziroma poraba. Na prihodkovni strani upošteva tisti del proizvodov, ki niso porabljeni za reprodukcijo na istem gospodarstvu, na strani vmesne porabe pa samo vrednost inputov, ki niso proizvedeni na istem gospodarstvu (so kupljeni). Vrednosti subvencij in kupljenih inputov nefinalnih kmetijskih proizvodov so pripisani končnim porabnikom teh proizvodov. S tem je ustrezno upoštevana proizvodnja, ki se porabi v procesu proizvodnje in se ne trži.

Ekonomski računi za kmetijstvo prvenstveno omogočajo pridobitev temeljne informacije o preteklem ekonomskem položaju kmetijstva. Z njimi pa je mogoče opraviti tudi nekatere napovedi vpliva različnih sprememb na spremembo bruto dodane vrednosti dejavnosti kmetijstva.

V raziskavah (Rednak, 2003; Rednak in sod., 2003) so bile prikazane ocene letnega indeksa rasti od leta 1995 do 2006, pri čemer je bilo kot bazno leto izbrano leto 2000. Poleg ocen rasti bruto dodane vrednosti so bile prikazane tudi ocene rasti fizičnega obsega pridelave, proizvajalčevih cen (brez subvencij), cene vmesne porabe, subvencij na proizvodnjo, subvencij na proizvod, neto dodane vrednosti v proizvajalčevih cenah in osnovnih cenah ter faktorskega dohodka. Avtor je ocenil, da so stopnje zanesljivosti teh napovedi nizke, zato je dobljene rezultate prikazal le grafično.

2.3 Metodologije napovedovanja gospodarske aktivnosti

Osrednji metodološki pristop za napovedovanje dogajanj v prihodnjih časovnih obdobjih je modeliranje. Po okvirnem pregledu sektorskega modeliranja smo podrobneje prikazali izgradnjo simulacijskega sektorskega modela, ki smo ga uporabili kot naše osnovno orodje. Ob koncu poglavja smo predstavili metodologijo in rezultate študij, s katerimi smo kasneje primerjali rezultate našega dela.

2.3.1 Modeliranje in modeli

Modeliranje najenostavneje opredelimo kot proces poenostavitve in abstrakcije kompleksnega realnega pojava, s katerim je omogočena pridobitev kvantitativnega ovrednotenja vpliva sprememb posameznih zunanjih dejavnikov na spremembo opazovanih spremenljivk (Gujarati, 1995). S pravilno izgrajenim modelom lahko pojasnimo obstoječe odnose med dejavniki, simuliramo različne scenarije sprememb ekonomskega in političnega okolja in napovemo razvoj.

Posamezne spremenljivke v modelu opredelimo kot endogene (odvisne, notranje) ali eksogene (neodvisne, zunanje) ter vključimo še različne parametre, ki so kvantitativni izraz odvisnosti, elastičnosti ali razmerij. Cilj modeliranja je na osnovi podatkov o eksogenih spremenljivkah določiti vrednosti endogenih spremenljivk.

Modele najpogosteje razvrščamo glede na njihove naslednje značilnosti (povzeto po Kuhar, 2003a in Kožar, 2003):

- odnose med elementi modela: v matematičnem modelu so rešitev vrednosti spremenljivk, ki zadostijo zahtevam serije simultanih enačb; v ekonometričnem modelu je rešitev pridobljena z maksimiranjem oz. minimiranjem funkcije glede

na endogene spremenljivke. Upoštevan je dejavnik slučajnosti. Rezultat optimiranja je serija enačb, ki so rešljive za vrednosti endogenih spremenljivk;

- determiniranost vhodnih podatkov: stohastični modeli operirajo z vhodnimi podatki, ki niso natančno določeni ali se v model vključujejo naključno, pri determinističnih modelih pa so vrednosti in stanja vhodnih spremenljivk natančno določena oziroma jih rešitve modela v celoti definirajo;
- časovno komponento: statični modeli prikazujejo ravnotežno stanje medsebojno odvisnih spremenljivk v trenutku ali v časovnem obdobju, pri dinamičnih modelih je vključena časovna komponenta;
- obseg vključevanja gospodarstva: modeli delnega ravnovesja obravnavajo gospodarski sektor samostojno, brez povezav z ostalimi dejavniki in temeljijo na predpostavki, da so učinki sprememb izven analiziranega sistema tako majhni, da jih lahko zanemarimo; modeli splošnega ravnotežja pa omogočajo oceno z zajetjem celotnega gospodarstva.

2.3.2 Pregled sektorskega modeliranja v kmetijstvu

Večina najpomembnejših tujih organizacij, ki se ukvarja z analiziranjem in napovedovanjem gibanj kmetijskih trgov, uporablja pri svojem delu ekonometrične deterministične dinamične modele delnega ravnovesja (Kavčič, 2000). Največkrat gre za pridobitev določenih napovedi ali ocen splošnih razvojnih trendov. Ekonometrično modeliranje namreč omogoča empirično ocenjevanje veljavnosti posameznih ekonomskih zakonitosti. Modeli imajo različne stopnje teoretične konsekvantnosti, parametri pa so večinoma ocenjeni med testiranjem modela.

Danes najbolj pogosto uporabljena oblika sektorskih modelov so večtržni modeli, ki so praviloma prilagojeni posameznim gospodarstvom. Temeljijo na (i) funkcijah ponudbe, ki je odvisna od cene proizvoda, cen njegovih substitutov in komplimentov ter proizvodnih stroškov, na drugi strani pa na (ii) funkcijah povpraševanja, ki je odvisna predvsem od cene proizvoda, cen njegovih substitutov in komplimentov ter razpoložljivega dohodka. Dinamični modeli omogočajo časovno vzročno analizo. Modeli delnega ravnovesja so pri proučevanju učinkov kmetijske politike in mednarodne trgovine s kmetijskimi proizvodi prevladujoči zaradi svoje sorazmerne enostavnosti.

V svetu se z analiziranjem in napovedovanjem dogajanj na kmetijskih trgih redno ukvarja kar nekaj ustanov. Med najbolj znanimi so (i) Evropska komisija pri EU, (ii) OECD (Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj, *ang. Organisation for Economic Co-operation and Development*), (iii) FAPRI (Raziskovalni inštitut za agroživilsko politiko, *ang. Food and Agricultural Policy Research Institute*), (iv) USDA (Ministrstvo za kmetijstvo Združenih držav Amerike, *ang. United States Department of Agriculture*) ter (v) FAO (Svetovna organizacija za prehrano in kmetijstvo, *ang. Food and Agriculture Organisation of the United Nations*). Pri tem uporabljajo različne modele, nekatere izmed njih in njihove osnovne značilnosti prikazujemo v naslednji preglednici.

OECD, FAPRI, USDA in FAO se ukvarjajo z napovedovanjem dogajanj na svetovnih kmetijskih trgih. Njihove napovedi segajo v različne časovne horizonte; tako je OECD objavil svoj *Agricultural Outlook* za desetletno obdobje 2005–2014 (OECD, 2005), prav tako tudi USDA (USDA, 2005) in FAPRI (FAPRI, 2005), FAO pa celo do 2030 (FAO, 2003). Te ustanove navajajo, da pri svojem delu uporabljajo različne metodologije.

Različne institucije v svetu uporabljajo različne modele, ki zajemajo različno število kmetijskih pridelkov in predelanih proizvodov ter različno število držav, skladno z njihovimi cilji dela

Tabela 7: Osnovni podatki nekaterih modelov delnega ravnovesja

Model	Institucija	Opis	Cilji	Ključna aplikacija	Število držav (c) in regij (r)	Št. km. prid.(f) in predelanih proizvod. (p)
Ag-MEMOD	EU	Ekonometrični, dinamični, večproizvodni model parcialnega ravnovesja	Srednjeročne projekcije na trgih s hrano	Letna EU srednjeročna napoved	15 (c)	8 (f) + 4 (p)
ESIM	EU USDA	Statični model, vključen trg kmet. zemljišč, poseben poudarek na Vzhodni Evropi	Študije o širitvi	EU širitev	10 (c) + 1 (r)	17 (f) + 11 (p)
AGLINK	OECD	Rekurzivni dinamični model, vključena alokacija kmetijskih zemljišč	Priprava OECD letne srednjeročne napovedi. Kvantitativne analize kmetijskih politik na osnovi kmet. trgov	Letna OECD srednjeročna kmetijska napoved	13 (c) + 1 (r)	6 (f) +13 (p)
FAPRI	Iowa State University	Ekonometrični rekurzivni dinamični model s posebnim poudarkom na ZDA	Sestavljen sistem modelov za analizo politik; kratke, srednjeročne in dolgoročne projekcije (1–10 let), letne osnove	Kvantitativna analiza (inter) nacionalnih kmetijskih politik. Ocena za ZDA in svet. Urugvajski krog pogajanj.	29 (c + r)	24 (f)
FAO World model	FAO	Rekurzivni dinamični model, vključena alokacija kmetijskih zemljišč	Srednje in dolgoročne projekcije. Simulacije vplivov sprememb kmetijskih politik	FAO analiza učinkov Urugvajskega kroga WTO na kmetijske trge	153 (c) + 1 (r)	6 (f) + 7 (p)

Vir podatkov: Tongeren in sod., 2001; Kuhar, 2003a; The Ag-memod, spletne strani.

OECD-jevo orodje je AGLINK model, ki je dinamični ekonomski model za kmetijske trge na področju geografskega zmernege pasu. Sestavljen je iz modulov za deset glavnih kmetijskih proizvodnih in trgovinskih držav ali skupin držav znotraj skupine OECD⁷, pa tudi za Argentino, Rusijo in Kitajsko; ostale so združene v eno skupino. Ocenjena je pridelava, poraba in trgovina. V osnovo so vključene tudi projekcije nominalnih cen za vključene proizvode: žita (pšenica, koruza, riž), oljnice, meso (govedina in teletina, svinjina, perutnina, drobnica) in mlečni proizvodi (maslo, sir, mleko v prahu in kazein⁸).

USDA analizira informacije o kmetijskih proizvodih, mednarodni trgovini, dohodkih kmetijskih proizvajalcev, cen in politik ter na tej osnovi s pomočjo modeliranja⁹ pripravlja dolgoročne projekcije.

FAPRI uporablja GOLD model (*Grain, Oilseed, Livestock in Dairy*). Z moduli so zajeta žita (pšenica, riž in koruza), oljnice (repica, sončnice, soja), bombaž, sladkor, živinoreja (govedo, prašiči, perutnina) ter mleko in maslo. Z njim analizira in napoveduje dogajanja za celotni svetovni prostor, ki ga po državah razčlenjuje na tri velike skupine: razvite države, države v razvoju in ostale države (*developed market economies, economies in transition and other economies*). Kot rezultat razmerja med ponudbo in povpraševanjem napovedujejo tudi cene obravnavanih kmetijskih proizvodov.

⁷ V organizacijo OECD je trenutno vključenih 30 držav: vse članice EU-15, Kanada, Islandija, Norveška, Švica, Turčija, ZDA, Japonska, Avstralija, Nova Zelandija, Mehika, Češka, Madžarska, Poljska, Slovaška in Koreja

⁸ Kazein je mlečna beljakovina.

⁹ USDA na svoji spletni strani omenjajo 'ERS models', vendar o teh modelih kaj več ni navedenega.

FAO v svoj model vključuje kar 153 držav sveta, ki jih združuje v tri velike skupine, ki jih imenuje države v razvoju, industrijske države in države v tranziciji (*developing countries, industrial countries and transition countries*), in 32 kmetijskih proizvodov (26 rastlinskih in 6 živalnorskih). Tako kot večina drugih ustanov, tudi oni izhajajo iz pridelave, porabe in neto trgovine, vendar gredo pri tem v precejšnje podrobnosti, kot so na primer upoštevanje namakanih površin ali klimatskih sprememb.

V Sloveniji so bili modeli, razviti v zadnjih nekaj letih, uporabljeni predvsem za potrebe merjenja učinkov pristopa Slovenije k Evropski uniji in vrednotenja različnih scenarijev izvedbe reforme skupne kmetijske politike. Mednje sodijo modeli APAS – PAM (Kavčič, 2000), Ag-MEMOD (Kavčič in Erjavec, 2005a), statični deterministični model kmetijskih gospodarstev (Rednak in sod., 2005) in GEMSAF (Kuhar, 2003b). S pomočjo prvih treh so bili ocenjeni učinki na področju kmetijstva, s pomočjo drugega pa na področju agroživilstva.

Analize ekonomskih učinkov so pri vseh metodah dela izpostavile velik vpliv proračunskih podpor na obseg kmetijske proizvodnje in s tem na ekonomski položaj kmetijskih pridelovalcev. Rezultati so pokazali, da se ta na agregatni ravni tudi po pristopu Slovenije k Evropski uniji ne bo poslabšal, če bo Slovenija zagotovila dopolnjevanje neposrednih plačil v prehodnem obdobju, če bo kmetijstvo učinkovito izkoristilo razpoložljiva sredstva za razvoj podeželja in če položaj na svetovnih trgih ne bo slabši kot so kazale tedanje napovedi. Učinki pristopa naj bi bili različni po posameznih sektorjih: v sektorjih, ki so bili do tedaj v slabšem ekonomskem položaju (goveje meso, krmna žita, sladkorna pesa), naj bi bili ugodni, v sektorjih, kjer se bodo soočili z ostrejšo konkurenco in ne bodo deležni neposrednih plačil (prašičereja in perutninarstvo), pa slabši.

Ker so ti modeli ter z njimi pridobljeni rezultati za našo nalogo pomembni, jih predstavljamo v nadaljevanju tudi podrobneje.

2.3.3 Simulacijski sektorski model za analizo kmetijske politike (APAS)

Simulacijski sektorski model za analizo kmetijske politike (*ang. Agricultural Policy Analysis Simulator, APAS*) je večproizvodni ekonometrični model parcialnega ravnovesja z nekaterimi značilnostmi dinamičnih modelov. Slovenska različica, ki je razvita na osnovi grške, je dopolnjena z matriko za politične analize (*ang. Policy Analysis Matrix, PAM*)¹⁰ in je bila namenjena ocenjevanju učinkov pristopa Slovenije k EU na slovensko kmetijstvo (Kavčič, 2000). Model je bil večkrat dopolnjen, spremenjen je bil tudi izbor zajetih kmetijskih proizvodov. Njegova zadnja verzija zajema deset ključnih proizvodov slovenskega kmetijstva, in sicer: pšenico, koruzo za zrnje, ječmen in sladkorno peso ter mleko, meso govedu, prašičev, perutnine in drobnice ter jajca. Avtor kot osnovne značilnosti modela navaja naslednje:

- več trgov (proizvodov): v model je lahko teoretično vgrajenih neomejeno število trgov. V praksi največje omejitve predstavlja razpoložljivost ustreznih zanesljivih podatkov;
- delno ravnovesje: z modelom so običajno ocenjeni odnosi znotraj dejavnosti, ne pa prehodi virov med posameznimi gospodarskimi dejavnostmi. Cene proizvodnih dejavnikov in ostali pogoji za splošno ravnovesje so predpostavljene kot fiksni, njihove spremembe so le v obliki različnih scenarijev politike;

Tudi v Sloveniji imamo razvitih nekaj modelov

APAS je bil namenjen ocenjevanju učinkov pristopa Slovenije k EU na slovensko kmetijstvo in zajema deset ključnih kmetijskih proizvodov v Sloveniji

¹⁰ Ker v nalogi matrike PAM nismo uporabili, je podrobneje ne predstavljamo.

*V modelu so
ključne štiri
enačbe*

- sintetičnost: parametri modela niso ocenjeni s samo APAS proceduro, ampak so pridobljeni iz literature ali ocenjeni z ekonometričnimi metodami. Vendar pa lahko realnejše odnose med proizvodi vgradimo v sam model tudi preko vnosa koeficientov elastičnosti ponudbe in povpraševanja in drugih vhodno - izhodno koeficientov, praviloma korigiranih v postopku preverjanja (kalibracije) modela;
- politična naravnost: model je namenjen analizi ekonomskih posledic političnih sprememb, ki imajo predvidoma večjo težo;
- dinamičnost ponudbe: model upošteva dinamičnost, to je časovne fazne zamike, značilne za kmetijske proizvodne procese.

Z modelom so bili vrednoteni učinki, ki jih spremembe cen in ukrepov kmetijske politike povzročijo pri ponudbi, povpraševanju in trgovinskih tokovih ter posledično na neto ali bruto dodani vrednosti kmetijstva. Pridobljene so bile predvsem napovedi o:

- površini posameznih posevkov oziroma številu posameznih vrst živali,
- intenzivnosti proizvodnje, to je pridelku na enoto zemljišč oziroma prireji na žival,
- obsegu proizvodnje, ki je zmnožek površine oziroma števila živali in intenzivnosti,
- obsegu porabe oziroma povpraševanja prebivalcev,
- obsegu neto trgovine, ki je razlika med ponudbo in povpraševanjem,
- stopnji samooskrbe, ki je količnik ponudbe in povpraševanja ter
- vrednosti posameznih finančnih pomoči skupno in po posameznih proizvodih.

Za vsak proizvod in za vsak scenarij so bile uporabljene štiri enačbe, in sicer skupna površina ali število živali, hektarski pridelok ali prireja na žival, proizvodnja oz. domača ponudba kot zmnožek prejšnjih dveh in povpraševanje.

Skupna površina ali število živali je v modelu funkcija površine ali števila živali in cen v preteklih letih in ostalih spremenljivk:

$$L_i = f(L_{i,t-1}, P_{t-n}, Z_A) \quad (4)$$

Splošna oblika enačb za skupno površino ali število živali je naslednja:

$$\sum_{i=1}^n L_i = \sum_{i=1}^n A_i + \sum_{n=1}^k \varepsilon_{n*n} * (\sum_{i=1}^n \ln P_i - \ln P_c) + \sum_{i=1}^n B_i * \sum_{j=1}^m \ln L_{i,t-1} \quad (5)$$

kjer je:

L_i	posejana površina ali število živali,	P_c	deflator na strani porabe,
A_i	konstanta (vrednost za izhodiščno leto),	B_i	koeficient dolgoročnega učinka, površina v predhodni sezoni,
ε	ustrezen koeficient elastičnosti,	$L_{i,t-1}$	ostale spremenljivke
P_i	cene,	Z_A	(npr. časovni trendi ipd.)

Enačbe za površine se preračunavajo simultano ob upoštevanju skupne razpoložljive orne površine:

$$\sum_{i=1}^n L_i \leq \text{razpoložljive površine (ha)}$$

Na ta način, torej z določitvijo zgornjega praga, so v modelu upoštevani ukrepi kmetijske politike, ki pomenijo količinske omejitve (kvote in referenčne količine).

Pridelek ali prireja na enoto je funkcija pridelka ali prireje in cen v preteklih letih ter ostalih spremenljivk:

$$Y_i = f(Y_{i,t-1}, P_{t-n}, Z_B) \quad (6)$$

Splošna oblika enačb za hektarski pridelek ali prireja na žival je naslednja:

$$\sum_{i=1}^n Y_i = \sum_{i=1}^n C_i + \sum_{n=1}^k \varepsilon_{n*n} * (\sum_{i=1}^n \ln P_i - \ln P_c) + \sum_{i=1}^n \Gamma_i * \sum_{j=1}^m \ln Y_{i,t-1} \quad (7)$$

kjer je:

Y_i	hektarski pridelek ali prireja na žival	P_c	deflator na strani porabe,
C_i	konstanta (vrednost za izhodiščno leto),	Γ_i	koeficient za opis hitrosti in smeri tehnoloških sprememb,
ε	ustrezen koeficient elastičnosti,	$Y_{i,t-1}$	pridelek v predhodni sezoni
P_i	cene,	Z_B	ostale spremenljivke

Avtorji modela navajajo, da ogrodje modela predstavljajo koeficienti elastičnosti. Model je prilagojen na podlagi elastičnosti za slovensko kmetijstvo, ki so pridobljene iz prejšnjih raziskav, ekspertnih ocen in ostalih virov. Cene proizvodov so v celotnem APAS modelu zunanje, eksogene spremenljivke. Za določitev modelnih cen za napovedovanje političnih učinkov je bila uporabljena enačba, ki je trende svetovnih cen ob upoštevanju različne politike na meji pretvorila v trende domačih tržnih cen.

V APAS izračunih pridobljeni rezultati o pridelkih, površini oziroma številu živali in količini proizvodov so bili nato preko povezav neposredno uporabljeni v matriki za politične analize PAM. S tem je bil omogočen izračun kazalnikov dohodkovnega položaja posameznih dejavnosti za različne scenarije v določenih časovnih obdobjih.

Rezultati modela se nanašajo na tržne, blaginjske, dohodkovne in konkurenčne učinke desetih obravnavanih kmetijskih proizvodov. Prvi rezultati so bili pridobljeni po treh scenarijih, za katere je bilo ugotovljeno naslednje: (i) scenarij popolnega in enakopravnega prevzema skupne kmetijske politike ohranja dohodkovni položaj na izhodiščni ravni; (ii) diskriminacija kandidatov na področju neposrednih plačil znižuje agregatni dohodek za tretjino; (iii) nekonkurenčnost živilskopredelovalne industrije lahko poslabša ekonomski položaj proizvodnje za dodatno tretjino. Ugotovljeno je bilo, da bodo dohodki kmetijskih gospodarstev izrazito odvisni od višine pridobljenih neposrednih plačil.

Avtorji modela so presodili, da je iz rezultatov za posamezne proizvode mogoče opraviti tudi približno oceno na agregatni ravni celotnega kmetijstva. V kasnejših raziskavah so ugotavljali, da nepopolni zajem proizvodov ni vplival na smeri ocen. Verjetno pa so bila odstopanja od izhodiščnega stanja na agregatni ravni izrazitejša, kot bi jih lahko pričakovali v primeru popolnega zajetja proizvodov; manjkali so predvsem trajni nasadi in vrtnine (Kavčič, Erjavec, 2003).

Osnovna verzija modela je bila večkrat nadgrajena in prenovljena (Kavčič, Erjavec, 2001; Kavčič in sod, 2002; Kavčič, Erjavec, 2003). Še naprej so se ukvarjali

Ag-MEMOD je bil namenjen ocenjevanju učinkov različnih scenarijev reforme SKP na slovensko kmetijstvo in zajema osem ključnih kmetijskih proizvodov v Sloveniji

predvsem s pomenom neposrednih plačil na dohodkovni položaj slovenskega kmetijstva po pristopu k Evropski uniji. V ta namen je bilo izdelanih več scenarijev hipotetičnega pristopa v letu 2004, z različnimi ravnmi doplačevanja plačil za proizvode, za katere je mogoče v okviru Skupne kmetijske politike EU uveljavljati podpore neposrednih plačil. Modelne rezultate ekonomskega položaja v letu 2004 so primerjali z dohodkovnim položajem v letu 2000 kot reprezentativnim letom predpristopnega obdobja.

Rezultati so bili nato primerjani tudi z nekaterimi rezultati, pridobljenimi z drugimi metodološkimi pristopi, predvsem z ekonomskimi računi za kmetijstvo (EAA). Rezultati obeh metodologij so pokazali pričakovane spremembe v isto smer. Tako naj bi v primeru, da bi bili slovenski proizvajalci deležni le 25 % vrednosti neposrednih plačil in dopolnjevanja teh plačil do ravni, izplačanih v letu 2001, lahko pričakovali izrazito poslabšanje agregatnega ekonomskega položaja v kmetijstvu; po modelnih rezultatih EAA za okoli 15 %, po APAS-PAM metodi pa celo za več kot četrtno.

2.3.4 Simulacijski sektorski modeli za napovedovanje gibanj na trgih s hrano (Ag-MEMOD)

Simulacijski sektorski modeli za napovedovanje gospodarskih gibanj na trgih s hrano (*ang. Agricultural Member States MODelling, Ag-MEMOD*) so ekonometrični, dinamični, večproizvodni modeli parcialnega ravnovesja. Slovenska različica, ki je bila razvita na osnovi evropske mreže sektorskih modelov Ag-MEMOD, je bila namenjena ocenjevanju učinkov različnih scenarijev izvedbe reforme skupne kmetijske politike na obseg proizvodnje ključnih kmetijskih proizvodov v Sloveniji (Kavčič, Erjavec, 2005a). Zajema osem ključnih proizvodov slovenskega kmetijstva, in sicer: pšenico, koruzo za zrnje in ječmen ter mleko in mlečne izdelke, meso govedí, prašičev, perutnine in drobnice. Tudi ta model, podobno kot APAS – PAM, ocenjuje posamezne parametre prehranskih bilanc, to je proizvodnjo, domačo porabo, izvoz, uvoz in zaloge, pri čemer je večji poudarek namenjen proizvodni strani. Ključni dejavniki napovedanih sprememb predstavljajo cene standardnih proizvodov, ki so tudi v tem modelu eksogene in izhajajo iz cen na referenčnem evropskem trgu. Pri tem je upoštevana tudi vloga neposrednih plačil, ki v določeni meri prispevajo k odločitvi proizvajalcev za posamezno kmetijsko proizvodnjo.

S pomočjo izgrajenega nacionalnega Ag-MEMOD modela so bili ocenjeni učinki štirih scenarijev kmetijske politike do leta 2010, ki so naslednji:

- scenarij ne vključitve Slovenije v Evropsko unijo: predstavlja izhodiščni scenarij in predvideva ohranitev slovenske kmetijske politike iz obdobja 2001–2003 skozi celotno obdobje do leta 2010;
- pristopni scenarij z uvedbo enotnega regionalnega plačila na površino: predvideva uvedbo iste višine plačil za vse upravičene kmetijske površine v registrirani uporabi, torej uporabo načel, predpisanih v Pristopni pogodbi za nove članice; plačila bi se postopno povečevala do leta 2007;
- pristopni scenarij z izvedbo reforme Skupne kmetijske politike: predvideva izvedbo diferencialnega plačila na površino za trajno travinje in višjega plačila za ostale upravičene površine; plačila bi se postopno povečevala do leta 2007;
- pristopni scenarij s standardno shemo neposrednih plačil: predvideva, da bo Slovenija nadaljevala s proizvodno vezanimi plačili, njihova višina pa bi se povečevala skladno z dogovorjeno ravnijo ob zaključku pristopnih pogajanj. To je sistem neposrednih plačil, ki je veljal v državah članicah EU-15 pred uvedbo reforme, plačila bi se postopno povečevala do leta 2007.

Rezultati raziskave so pokazali, da bi po scenariju, ki prikazuje razmere brez pristopa in ob ohranitvi kmetijske politike pred pristopom, lahko pričakovali majhno rast obsega proizvodnje. V rastlinskem delu bi se obseg povečal zaradi povečevanja intenzivnosti, nekoliko bi se spremenila tudi struktura proizvodnje. V živinoreji bi nekateri sektorji stagnirali, pomembnejšo rast bi lahko pričakovali le pri reji drobnice.

Pristopni scenariji na agregatni ravni naj ne bi prinesli ugodnejših učinkov, spremembe v ekonomskih razmerjih pa bi lahko pričakovali med posameznimi sektorji. Pridelava žit naj ne bi bila deležna večjih pozitivnih učinkov, položaj prireje govejega mesa naj bi se izboljšal, prireje prašičev poslabšal, piščancev pa ostal skorajda nespremenjen. Uvedba poenostavljene sheme neposrednih plačil bi v primerjavi s standardno shemo predvsem povzročila nekoliko večji obseg pšenice, manjši pa koruze in ječmena, zmanjšala obseg prireje govejega mesa in povečala obseg prireje mesa drobnice¹¹.

2.3.5 Statični deterministični model kmetijskih gospodarstev

Tudi statični deterministični model kmetijskih gospodarstev je bil razvit za potrebe analize in presojo učinkov kmetijske politike (Rednak in sod., 2005). Je statičen, torej se fizični kazalci ne spreminjajo v odvisnosti od sprememb ekonomskih kazalcev v času (proizvajalčevih cen in neposrednih plačil) in determinističen, ker so vrednosti ekonomskih kazalcev dane eksogeno.

Temelji na realnih podatkih o kmetijskih gospodarstvih, ki so zaprosila za neposredna plačila. Vključuje fizične kazalce o površinah in številu izplačanih premij za rastlinsko in živinorejsko proizvodnjo iz baze podatkov Agencije RS za kmetijske trge in razvoj podeželja za leto 2004. Omogoča simulacijo različnih višin in vrst neposrednih plačil v skladu z izborom potencialne reforme sheme, oblikovanje porazdelitvenih razredov ter analizo prerazdelitve po proizvodnih tipih kmetij, tipih območij s težjimi razmerami za kmetijstvo ter velikostnih razredih. S spremembo višin izplačil so simulirana izplačila za referenčno leto 2006, ki je zadnje leto pred reformo.

V analizo je bilo vključenih zelo veliko različnih možnih shem reforme, od čistega regionalnega plačila na enoto kmetijske zemlje v uporabi do najvišje možne ohranitve vseh danih možnosti vezanih plačil, ki so jih primerjali s standardno shemo neposrednih plačil. Za podrobnejšo analizo in širšo presojo so bile izbrane tri sheme. Dve sta bili s poudarkom na enotnem regionalnem plačilu (čista regionalna shema s postopnim prehodom in korigirana regionalna shema s postopnim prehodom), ena pa s poudarkom na čim večjem približevanju sistema plačil po standardni shemi (kombinirana shema).

Tudi s tem načinom dela je bilo ugotovljeno, da naj bi največje prerazdelitvene učinke imela čista regionalna shema (pri čemer naj bi bili posamezni sektorji različno prizadeti), najmanjše pa kombinirana shema. Korigirana shema naj bi bila med obema skrajnima scenarijema. Pri vseh shemah naj bi bil najbolj prizadet sektor za rejo bikov, izgubila pa bi še sektorja mleko in mešano. Nadpovprečno naj bi pridobili sektorji dojilje, drobnica in tudi poljedelstvo, saj naj bi enotno plačilo zagotovo vzpodbudilo povečanje obsega površin.

***Tudi Statični
deterministični
model
kmetijskih
gospodarstev je
bil namenjen
ocenjevanju
učinkov
različnih
scenarijev
reform SKP...***

***...temelji na
podatkih o
gospodarstvih,
ki so zaprosila
za neposredna
plačila***

¹¹ Opisana gibanja so razvidna tudi iz Grafikonov 61–68, kjer jih primerjamo z rezultati naše napovedi.

3 Metode dela

Poglavje o predstavitvi delovnih metod smo pričeli z utemeljitvijo izbire modela za napovedovanje dodane vrednosti v dejavnosti kmetijstva. Opozorili smo na nekatere razlike v metodologiji dela glede na prvotno različico slovenskega modela, ki je predstavljal osnovo našemu izračunu. Poseben poudarek smo namenili predstavitvi poteka dela, ki smo ga razdelili na analizno in napovedno ter na proizvodno in izdatkovno stran. Predstavili in utemeljili smo izgrajeno različico računa ter prikazali osnovna izhodišča pri delu. Poglavje smo zaključili s pregledom izbranih scenarijev.

3.1 Izbor osnovnega metodološkega ogrodja

Zastavljeni cilj dela, ki je izdelati razmeroma preprosto empirično orodje za pridobivanje ocen rasti dodane vrednosti slovenskega kmetijstva v naslednjem srednjeročnem obdobju in z njim te ocene tudi pripraviti, smo poskušali doseči s pomočjo kombinacije dveh že razvitih orodij za slovensko kmetijstvo. Prvo med njima je

- simulacijski sektorski model za analizo kmetijske politike (APAS), drugo pa so
- ekonomski računi kmetijstva po aktivnostih (ABTA).

Avtorji slovenskih različic modela in računov so ugotovili, da sta obe orodji uporabni tudi za napovedovanje gospodarskih gibanj, zato smo pričakovali, da bo tudi iz njiju sestavljeni model v ta namen enako uporaben. S prilagojenim APAS modelom smo ocenili letne rasti obsega in vrednosti kmetijske proizvodnje, račune po metodi ABTA pa smo uporabili v preračunu ocene vrednosti vmesne porabe. Ker so računi ABTA natančen in dragocen vir podatkov za nadaljnje analize, ki v času nastanka slovenske različice modela APAS še niso bili izdelani, smo predpostavili, da bo njihova vključitev v model prispevala k njegovi vsebinski izboljšavi in nadgradnji.

S takšno kombinacijo smo pridobili novo orodje za napovedovanje gospodarskih gibanj, ki smo ga poimenovali APAS/ABTA model. Z njim smo pripravili napovedi rasti dodane vrednosti desetih po deležu v slovenski kmetijski proizvodnji najpomembnejših kmetijskih proizvodov, ki ostajajo isti, kot so bili v zadnjih verzijah že razvite slovenske različice modela APAS (Kavčič, Erjavec, 2003). Štirje med njimi so poljedelski, šest pa je živilorejskih. Ti proizvodi predstavljajo okoli tri četrtine vrednosti slovenske neto kmetijske proizvodnje v osnovnih cenah¹² in pri vseh imajo skupne tržne ureditve pomemben vpliv na ekonomske rezultate poslovanja. Ker pa smo v novem modelu nekatere podrobnosti iz modela APAS tudi spremenili, nanje posebej opozarjamo in jih prikazujemo v naslednji preglednici.

Model APAS/ABTA smo razvili za napovedovanje proizvodnje obravnavanih proizvodov, ne pa tudi za napovedovanje njihove porabe. S tem seveda niti nismo omogočili izračuna napovedi njihove mednarodne trgovinske menjave, niti izračuna ekonomike blaginje. Izvajali smo ga na enostavni elektronski preglednici, tako kot sta se izvajala tudi model za analizo kmetijske politike APAS in ekonomski računi kmetijstva po aktivnostih ABTA, iz katerih je sestavljen.

Za napovedovanje sprememb dodane vrednosti dejavnosti kmetijstva v Sloveniji v naslednjem srednjeročnem obdobju smo izdelali model APAS/ABTA, ki je kombinacija APAS modela in ABTA računov

Zajema štiri poljedelske in šest živilorejskih proizvodov, in sicer pšenico, koruzo, ječmen in sladkorno peso ter mleko, meso goved, prašičev, perutnine, drobnice in jajca

¹² Izračun deleža obravnavanih desetih kmetijskih proizvodov v skupni bruto in neto vrednosti proizvodnje ter v skupni bruto dodani vrednosti prikazujemo v Prilogi 1.

Tabela 8: Razlike med prvotno različico slovenskega modela APAS in novim modelom APAS/ABTA

		APAS	APAS/ABTA
1.	Cilj modeliranja	pridobitev podatka o spremembi dohodka kmetijskih proizvajalcev	pridobitev podatka o spremembi dodane vrednosti dejavnosti kmetijstva
2.	Čas napovedi	po pristopu Slovenije k EU	do leta 2013, ločeno za vsako posamezno koledarsko leto
3.	Izhodiščno leto	leto 2000	leto 2004 (leto 2005, če so podatki bili objavljeni do februarja 2006)
4.	Vrednosti	v EUR	v SIT
5.	Odločitvena cena	sestavljena iz odkupne cene, neposrednih plačil in plačil za razvoj podeželja	sestavljena iz odkupne cene in neposrednih plačil
6.	Priraja mesa	z zakolom pridobljeno skupno meso	skupna priraja mesa, v živi masi
7.	Število živali ¹	število zaklanih živali	pri govedu in prašičih seštevek iz: števila zaklanih živali + razlike med številom uvoženih in izvoženih živali + razlike med številom živali na koncu in začetku koledarskega leta pri kravah molznicah število konec leta pri perutnini, drobnici in kokoših nesnicah lastni preračun iz prirasta mesa in povprečne teže živali
8.	Drobnica	ovce	ovce in koze
9.	Vir podatkov za vmesno porabo	modelne kalkulacije	ekonomski računi kmetijstva po aktivnostih (ABTA), ref. leto 2002
10.	Merilo rasti stroškov dela	rast BDP	rast plač zaposlenih v dejavnosti A

Vir: Kavčič, 2000; lastni model.

Opomba: ¹Izračun števila živali je v modelu namenjen preračunu pridobljenega mesa, mleka ali jajc. To ni število živali v klasičnem pomenu besede, pridobljenem ob šteju v določenem času.

3.2 Osnovni potek dela

Izpolnitev osnovnega cilja naloge smo zasledovali s pomočjo izdelanega poteka dela, ki smo ga za vsak posamezni obravnavani kmetijski proizvod razdelili po dveh kriterijih, in sicer:

- glede na proizvodno in izdatkovno stran, torej na
 - vrednost proizvedenega blaga in storitev (outputa) in
 - vrednost vmesne porabe (inputa), nato pa še
- glede na čas, to je na
 - analiziranje za preteklo obdobje (ex-post) in
 - napovedovanje za prihodnje obdobje (ex-ante).

Takšno delitev prikazujemo v Sliki 2. Delitev slike na levo in desno stran predstavlja delitev dela po prvem kriteriju (delitev na proizvodno in izdatkovno stran), delitev na spodnji in zgornji del pa delitev dela po drugem kriteriju (delitev po času). Delo je torej za vsak posamezni kmetijski proizvod in za vsako posamezno leto napovedi razdeljeno na štiri enote, ki jih na kratko opisujemo v nadaljevanju.

Začetek dela predstavlja spodnji levi del slike. Ta del je analiziranje obsega in vrednosti obravnavanega kmetijskega proizvoda v posameznem letu referenčnega obdobja, ki je v naši nalogi od leta 1991 (v živinoreji 1992 ali 1993) do vključno leta 2004¹³. S pomočjo enačb iz modela APAS (Kavčič, 2000) smo za vsako leto posebej

Za vsak obravnavani proizvod smo najprej analizirali njegov obseg in vrednost v preteklosti ter s pomočjo APAS pridobili funkcijske povezave,...

¹³ Analizo smo za to obdobje pripravili za vse obravnavane kmetijske proizvode, razen za mleko, kjer smo zaradi pomanjkanja podatkov o številu krav molznic analizirali obdobje od leta 1997 dalje.

... ki smo jih uporabili pri napovedovanju za naslednja leta srednjeročnega obdobja

Nadaljevali smo z analiziranjem vmesne porabe in s pomočjo ABTA pridobili koeficiente, ...

... ki smo jih uporabili pri napovedovanju za naslednja leta srednjeročnega obdobja

izračunali pričakovano zasejano površino zemljišč oziroma število živali ter pričakovani povprečni pridelek na enoto površine oziroma prirejo na žival. Napovedi za tekoče leto smo navezovali na rezultate napovedovanja v predhodnem letu, s čimer smo zagotovili dinamičnost modela. Rezultate smo primerjali z ustreznimi statističnimi podatki v posameznem obravnavanem letu in na njihovi podlagi izvedli prilagoditev funkcijskih povezav v modelu. S tem smo pridobili ustrezne koeficiente elastičnosti za (i) izračun obsega proizvodnje in za (ii) izračun njene intenzivnosti, ki smo jih nato uporabili pri nadaljnjem delu v procesu napovedovanja. Proizvodnjo smo ovrednotili s cenami proizvajalcev in po prištetju subvencij na proizvod pridobili podatek o vrednosti proizvodnje v osnovnih cenah¹⁴.

Napovedovanje obsega in vrednosti posameznega obravnavanega kmetijskega proizvoda v naslednjih letih prikazuje zgornji levi del Slike 2, ki je po vsebini dela enak delu za referenčno obdobje. Napovedovali smo za naslednje srednjeročno obdobje, to je za posamezna leta v obdobju od 2005 do 2013¹⁵. Ker bo Slovenija v tem času implementirala reformirano kmetijsko politiko, smo pripravili scenarijske izračune. Pri tem so ključni dejavniki predstavljale napovedi gibanja cen in neposrednih pomoči, ki so zunanji podatek; podrobneje smo jih predstavili v Poglavlju 3.5.

Po izračunani vrednosti proizvodnje v posameznem letu naše napovedi se osredotočimo na desno stran slike, ki predstavlja delo na področju vmesne porabe. Pričnemo v spodnjem desnem delu, to je analiziranju vmesne porabe. S pomočjo za Slovenijo izdelanih ekonomskih računov kmetijstva po aktivnostih ABTA (Rednak, 2004) smo izračunali matrike koeficientov po aktivnostih v izbranem referenčnem letu (*ang. Matrix of Activity Coefficients, MAC*). V nalogi smo kot referenčno leto izbrali leto 2002, ker je bilo to leto v daljši seriji vremensko izjemno sušnih let zadnje vremensko običajno leto, za katerega so bili na voljo podatki. V naših izračunih smo skladno z izbrano vmesno bruto / neto različico modela najprej razporedili vrednost vmesne porabe v model še nezajete krme na živinorejo (več o tem v Poglavlju 3.3), nato pa dobljene podatke primerjali z v modelu izračunano vrednostjo proizvodnje obravnavanega kmetijskega proizvoda v proizvajalčevih cenah v referenčnem letu¹⁶. S tem smo za vsak posamezni obravnavani kmetijski proizvod in za vsako posamezno postavko vmesne porabe pridobili MAC koeficiente, ki so predstavljali osnovo za napoved vrednosti posameznih skupin porabe v letih napovedi.

Po izračunu MAC koeficientov nadaljujemo z delom v zgornjem desnem delu slike. Za vsako že izračunano pričakovano vrednost proizvodnje v posameznem napovednem letu smo s pomočjo pridobljenih MAC koeficientov izračunali pričakovano vrednost vmesne porabe. Pri tem smo upoštevali predvidene rasti cen vmesne porabe, ki so podatek, pridobljen zunaj modela.

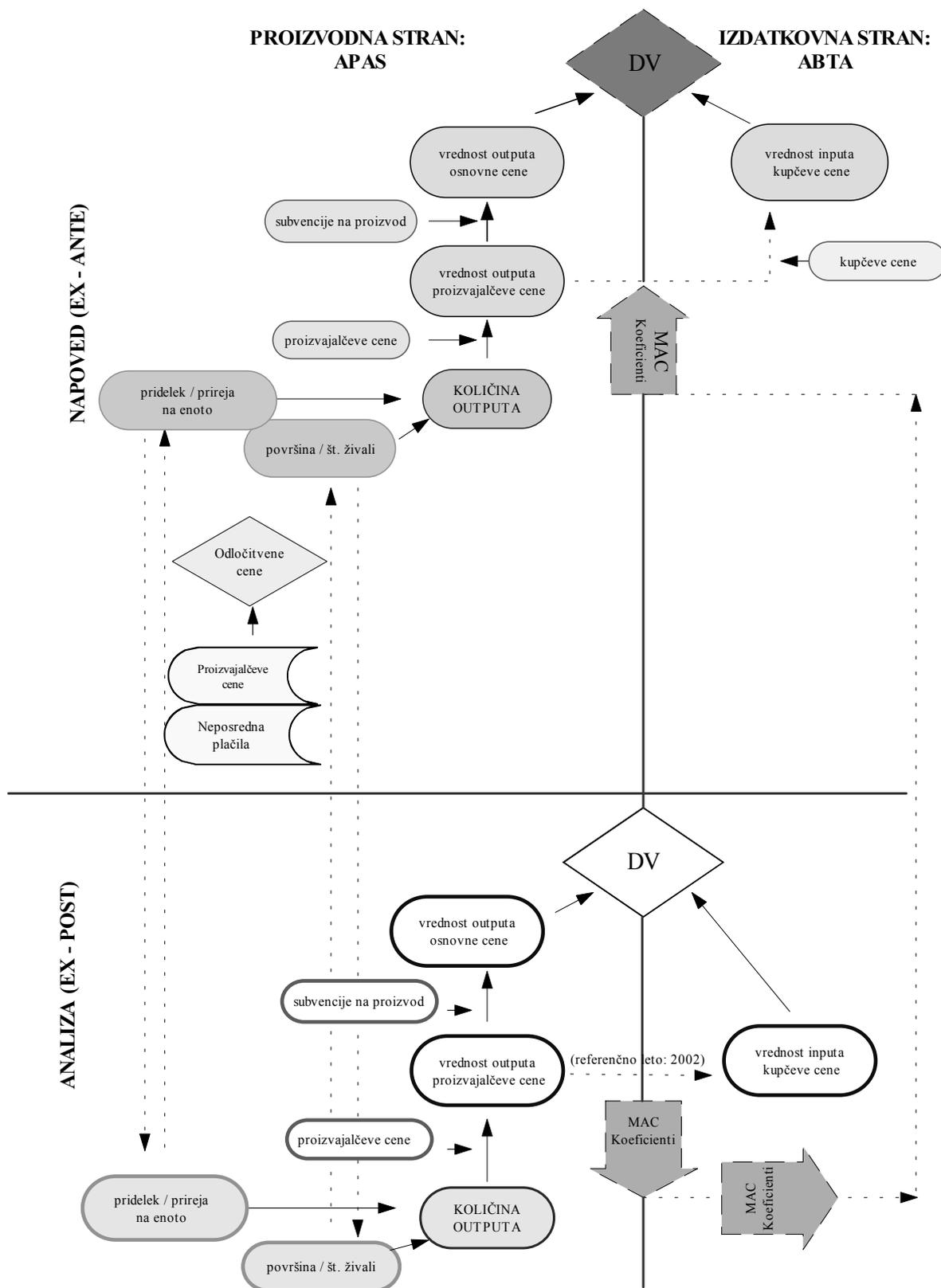
¹⁴ Dobljene vrednosti osnovne proizvodnje (outputa) niso bile povsem identične vrednostim, pridobljenimi na podlagi metode ekonomskih računov kmetijstva po aktivnostih ABTA, ker je bil naš izračun poenostavljen in v njem nismo upoštevali vseh dejavnikov, ki na vrednost outputa vplivajo (na primer vrednosti razlike v zalogah, višjih cen semen pri žitih, plemenske živine pri živini in podobno). Primerjava med v modelu izračunano vrednostjo proizvodnje obravnavanih desetih kmetijskih proizvodov in vrednostjo te proizvodnje po računih ABTA (bruto EAA output) je pokazala, da je bila razlika v obdobju 1999–2003 med 1 % in 3 %.

Pri nadaljnjem delu smo zato predpostavljali, da se razmerja med temi dejavniki v obdobju naše napovedi ne bodo bistveno spreminjala. S tem smo ocenili, da z našim razmeroma enostavnim izračunom pridobljena povprečna vrednost proizvodnje v referenčnem obdobju zadostuje za izračun napovedi njene rasti v naslednjem srednjeročnem obdobju.

¹⁵ Leto 2005 smo označili kot prvo leto napovedi, čeprav smo v model že vključili vse za to leto razpoložljive statistične podatke. Večina med njimi je bila prva ocena in ne končni podatek, vsi podatki (predvsem za živinorejo) pa v času izdelave dela še niso bili objavljeni.

¹⁶ Izbira EAA po proizvajalčevih cenah (in ne po osnovnih cenah, torej brez subvencij na proizvod) je smiselna predvsem zato, ker se bo struktura vrednosti proizvodnje v osnovnih cenah po uvedbi reformirane kmetijske politike spremenila. Znižala se bo višina subvencij na proizvodnjo, posledično pa se bodo spremenila tudi razmerja med vmesno porabo in EAA outputom v osnovnih cenah.

Slika 2: Osnovni potek napovedovanja BDV posameznega kmetijskega proizvoda

Izhajali smo iz predpostavke, da se razmerja med vrednostjo pričakovane proizvodnje in vrednostjo posameznih postavk vmesne porabe v letih naše napovedi ne bodo bistveno spremenila. Predpostavka nespremenjenih razmerij se je zdela dokaj sprejemljiva ob upoštevanju dejstva, da je tehnološki napredek v kmetijstvu razmeroma počasen, torej se razmerja med proizvodnjo in vmesno porabo spreminjajo le na daljši časovni rok (Erjavec, 2003; Turk, 2001).

Po pridobljeni napovedi vrednosti proizvodnje v osnovnih cenah in vrednosti vmesne porabe v kupčevih cenah smo za vsak obravnavani kmetijski proizvod in za vsako leto napovedi izračunali razliko med njima, ki je napoved dodane vrednosti proizvoda. Delo smo zaključili s seštevkom dobljenih dodanih vrednosti vseh desetih obravnavanih kmetijskih proizvodov za vsako posamezno napovedno leto.

Posebno pozornost je bilo pri modeliranju potrebno nameniti ugotavljanju cenovnih elastičnosti ponudbe in povpraševanja po posameznih kmetijskih proizvodih in dolgoročnemu učinku povečevanja proizvodnje. Poskusili smo z uporabo ekonometričnih metod dela, vendar so se te zaradi kratke časovne serije izkazale za precej omejene. Kot osnovo smo zato prevzeli že ugotovljene regresijske vrednosti

Tabela 9: Matriki cenovnih elastičnosti in dolgoročnega učinka

	Cenovna elastičnost										Dolgor. učinek
	WH	MA	BA	RS	MK	BF	PK	PT	SH	EG	
za izračun obsega proizvodnje:											
WH	0,225	-0,14	-0,012	-0,01	0	0	0	0	0	0	0,007
MA	-0,190	0,100	-0,010	-0,01	-0,005	-0,012	-0,016	-0,018	0	-0,017	0,035
BA		-0,012	0,273	0	-0,004	-0,008	-0,010	-0,016	0	-0,014	0,010
RS	-0,005	-0,004	-0,005	0,400	0	0	0	0	0	0	0
MK	0	0,002	0,002	0	0,320	0,005	-0,002	0	0	0	0
BF	0	0,005	0,004	0	-0,004	0,180	-0,008	0	0	0	0,020
PK	0	0,010	0,008	0	-0,003	-0,02	0,450	0	0	0	0
PT	0	0	0	0	0	0	0	0,450	0	-0,005	0
SH	0	0	0	0	0	0	0	0	0,365	0	0,018
EG	0	0	0	0	0	0	0	-0,014	0	0,450	0
gnojila	-0,140	-0,300	-0,190	-0,045	0	0	0	0	0	0	0
delo	0	0	0	0	-0,190	-0,420	-0,410	-0,270	-0,800	-0,850	0
za izračun intenzivnosti proizvodnje:											
WH	0,070	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,020
MA	0	0,110	0	0	-0,030	0	0	0	0	0	0,010
BA	0	0	0,060	0	-0,020	0	0	0	0	0	0,015
RS	0	0	0	0,140	0	0	0	0	0	0	0,002
MK	0	0	0	0	0,111	0	0	0	0	0	0
BF	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,010
PK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
PT	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SH	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,009
EG	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
gnojila	-0,070	-0,110	-0,057	-0,100	-0,060	0	0	0	0	0	0
delo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Vir podatkov: Kavčič (2003a) in lastne ocene - višje vrednosti koeficientov pomenijo tesnejšo povezavo med ceno proizvoda in obsegom oziroma intenzivnostjo pridelave. Pozitivna vrednost pomeni, da sta si proizvoda konkurenčna (sta substituta), negativna pa, da se med seboj dopolnjujeta (sta komplementarna).

iz modela APAS, nato pa smo jih s pomočjo ekspertne ocene prilagajali dejanskim (novejšim) podatkom iz referenčnega obdobja¹⁷. Tudi povečevanje dolgoročnega učinka je v modelu ocenjeno le ekspertno, omejitve proizvodnje pa izhajajo iz pogodbenega dogovora med Slovenijo in Evropsko unijo.

Kot je razvidno iz Tabele 9, so ugotovljene povezave med obsegom proizvodnje in cenami najmočnejše pri kokoših nesnicah, pri perutnini za meso in prašičih. Povezave med intenzivnostjo proizvodnje in cenami so nižje, najvišjo smo ugotovili pri koruzi in sladkorni pesi. Pri prireji mesa jih nismo ugotavljali, ker so bolj kot od cen odvisne od tehnologije prireje¹⁸. Dolgoročni trend povečevanja proizvodnje bo zaradi najhitrejšega tehnološkega napredka po naših predvidevanjih najvišji pri žitih, omejitev proizvodnje pa bo najizrazitejša pri mleku, kjer smo predpostavili, da bodo kvote polno izkoriščene, vendar ne presežene.

3.3 Izbrana različica računa

Ob načrtovanju poteka dela smo v osnovi lahko izbirali med dvema različicama, to je med bruto in neto načinom računa. Ugotovili smo, da imata oba nekaj pomanjkljivosti, zaradi katerih za naš namen nobeden od njiju ni ustrezal:

- bruto različica ne dovoljuje seštevanja med obravnavanimi kmetijskimi proizvodi, saj bi v seštevek vključili tudi del proizvodnje, ki se porabi v delovnem procesu kmetovanja in ni namenjen porabi na trgu,
- neto različica ni skladna z že pripravljenim pristopom pri napovedovanju proizvodnje na podlagi modela APAS, ki je bruto pristop.

Ker je med obema metodama mogoče razviti tudi različne vmesne variante (Rednak, 2003), smo najustreznejšo rešitev iskali med njimi. Odločili smo se za izhajanje iz bruto koncepta, ker na njem temelji tudi prvotni model APAS, s katerim smo nameravali pripraviti napoved proizvodnje, vendar smo ga nekoliko priredili.

Poleg obravnavanih desetih proizvodov smo v delo vključili še glavnino tistih proizvodov, ki jih kmetijska gospodarstva porabijo sama v svojem nadaljnjem procesu dela (niso namenjena prodaji na trgu) in jih v model še nismo zajeli. V največji meri je to domača krma za živali. Poleg poljščin, ki smo jih že zajeli, so to v Sloveniji še predvsem naslednji štirje krmni pridelki:

1. koruzna silaža,
2. krmne korenovke,
3. zelena krma z njiv in
4. krma s trajnega travinja.

Za njihovo vključitev v model je bilo potrebno delo v dveh korakih. Na končnega porabnika, ki je živinoreja, smo najprej razporedili (i) vmesno porabo, ki je potrebna za pridelavo krme, namenjene živinoreji na istem gospodarstvu, nato pa še (ii)

Ker smo potrebovali možnost seštevanja rezultatov za posamezne kmetijske proizvode, ki jih že pripravljena bruto različica ne dovoljuje, smo razvili kombinacijo bruto in neto različice računa...

... in v model vključili še tiste manjkajoče najpomembnejše proizvode, ki so porabljeni v nadaljnjem procesu kmetijske proizvodnje

¹⁷ Problem neuporabnosti ekonometričnih metod dela zaradi prekratke časovne serije je navajal tudi avtor prvotne slovenske različice APAS. Ta problem bo v Sloveniji nerešljiv vse dokler se ne ustvari dovolj dolga časovna serija za izračune.

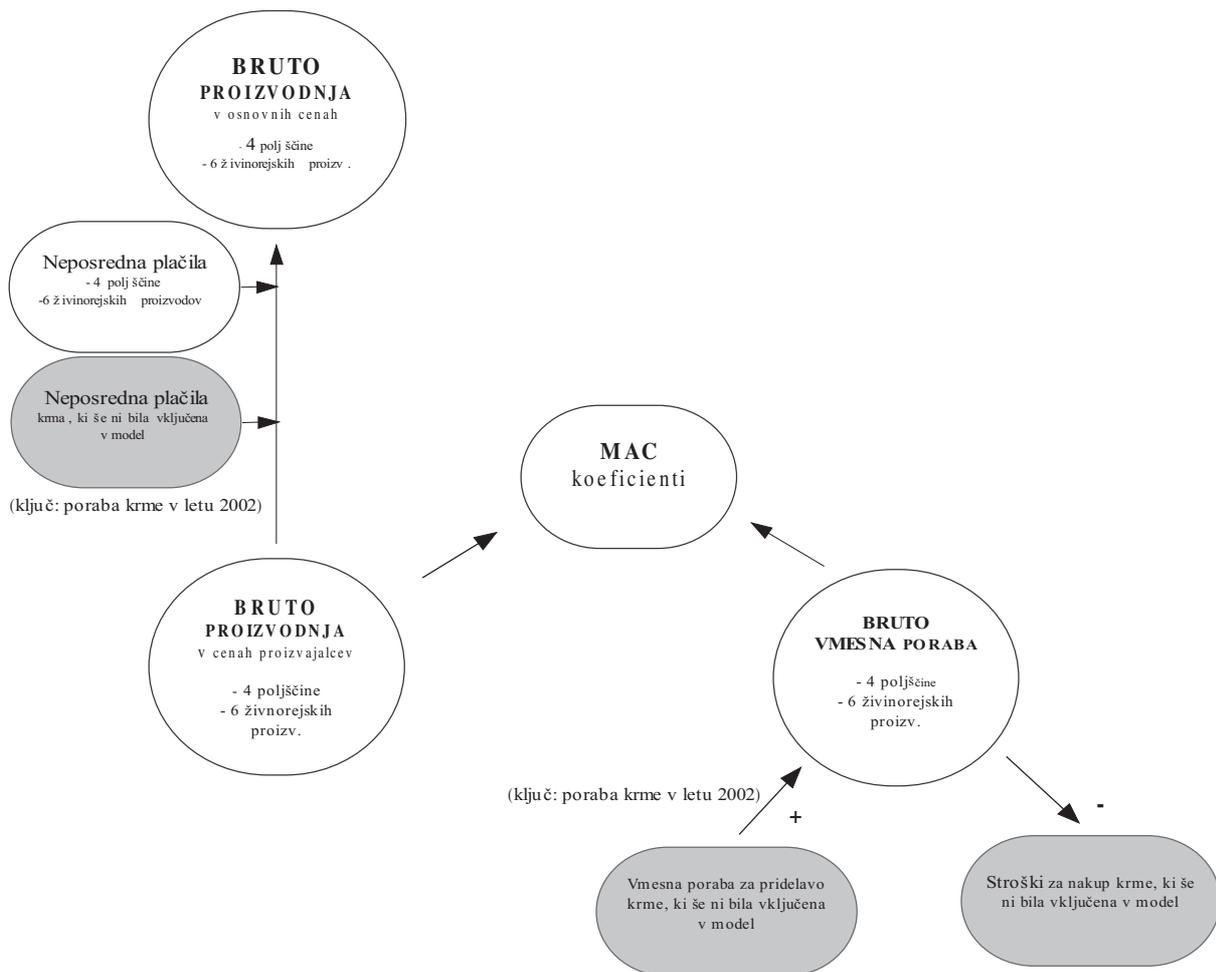
¹⁸ S primerjavo dobljenih rezultatov in dejanskimi podatki za posamezna leta v preteklem obdobju smo ugotovili, da so odvisnosti razmeroma dobro ocenjene predvsem pri posejanih površinah poljedelskih proizvodov, številu mlečnih krav, številu goveda in številu prašičev (razpolagali smo z dobro statistično podlago), medtem ko so nekoliko slabše pri številu drobnice in predvsem perutnine (ni bilančnih izračunov). Pri intenzivnosti pridelave je bilo ugotavljanje cenovnih odvisnosti posameznih poljedelskih kultur za to obdobje oteženo zaradi pogostih vremensko neugodnih let in posledično nižjih pridelkov (ki torej niso bili posledica cenovnih odvisnosti).

neposredna plačila, ki se v skladu z veljavno kmetijsko politiko dodeljujejo za proizvodnjo te krme, dejansko pa so namenjena subvencioniranju živinoreje. Pri tem smo posebno pozornost namenili izbiri ključa razporeditve. Zanj smo uporabili porabo posameznega krmnega pridelka za krmo posameznih vrst živali v referenčnem letu. V nadaljevanju smo izračunali razmerja med vsako skupino inputov in outputom obravnavanega kmetijskega proizvoda, to je MAC koeficiente, kar pa smo že opisali.

Po opravljeni razdelitvi je potrebno pri v modelu pridobljenih rezultatih v živinoreji upoštevati, da vrednost proizvodnje posameznega živinorejskega proizvoda v osnovnih cenah vključuje tudi vrednost morebitnih neposrednih plačil za krmo (silažno koruzno, krmne korenovke, zeleno krmo z njiv in krmo s trajnega travinja) in da vrednost vmesne porabe živinorejskih proizvodov v kupčevih cenah vsebuje tudi strošek pridelave omenjene krme. S tem je odpadel strošek nakupa te krme za živinorejsko proizvodnjo, zato ta vrednost ni več prikazana kot samostojna postavka vmesne porabe (oziroma je njena vrednost nič)¹⁹.

S takšnim načinom dela je pripravljena možnost seštevanja posameznih postavk računa vseh obravnavanih kmetijskih proizvodov. Ker so se nam rezultati na agregatni ravni zdeli posebej zanimivi, smo rezultate po posameznih proizvodih med seboj seštevili ne le na ravni vrednosti, pač pa tudi količin. Obravnavane kmetijske

Slika 3: Postavitev bruto / neto različice dela

¹⁹ Nekatere podrobnosti iz izračuna na strani vmesne porabe prikazujemo v Prilogi 2.

proizvode smo smiselno razvrščali v posamezne skupine, kot so poljščine, živali in živinorejski proizvodi. Pri seštevanju posameznih kategorij ponekod ni šlo brez poenostavitve, kot na primer pri preračunu števila živali v skupno enoto, ki je število glav velike živine (GVŽ)²⁰.

3.4 Podatkovna osnova

Podatkovno osnovo napovedovanju so predstavljali predvsem podatki dveh ustanov, in sicer Statističnega urada RS (SURS, spletne strani) in Kmetijskega inštituta Slovenije (Rednak, 2004). Prvi vir smo uporabili na proizvodni strani izračuna, saj so ti podatki dostopni za vse posamezne obravnavane proizvode in jih uporablja tudi Statistični urad RS sam pri pripravi svojih ekonomskih računov za kmetijstvo. Drugi vir smo uporabili na področju analize neposrednih plačil in na izdatkovni strani izračuna, saj so ti podatki dostopni le v okviru izdelanih ekonomskih računov kmetijstva po aktivnostih. Kombiniranje obeh virov ni problematično, ker sta računa med seboj razmeroma dobro usklajena (Rednak, 2003). Pri napovedi gibanja cen smo uporabili pričakovanja Raziskovalnega inštituta za agroživilsko politiko (FAPRI, 2005), pri napovedi gibanj najpomembnejših makroekonomskih dejavnikov pa Urada RS za makroekonomske analize in razvoj (UMAR, 2006). Napovedi finančnih pomoči kmetijstvu, ki bodisi posredno ali neposredno vplivajo na gibanje dodane vrednosti kmetijske proizvodnje, smo povzeli iz Pristopne pogodbe med RS in EU ter predhodnih raziskav (RS, EU, 2004; Rednak, 2004).

Tabela 10: Osnovni viri podatkov

Vir	Kazalniki / podatkovni nizi	Časovno obdobje
SURS	Zasejane površine, število živali, intenzivnost, cene	1991–2005
KIS	vmesna poraba, finančne pomoči	2002
FAPRI	napovedi cen	2005–2013
UMAR	makroekonomske napovedi	2006–2013
Pristopna pogodba	napovedi finančnih pomoči	2006–2013

Uveljavljali smo pravilo, da imajo statistični podatki prednost pred podatki iz ostalih virov. S tem smo dosegli kar najmanjšo podatkovno odvisnost od virov, ki so praviloma razpoložljivi z večjim časovnim zamikom ali pa je njihova razpoložljivost v prihodnjih letih lahko tudi vprašljiva. V največji možni meri smo uporabili podatke iz redne kmetijske statistike, ki se objavljajo periodično in z njimi vedno razpolagamo najprej. Tako smo si pripravili pot za sprotno preverjanje in prilagajanje že izdelanih napovedi takoj, ko se spremenijo že objavljeni ali objavijo novi podatki statistike.

3.5 Izhodišča

V modelu smo izhajali iz nekaterih predpostavk, med katerimi štiri najpomembnejše posebej izpostavljamo. Vse predstavljajo eksogene spremenljivke, torej niso pridobljene v postopku modeliranja, ampak so v model prinesene iz drugih virov.

Izhajali smo iz nekaterih makroekonomskih predpostavk, predpostavk o gibanju proizvajalčevih in odločitvenih cen, cen vmesne porabe in neposrednih finančnih pomoči

²⁰ Pri preračunu v GVŽ smo uporabili koeficiente SURS (SURS, 2002), in sicer: za govedo 1, za prašiče 0,20, za perutnino 0,005 in za drobnico 0,15.

(i) Makroekonomske predpostavke. Pri izgradnji modela smo upoštevali sledeče makroekonomske predpostavke: rast cen življenjskih potrebščin v Sloveniji in v povprečju držav Evropske unije, implicitni deflator BDP²¹ (vpliv na izračun v stalnih cenah), menjalna tečaja za euro in ameriški dolar (vpliv na cene proizvodov) ter povprečne plače v dejavnosti kmetijstva, gozdarstva in ribištva (vpliv na stroške dela).

Tabela 11: Uporabljene makroekonomske predpostavke

	Podatki								
	enota	2000	2001	2002	2003	2004	2005		
Inflacija, povprečje leta	%	8,9	8,4	7,5	5,6	3,6	2,5		
Deflator BDP	%	5,6	9,1	8,0	5,5	3,6	2,5		
Tečaj EUR (povprečje leta)		205,0	217,2	226,2	233,7	238,8	239,6		
Tečaj USD (povprečje leta)		222,7	242,7	240,2	207,1	195,1	196,3		
Povpr. bruto plača v A na uro*	SIT	1.022	1.104	1.168	1.234	1.307	1.336		
	Napovedi								
	enota	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Inflacija, povprečje leta	%	2,1	2,1	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
Deflator BDP		2,6	2,7	2,5	2,7	2,0	2,0	2,0	2,0
Tečaj EUR (povprečje leta)		239,6	239,6	239,6	239,6	239,6	239,6	239,6	239,6
Tečaj USD (povprečje leta)		196,3	196,3	196,3	196,3	196,3	196,3	196,3	196,3
Povpr. bruto plača v A na uro*	SIT	1.368	1.406	1.445	1.485	1.537	1.591	1.647	1.705

Vir podatkov in napovedi: SURS, spletne strani; Umar, 2006; lastne predpostavke.

Opomba: *lastni preračun iz povprečne mesečne plače.

Proizvajalčeve cene naj bi se gibale skladno z gibanji primerljivih cen na trgih EU

(ii) Predpostavke gibanj cen proizvodov. V modelu smo ločili dve vrsti cen na enoto obravnavanih kmetijskih proizvodov, proizvajalčevo in odločitveno ceno.

Proizvajalčeve cene posameznih kmetijskih proizvodov in njihova pričakovana gibanja so ključni dejavniki sprememb v kmetijstvu (Kavčič, 2000; Kavčič, Erjavec, 2001, 2003 in 2005a), zato jim posvečamo posebno pozornost. Predvideli smo, da so se cene posameznih proizvodov do leta 2006 že prilagodile primerljivim cenam na skupnemu evropskemu trgu in se bodo v naslednjem srednjeročnem obdobju gibale skladno z njimi. Ker so že v zadnjih letih pred pristopom k Evropski uniji v veliki meri sledila gibanjem primerljivih povprečnih cen v Evropski uniji, smo pričakovali, da bo tako tudi v prihodnje. V izračunu po pogojih prostega trga smo predvideli, da bi cene v letu uveljavitve sheme padle na svetovno raven, v naslednjih letih pa bi se gibale skladno z gibanji cen na svetovnem trgu.

Proizvajalčeve cene po standardni in regionalni shemi naj bi bile v vseh letih napovedi nominalno višje kot v referenčnem letu 2005 le pri koruzi; pri ječmenu, govedu in perutnini naj bi v prvih letih padle, nato pa porasle; pri prašičih nihale v zanje značilnih ciklih; pri jajcih naj bi ostale enake; pri ostalih proizvodih pa naj bi bile vse opazovano obdobje nominalno nižje kot v letu 2005.

Realne rasti proizvajalčevih cen (merjene z rastjo inflacije) naj bi bile v zaključnem letu napovedi pri vseh obravnavanih proizvodih glede na leto 2005 nižje, najbolj pri sladkorni pesi, drobnici in mleku (za 46 %, 26 % in 26 %). Primerjava med evropskimi in svetovnimi cenami pokaže, da so največje razlike med njimi pri mesu govedu, prašičev in perutnine.

²¹ Implicitni deflator je izračunan z deljenjem podatkov v tekočih cenah s podatki v stalnih cenah (SURS, spletne strani 2005).

Tabela 12: Pričakovane proizvajalčeve cene v obdobju 2006–2013, po shemah

	V SIT / kg (l, kom), tekoče cene								
	2005*	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Standardna in regionalna shema (Ss in Rs)									
pšenica	25,4	25,4	25,4	24,9	24,9	25,1	24,9	24,9	24,9
koruza	22,0	22,7	23,0	23,0	23,4	23,5	23,7	23,9	23,9
ječmen	24,0	23,7	23,7	23,5	24,3	24,6	24,9	25,4	26,0
sladkorna pesa	9,4	7,5	6,8	6,3	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
mleko	65,0	62,9	62,0	61,0	60,7	60,6	60,4	60,1	60,0
govedo	328,2	320,5	320,5	325,6	332,0	341,0	348,7	355,1	359,0
prašiči	276,3	284,8	278,4	269,8	265,5	274,1	280,5	284,8	276,3
perutnina	196,8	194,0	194,0	194,0	195,4	198,2	199,7	201,1	202,5
drobnica	444,2	425,3	419,7	416,4	410,8	403,1	398,6	394,2	392,0
jajca	18,5	18,5	18,5	18,5	18,5	18,5	18,5	18,5	18,5
Shema prostega trga (Spt)									
pšenica	25,4	25,4	23,3	23,6	23,9	24,3	24,6	24,7	25,1
koruza	22,0	22,7	18,9	19,0	19,2	19,4	19,6	19,7	19,7
ječmen	24,0	23,7	22,0	22,3	22,7	23,0	23,3	23,4	23,7
sladkorna pesa	9,4	7,5	6,8	6,3	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
mleko	65,0	62,9	57,2	56,4	56,0	55,8	56,0	56,4	56,8
govedo	328,2	320,5	182,9	177,8	172,7	169,2	165,6	163,7	163,9
prašiči	276,3	284,8	158,9	172,4	187,1	180,8	172,6	166,4	179,8
perutnina	196,8	194,0	158,8	157,9	157,4	157,8	157,9	158,3	158,5
drobnica	444,2	425,3	369,4	369,4	369,4	369,4	369,4	369,4	369,4
jajca	18,5	18,5	16,3	16,3	16,3	16,3	16,3	16,3	16,3

Vir podatkov: SURS, spletne strani; FAPRI, 2005; lastna ocena (cene jajc); lastni preračun.

Opomba: *Podatki SURS za leto 2005. Cene govedu, prašičev, perutnine in drobnice smo izračunali na podlagi objavljenih podatkov SURS za posamezne kategorije živali in njihovih ponderjev.

Izhodišče za posamezne sheme: Ss in Rs: pšenica EU market; mleko, govedo, prašiči, perutnina in drobnica firm prices EU, koruza Cif Rotterdam, ječmen Canada feed, sladkor tržni red EU, jajca lastna ocena. Spt: pšenica Canadian wheat board, koruza Corn FOB U.S. gulf, mleko U.S.milk, govedo Nebraska direct fed steer price, prašiči Barrow and gift price, perutnina US 12-city price.

Odločitvene cene posameznih kmetijskih proizvodov predstavljajo širšo cenovno osnovo za odločitev pridelovalcev o strukturi in obsegu kmetijske proizvodnje. To so proizvajalčeve cene, povečane za pričakovani učinek neposrednih plačil na odločitve proizvajalcev (določen z multiplikatorjem).

V osnovnem scenariju smo predvideli, da se neposredna plačila proizvajalčevim cenam pridružijo v višini svoje 60 – odstotne, po regionalni shemi pa 40 – odstotne vrednosti.

Odločitvene cene po standardni shemi naj bi pri pšenici, koruzi in ječmenu v naslednjem obdobju nominalno naraščale; pri govedu in perutnini najprej nekoliko padle in nato porasle; pri prašičih v celotnem obdobju nihale; pri jajcih ostale nespremenjene in pri ostalih proizvodih padle. Uveljavitev regionalne sheme bi prinesla višje odločitvene cene predvsem sektorju mleka in nekoliko tudi perutnini. Pri shemi prostega trga proizvajalci niso upravičeni do nikakršnih finančnih pomoči, zato bi se odločitvene cene poleg govedu in prašičem najbolj znižale še ječmenu, koruzi in pšenici²².

Odločitvene cene so 'psihološke cene', saj se proizvajalčevim cenam pridružijo pričakovani učinek neposrednih plačil na odločitve proizvajalcev

²² Grafične prikaze rasti cen prikazujemo v Prilogi 3.

Tabela 13: Pričakovane odločitvene cene v obdobju 2005–2013, po shemah

	V SIT / kg (l, kom), tekoče cene								
	2005*	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Standardna shema (Ss)									
pšenica	35,1	35,7	36,2	36,0	36,3	36,7	36,9	37,2	37,5
koruza	28,3	29,4	30,1	30,3	30,8	31,1	31,5	31,9	32,1
ječmen	35,9	36,2	36,9	36,9	38,1	38,8	39,4	40,3	41,3
sladkorna pesa	9,4	7,5	6,8	6,3	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
mleko	66,3	64,3	63,5	62,5	62,2	62,2	62,0	61,7	61,6
govedo	400,0	396,3	400,3	407,4	415,8	426,9	436,8	445,4	451,5
prašiči	276,3	284,8	278,4	269,8	265,5	274,1	280,5	284,8	276,3
perutnina	196,8	194,0	194,0	194,0	195,4	198,2	199,7	201,1	202,5
drobnica	497,7	481,8	479,2	477,4	473,4	467,2	464,3	461,5	461,0
jajca	18,5	18,5	18,5	18,5	18,5	18,5	18,5	18,5	18,5
Regionalna shema (Rs)									
pšenica	35,1	35,7	32,0	31,7	31,8	32,2	32,2	32,3	32,5
koruza	28,3	29,4	27,4	27,5	27,9	28,2	28,4	28,7	28,8
ječmen	35,9	36,2	31,8	31,7	32,7	33,2	33,7	34,4	35,2
sladkorna pesa	9,4	7,5	7,4	7,0	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7
mleko	66,3	64,3	69,4	68,6	68,4	68,5	68,5	68,3	68,4
govedo	400,0	396,3	384,1	390,5	398,4	408,8	418,0	425,9	431,3
prašiči	276,3	284,8	278,8	270,3	266,0	274,6	281,0	285,3	276,7
perutnina	196,8	194,0	194,0	194,0	195,4	198,2	199,7	201,1	202,5
drobnica	497,7	481,8	461,2	460,5	455,9	449,2	445,7	442,3	441,2
jajca	18,5	18,5	18,6	18,6	18,6	18,6	18,6	18,6	18,6
Shema prostega trga (Spt)									
pšenica	35,1	35,7	23,3	23,6	23,9	24,3	24,6	24,7	25,1
koruza	28,3	29,4	18,9	19,0	19,2	19,4	19,6	19,7	19,7
ječmen	35,9	36,2	22,0	22,3	22,7	23,0	23,3	23,4	23,7
sladkorna pesa	9,4	7,5	6,8	6,3	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
mleko	66,3	64,3	57,2	56,4	56,0	55,8	56,0	56,4	56,8
govedo	400,0	396,3	182,9	177,8	172,7	169,2	165,6	163,7	163,9
prašiči	276,3	284,8	158,9	172,4	187,1	180,8	172,6	166,4	179,8
perutnina	196,8	194,0	158,8	157,9	157,4	157,8	157,9	158,3	158,5
drobnica	497,7	481,8	369,4	369,4	369,4	369,4	369,4	369,4	369,4
jajca	18,5	18,5	16,3	16,3	16,3	16,3	16,3	16,3	16,3

Vir podatkov: SURS, spletne strani; FAPRI, 2005; lastna ocena (cene jajc); lastni preračun.

Opomba: *Izračun na podlagi podatkov SURS in KIS. Odkupne cene sladkorne pese, drobnice in jajc po shemi prostega trga so lastne ocene.

Napovedi gibanj cen vmesne porabe so negotove, zato smo enostavno predpostavili, da bodo sledile inflaciji

(iii) Predpostavke gibanj cen vmesne porabe. V modelu smo predpostavili, da bodo te cene sledile inflaciji. Lahko bi predvideli, da bodo vsaj nekatere izmed njih v največji meri odvisne od rasti cen nafte, a se njihova prihodnja gibanja zdijo precej negotova. Večina svetovnih institucij, ki se ukvarja z napovedjo teh cen, že nekaj let pričakuje umirjanje, vendar pa so dejanska gibanja prav nasprotna. V takšnih negotovih okoliščinah se nam je zdela predpostavka, da bodo cene vmesne porabe sledile inflaciji, najrealnejša tako za cene vmesne porabe skupaj, kot tudi za vse posamezne skupine vmesne porabe.

(iv) Predpostavke gibanj neposrednih finančnih pomoči (subvencij). Neposredne finančne pomoči se v modelu pojavljajo v dveh vlogah: so sestavni del odločitvenih cen, hkrati pa se njihova vrednost po metodologiji ekonomskih računov neposredno prišteva k bruto dodani vrednosti proizvoda. Vse finančne pomoči smo razdelili na enoto posameznega proizvoda, pri čemer smo izhajali iz povprečne intenzivnosti pridelave v referenčnem obdobju. Za leta napovedi smo predpostavili, da bodo polno izkoriščena v višini, dogovorjeni s Pristopno pogodbo Republike Slovenije k Evropski uniji (predstavili smo jih v Tabeli 3). Pri tem jih nismo ločevali po viru, to je iz proračuna Evropske unije ali iz nacionalnega proračuna. Razdelitev regionalnih plačil na enoto proizvoda smo izračunali na podlagi razpoložljivih podatkov o površinah in njihovi zasejanosti. Tudi tu smo se držali bruto / neto koncepta dela in subvencije za krmo živali pripisali živinoreji, zato so tudi skupne subvencije v živinoreji po regionalni shemi višje kot po standardni shemi²³.

Subvencije so že bile dogovorjene s pogodbo, potrebno pa jih je bilo še razdeliti na enoto proizvoda

Tabela 14: Primerjava plačil po standardni in regionalni shemi, na enoto pridelka / prireje, za leto 2007

	v SIT/kg, SIT/l ali SIT/kom									
	WH	MA	BA	RS	MK	BF	PK	PT	SH	EG
Ss	18,1	11,8	21,9	0,0	2,4	133,0	0,0	0,00	99,2	0,00
Rs	16,6	10,8	20,2	1,6	18,5	157,3	1,0	0,01	103,6	0,05

Vir podatkov: Rednak, 2004 (preračun iz tabel ABTA); SURS spletne strani (površine v letu 2003), Rednak in sod., 2004 (preračun višine plačil); lastni preračun.

3.6 Scenariji (sheme)

Slovenija je do leta 2007 izvajala standardno shemo neposrednih plačil (*ang. Standard direct payment scheme*), ta pa so se v skladu s sklenjeno pristopno pogodbo postopoma zviševala. Od tega leta dalje lahko nadaljevanje izvajanja te kmetijske politike predstavlja le izhodiščni scenarij, ki nudi primerjavo ostalim možnostim izbire²⁴. Kljub nerealnosti scenarija pa njegovi rezultati niso nezanimivi, saj so v Sloveniji nekatera proizvodno vezana in zgodovinska plačila tudi po uvedbi reforme skupne kmetijske politike ohranjena, s tem pa je izbrani izvedbeni model reforme precej blizu standardni shemi.

Za obdobje od leta 2007 do 2013 smo poleg izhodiščnega scenarija predvideli še dve možnosti:

- Scenarij implementacije čiste regionalne sheme, po katerem je predvidena uvedba enotnega regionalnega plačila na vso upravičeno kmetijsko površino v uporabi (*ang. Single area payment scheme*). Po tem scenariju je predviden vsebinsko povsem nasproten ukrep od ukrepov dosedanje kmetijske politike. Uvedba proizvodno nevezanega plačila bi predvidoma prispevala k nižji intenzivnosti kmetijske pridelave, saj kmetijski pridelovalci ne bi več bili stimulirani za doseganje visokih pridelkov. V našem delu je poseben izziv predstavljal izračun porazdelitve plačila za površine, ki so namenjena pridelavi krme za živali, na živinorejo.

Poleg izhodiščnega scenarija, ki je standardna shema neposrednih plačil, smo predvideli še dve skrajni možnosti izvedbe politike...

²³ Podrobnejši izračun razporeditve enotnega regionalnega plačila na prirejo prikazujemo v Prilogi 4.

²⁴ Izhodiščni scenarij je v naših izračunih torej sistem, ki je bil v veljavi v državah članicah EU-15 pred implementacijo reforme Skupne kmetijske politike. Slovenija ga je s postopnim dvigom neposrednih plačil in s pomočjo doplačevanja iz nacionalnega proračuna dosegla v letu 2007.

... in tako omogočili kvanificiranje razlik v izbranih skrajnih okoljih delovanja

- Scenarij prostega trga, po katerem je hipotetično predvideno znižanje cen na raven cen 'svetovnega' trga, hkrati pa tudi ukinitve vseh finančnih pomoči kmetijskim proizvajalcem. Višine proizvajalčevih cen so po tem scenariju enake višinam odločitvenih cen. Rezultati tega scenarija omogočajo odgovor na vprašanje, kaj bi se zgodilo z obsegom kmetijske proizvodnje in višino dodane vrednosti kmetijske dejavnosti v pogojih popolne ukinitve zaščite kmetijskih trgov.

Navedena scenarija nismo izbrali zato, ker bi morda predpostavljali, da obstajajo resne možnosti njihove uresničitve, kar še posebej velja za scenarij prostega trga. Izbrana scenarija sta nam pomenila zgolj zanimivi teoretični opciji za prikaz dilem kmetijske politike in za preverjanje zmožnosti modela, ki smo ga razvili. Želeli smo predvsem kvanificirati razliko obsega in vrednosti kmetijske proizvodnje v izbranih spremenjenih okoljih delovanja kmetijske dejavnosti.

Predvideli smo, da bi se spremembe uveljavile takoj v celoti, in sicer z letom 2007. V praksi takšne uveljavitve niso nujne, možne in verjetne so tudi postopne spremembe politik v daljšem časovnem obdobju.

4 Rezultati

V tem poglavju smo prikazali le rezultate, ki so z vidika zastavljenih ciljev dela najzanimivejši. Najprej smo prikazali pridobljene rezultate o posameznih količinah, to je površine zemljišč in števila živali, in o intenzivnosti, nato pa iz njiju izračunan obseg proizvodnje. To je bila osnova za izračun vrednosti, kjer smo dobljeni obseg posameznih proizvodov ovrednotili s pričakovanimi cenami. V nadaljevanju smo prikazali pričakovane vrednosti vmesne porabe in s tem omogočili prikaz končnega dela izračuna, ki je bruto dodana vrednost obravnavanih desetih kmetijskih proizvodov. Večji poudarek smo namenili prikazu gibanj po skupinah proizvodov in vseh proizvodov skupaj, vendar smo grafično prikazali tudi vse rezultate po posameznih proizvodih.

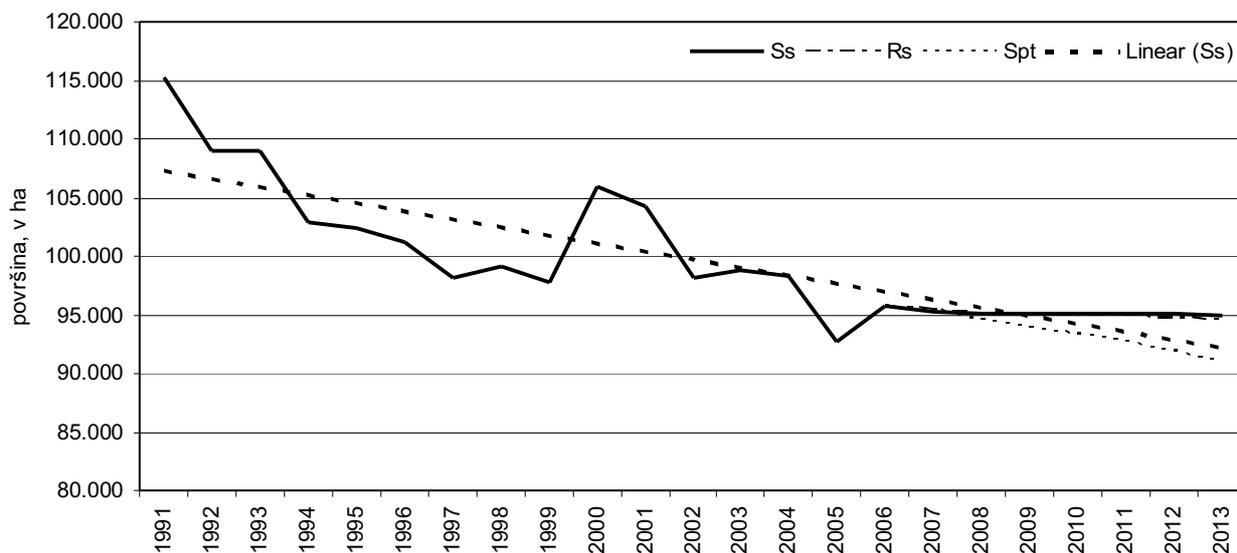
4.1 Proizvodnja

Skupna površina zemljišč, zasejanih s pšenico, koruzo, ječmenom in sladkorno peso, se je v obdobju zadnjih nekaj let v Sloveniji zmanjševala in bila v letu 2005, za katerega smo imeli zadnje statistične podatke, najmanjša po letu 1991. Obsegala je nekaj manj kot 93 tisoč hektarjev kmetijskih površin, kar je bilo skoraj za petino manj kot v letu 1991 in je predstavljalo dobro polovico vseh njivskih površin v uporabi²⁵. Večina jih je bila zasejana s koruzo in pšenico (46 % in 32 %), manj pa z ječmenom in sladkorno peso (17 % in 5 %).

V letu 2006 naj bi se površine po naših izračunih povečale, in sicer za 3 %, ter s tem nadoknadile približno polovico svojega znižanja iz leta 2005²⁶.

Trend padanja skupne površine zemljišč obravnavanih poljščin naj bi se po vseh treh shemah upočasnil, in sicer najbolj po standardni in manj po regionalni shemi, najmanj pa po shemi prostega trga

Grafikon 1: Skupna površina zemljišč, zasejana z obravnavanimi poljščinami

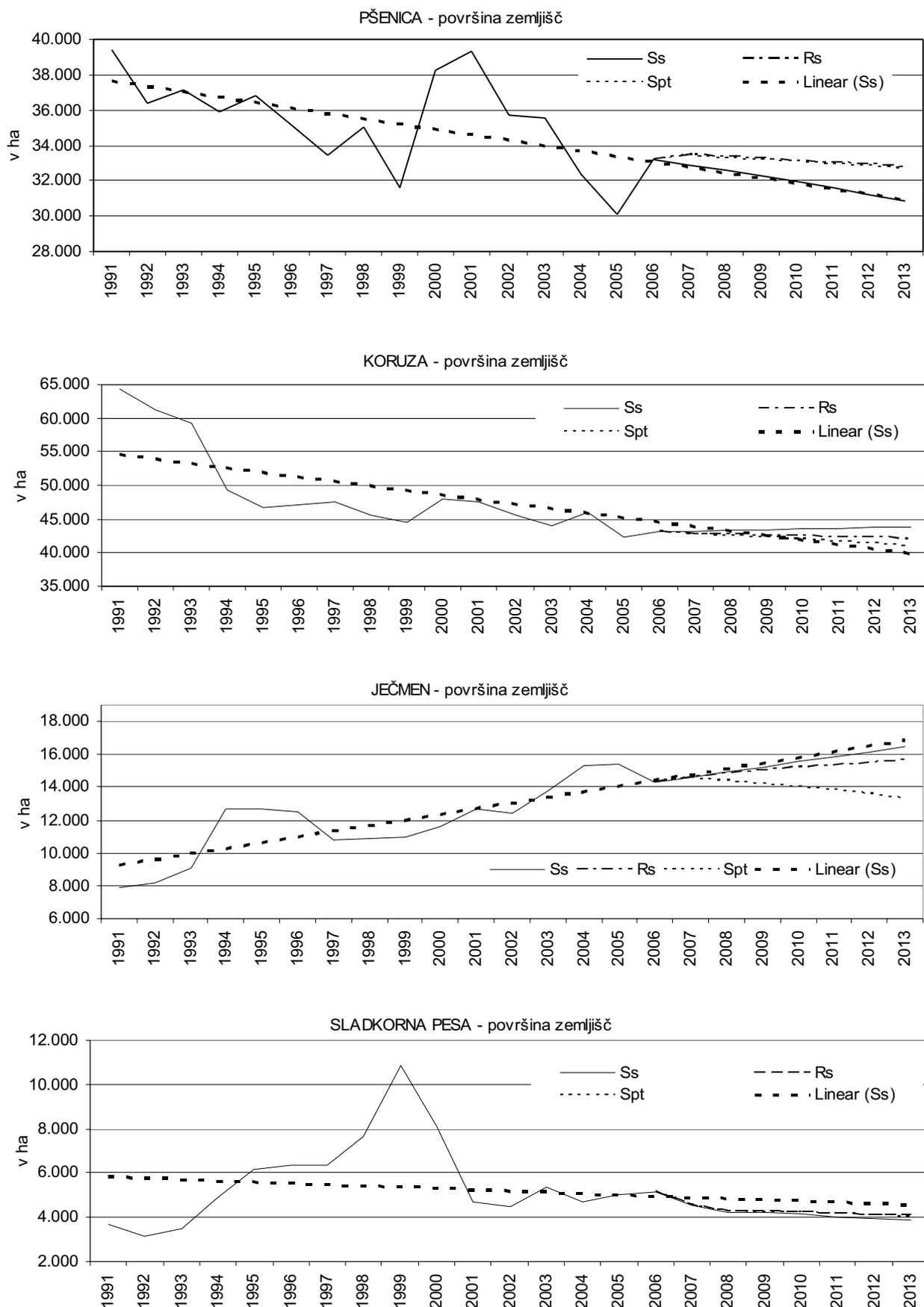

Vir podatkov: SURS do vključno leta 2005, nato lastni izračun.

²⁵ Če k njivskim površinam, zasejanimi z obravnavanimi štirimi poljščinami, prištejemo še zasejana površine z ostalimi poljščinami, ki so namenjene krmu in smo jih s kombiniranim pristopom dela vključili v živinorejski del proizvodnje, smo v naš model zajeli okoli 80 % v tem letu zasejanih njivskih površin.

²⁶ V prid našim rezultatom izračuna glede povečanja zasejanih površin v letu 2006 kažejo tudi statistične ocene o posejanih površinah v tem letu, ki so bile objavljene v času zaključevanja dela; površine so se v primerjavi z letom prej pri pšenici in piri povečale za 6 %, pri ječmenu za 3 %.

Grafikoni 2–5: Površine zemljišč, po posameznih poljščinah

Vir podatkov: SURS do vključno leta 2005, nato lastni izračun.

V obdobju 2007–2013 bodo površine po pričakovanjih nekoliko odvisne od izbrane sheme reformirane kmetijske politike. V nobenem primeru sicer ne bi mogli pričakovati njihovega skupnega porasta, niti ne ohranitve na ravni iz leta 2006, lahko pa bi se ustavil ali upočasnil nekajletni trend padanja.

- V primeru nadaljevanja standardne sheme bi se površine zmanjšale za 0,8 %. Pričakovali bi povečanje površin z ječmenom in koruzo (za 15 % in 2 %), zmanjšanje pa s pšenico in sladkorno peso (za 7 % in 25 %); pri slednji predvsem zaradi že dogovorjene občutno nižje odkupne cene.
- V pogojih uveljavitve čiste regionalne sheme bi se skupna površina obravnavanih štirih poljščin zmanjšala nekoliko bolj, za 1 %. Povečanje bi bilo le pri ječmenu (za 10 %), zmanjšanje pa pri pšenici, koruzi in sladkorni pesi (za 1 %, 2 % in 22 %). Pri sladkorni pesi bi bile spremembe manjše kot v pogojih nadaljevanja standardne sheme, ker bi bili pridelovalci ponovno upravičeni do subvencij na površino.
- V primeru prepustitve prostemu trgu bi skupna površina obravnavanih poljščin padla bolj, za nekaj manj kot 5 %. Padla bi pri vseh poljščinah, najmanj pri pšenici in koruzi (za 1 % in za 5 %), nekoliko bolj pri ječmenu in predvsem pri sladkorni pesi (za 7 % in za 23 %).

Skupno število obravnavanih vrst živali, to je goveda, prašičev, perutnine in drobnice, ki predstavljajo veliko večino vseh gospodarsko pomembnejših vrst živali, je v Sloveniji v zadnjem desetletju razmeroma precej nihalo. Za pridobitev njegove ocene smo pripravili preračun v skupno enoto, ki je t.i. število glav velike živine (GVŽ). V letu 2004, ki je zadnje leto, za katerega smo imeli statistične podatke, smo razpolagali z okoli 470.000 GVŽ obravnavanih vrst živali, kar je bilo za 1 % manj kot v letu 1994. Med njimi je bila tretjina govedi, tretjina prašičev, nekoliko manj kot tretjina perutnine in 4 % drobnice. Skupno število živali se je glede na leto prej, ko je bilo eno najvišjih v opazovanem obdobju, znižalo za 3 %. Znižalo se je število vseh vrst živali, razen drobnice.

V letih 2005 in 2006 naj bi se po rezultatih našega izračuna skupno število obravnavanih vrst živali zopet nekoliko zvišalo, in sicer v prvem letu za 1,6 %²⁷, v drugem pa še za 0,3 %. V teh dveh letih naj bi se najbolj zvišalo število goveda (za 3 %), manj prašičev in perutnine (za 1 % in 2 %), število drobnice pa naj bi se znižalo (za 3 %).

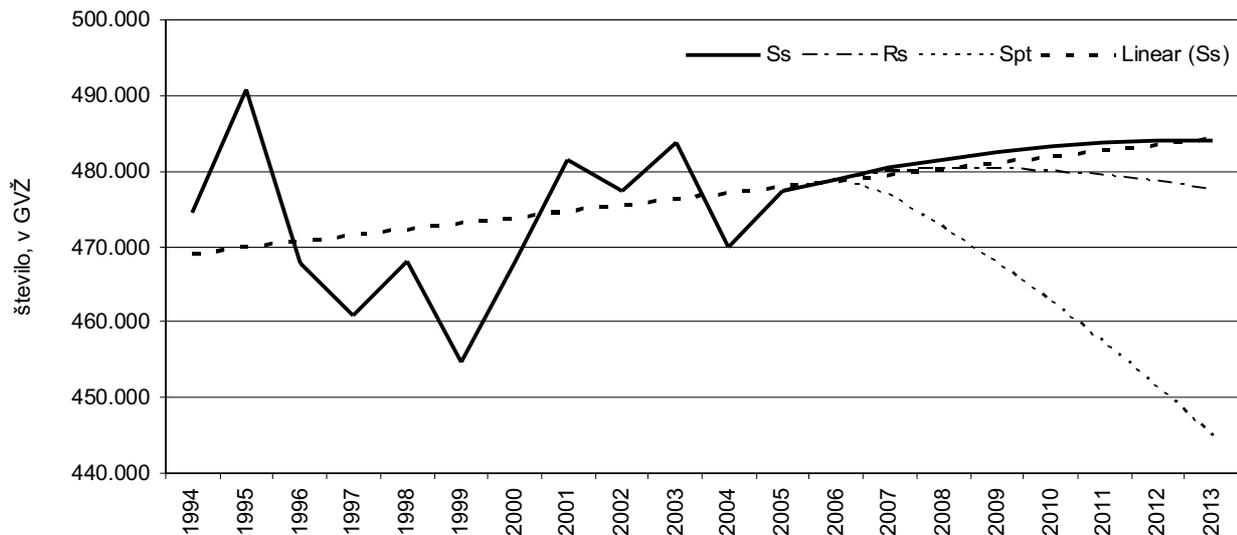
V obdobju 2007–2013 bo število živali odvisno tudi od izbrane sheme kmetijske politike.

- V primeru ohranitve standardne sheme bi skupno število živali nekoliko poraslo, za 1 %, kar sovпада z naraščajočim trendom števila živali v zadnjem desetletju. Najbolj bi poraslo število drobnice (za 9 %), nato prašičev (za 2 %) in nekoliko tudi govedi (za 1 %).
- V primeru uveljavitve regionalne sheme bi se skupno število živali znižalo, za 0,3 %. Bolj kot pri standardni shemi bi poraslo število drobnice (za 16 %), enako prašičev (za 2 %), število goveda pa bi padlo (za 4 %).
- V pogojih prostega trga bi se skupno število živali znižalo še bolj, za okoli 7 %. Najbolj bi padlo število govedi (za 20 %), nekoliko pa tudi prašičev (za 1 %).

Trend naraščanja skupnega števila obravnavanih vrst živali naj bi se nadaljeval le v primeru nadaljevanja standardne sheme, v primeru uveljavitve ostalih dveh shem pa bi število padlo

²⁷ V času izračunavanja še niso bile objavljene bilance za živinorejo v letu 2005, zato smo kot referenčno leto v živinoreji upoštevali leto 2004. Objavljeni pa so že bili statistični podatki o številu živali ob štetju koncem leta 2005. Po njih se je povečalo število vseh vrst živali, in sicer: goveda za 0,3 %, prašičev za 3 %, perutnine za 13 % in drobnice za 9 %. Zmanjšalo pa se je število krav molznic, za 10 %, in število kokoši nesnic, za 5 %. Smeri sprememb so bile pri večini živali v skladu z napovedmi, pridobljenimi z našimi izračuni, vendar neposredne povezave med njimi ni, ker v modelu ne zajemamo števila živali po štetju na določen dan (podrobneje v Preglednici 8).

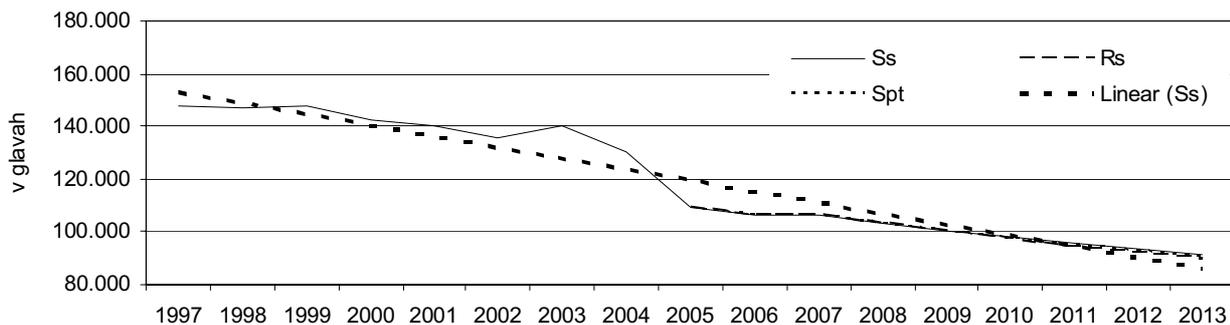
Grafikon 6: Skupno število obravnavanih vrst živali

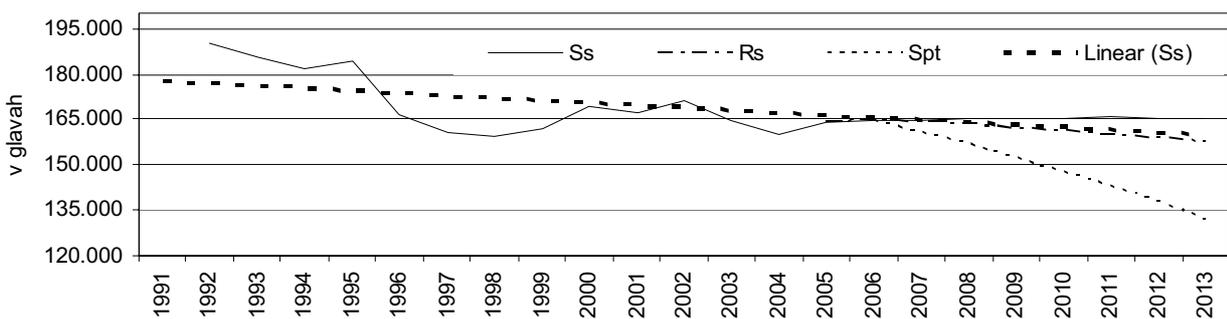
Vir podatkov: SURS do vključno leta 2004 (lastni preračun v GVŽ), nato lastni izračun

Grafikoni 7–12: Število živali, po posameznih vrstah

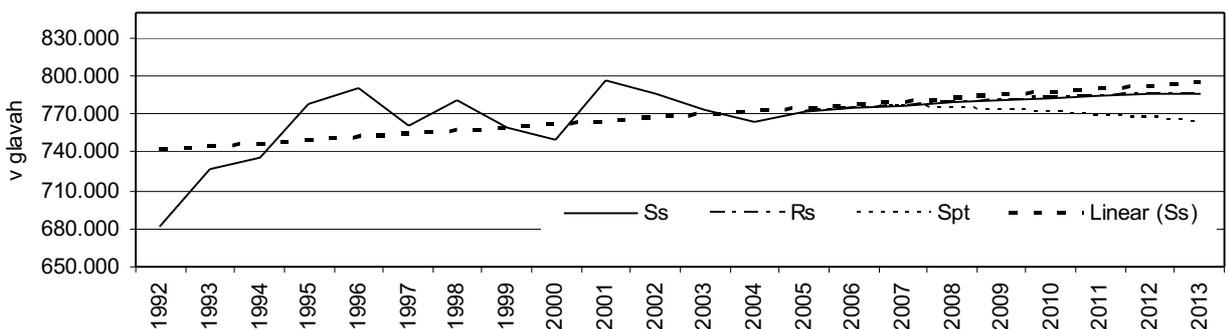
KRAVE MOLZNICE - število živali

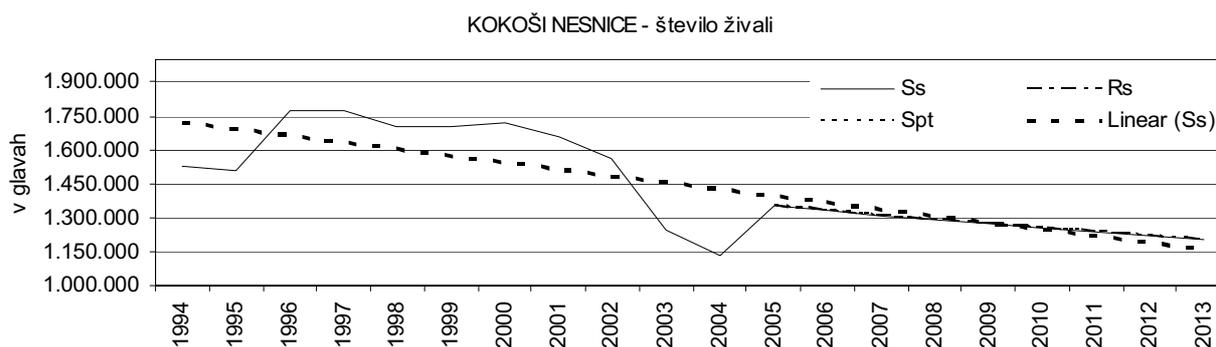
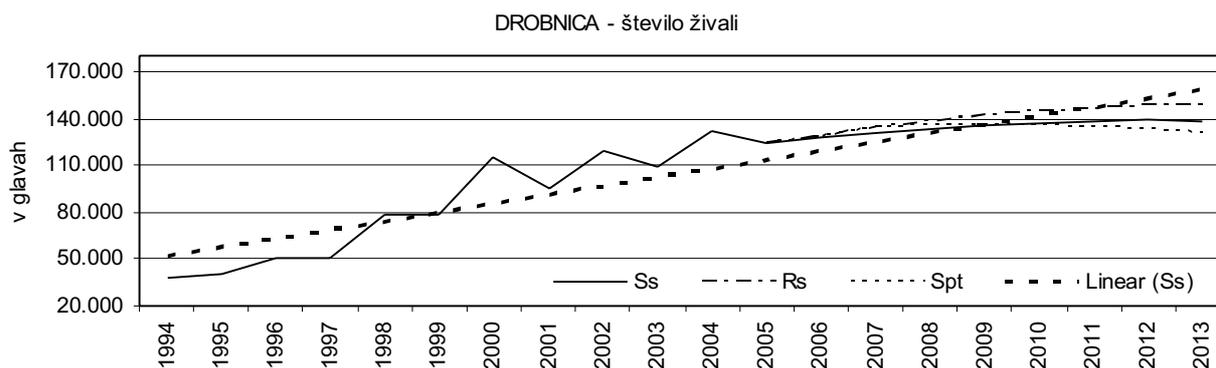
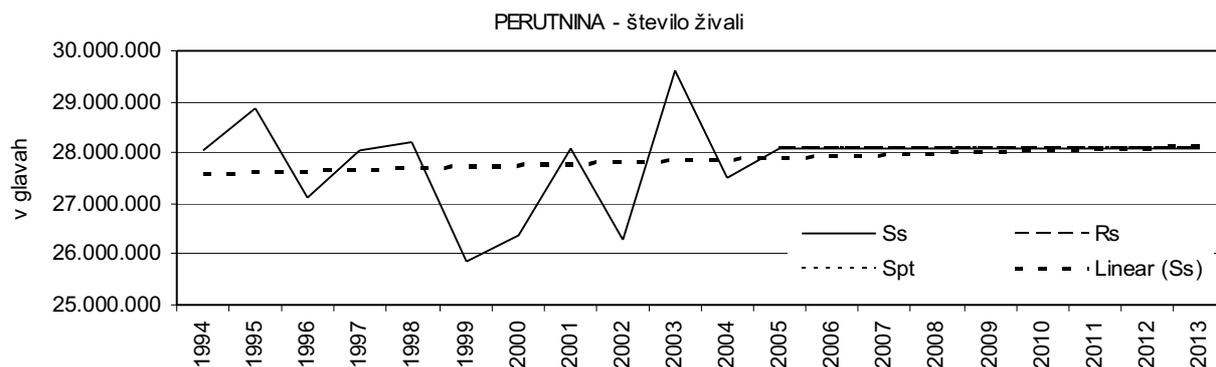

GOVEDO - število živali

PRAŠIČI - število živali

Vir podatkov: SURS do vključno leta 2004, nato lastni izračun.

Število drobnice bi poraslo, vendar manj, kot v ostalih dveh obravnavanih pogojih trga (za 3 %).

- Število krav molznic bi vseh treh pogojih delovanja politike padlo, za okoli 15 %. To bi bila ob povečani mlečnosti na žival predvsem posledica dogovorjenih kvot za mleko. Tudi število kokoši nesnic naj bi v vseh treh primerih padlo enako, za desetino, kar pa je nekoliko manj, kot je bil trend v zadnjem desetletju.

Intenzivnost pridelave, ki je povprečni pridelek na enoto površine, se je pri vseh štirih obravnavanih poljščinah v zadnjih letih povečevala, kar je predvsem posledica boljše tehnologije pridelave. Gibanja so bila pri posameznih poljščinah in v posameznih letih precej različna, tudi zaradi v zadnjih letih precej spremenljivih vremenskih pogojev. V letu 2005, ki je bilo vremensko razmeroma precej ugodno leto, je bila rast intenzivnosti pridelave v primerjavi z letom 1991 najvišja pri koruzi (za 53 %), nato pri ječmenu in pšenici (za 18 % in 10 %), najmanj pa pri sladkorni pesi (za 1 %).

Intenzivnost pridelave, ki se zaradi nenehnih izboljšav v tehnologiji povečuje, naj bi se povečevala tudi v prihodnje, najbolj v pogojih nadaljevanja standardne sheme, najmanj pa po shemi prostega trga

V intenzivnosti priraje naj tudi v prihodnje ne bilo večjih sprememb

Povečevala naj bi se le mlečnost krav, najbolj v pogojih prostega trga, zaradi strožje selekcije med živalmi

V letu 2006 smo lahko po naših izračunih pri pšenici in ječmenu pričakovali kratkotrajno nižjo intenzivnost, zaradi precej visoke osnove v letu 2005, pri koruzi in predvsem sladkorni pesi pa naj bi intenzivnost porasla.

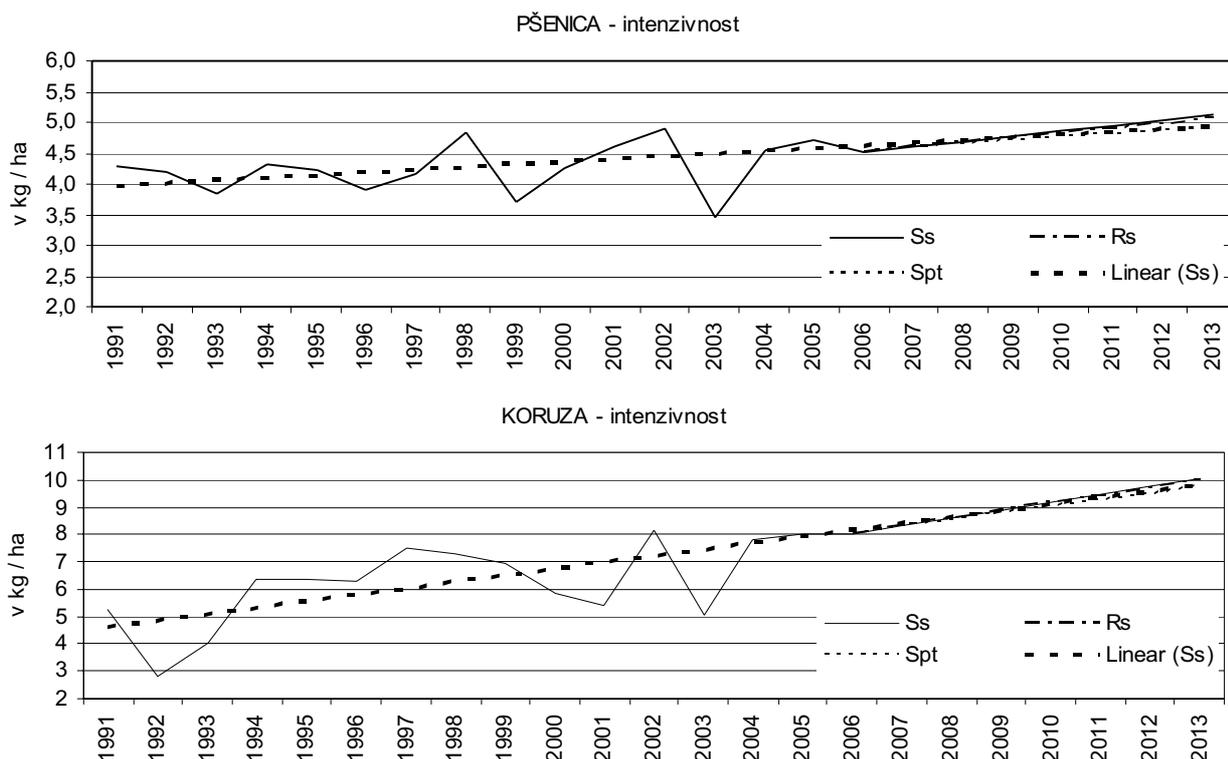
V obdobju 2007–2013 bo izbrana shema kmetijske politike nekoliko vplivala tudi na intenzivnost pridelave, vendar je pričakovani vpliv nanjo manjši od pričakovanega vpliva na obseg zasejanih kmetijskih površin.

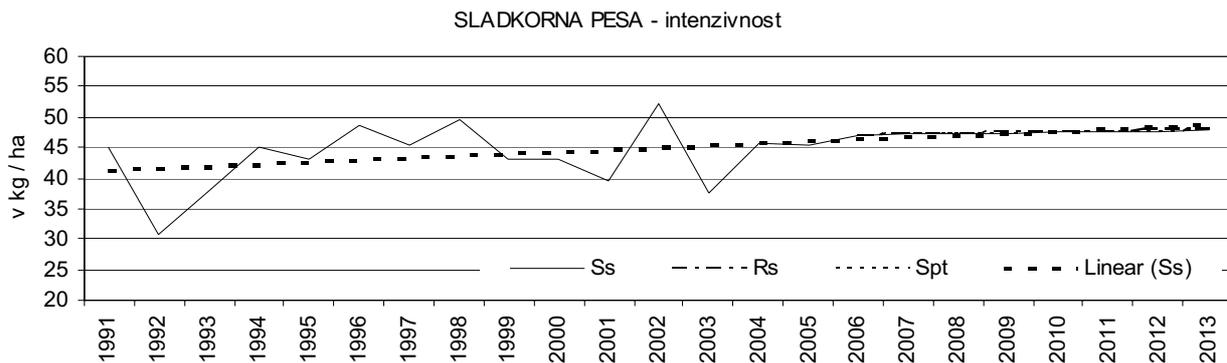
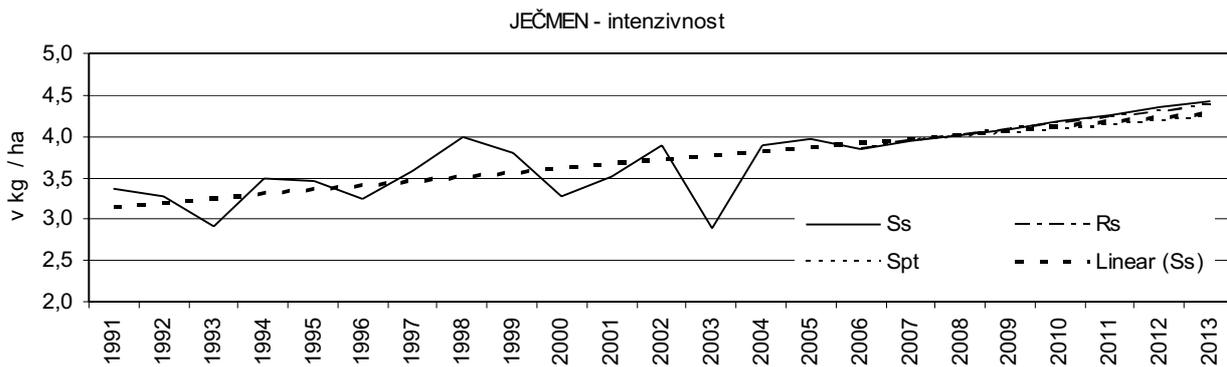
- Izračuni kažejo, da bi intenzivnost pridelave najhitreje rasla v pogojih nadaljevanja standardne sheme, in sicer pri vseh poljščinah, razen pri sladkorni pesi. Najvišje stopnje rasti intenzivnosti bi lahko še naprej pričakovali pri koruzi (za četrtno), nato pa pri ječmenu in pšenici (za 15 % in 13 %), nižje pa pri sladkorni pesi (za 2 %).
- V primeru uvedbe čiste regionalne sheme bi pričakovana rast intenzivnosti za okoli 1 odstotno točko zaostajala za pričakovano rastjo v pogojih standardne sheme. Izjema je intenzivnost pridelave pri sladkorni pesi, kjer bi lahko dosegali za malenkost (0,2 odstotni točki) višjo stopnjo rasti.
- Najnižjo rast intenzivnosti bi pričakovali v primeru prepustitve pridelave pogojem prostega trga. Med posameznimi poljščinami bi bila rast ponovno najvišja pri koruzi (za 21 %), nato pri ječmenu in pšenici (za 10 % in 9 %), najnižja pa pri sladkorni pesi (za 2 %).

Intenzivnost priraje, ki je povprečna priraja mesa, mleka ali jajc na žival, se v preteklih letih, kot kažejo podatki statistike, pri večini vrst živali ni bistveno spreminjala. Bolj kot od cen je bila odvisna od optimalne tehnologije reje živali. Izjema je bila intenzivnost priraje mleka, ki se je razmeroma hitro povečevala, v obdobju 1997–2005 za okoli tretjino.

Tudi v naslednjem obdobju lahko večje spremembe pričakujemo le pri mlečnosti krav.

Grafikoni 13–16: Intenzivnost pridelave, po posameznih poljščinah

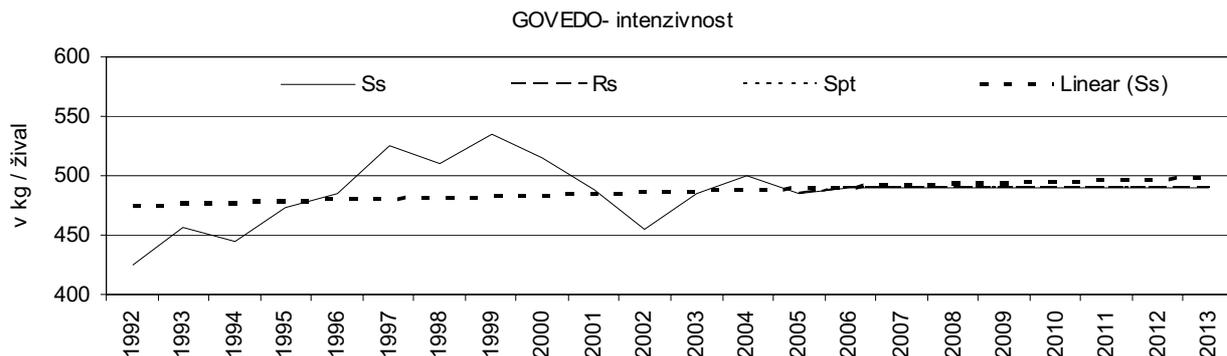
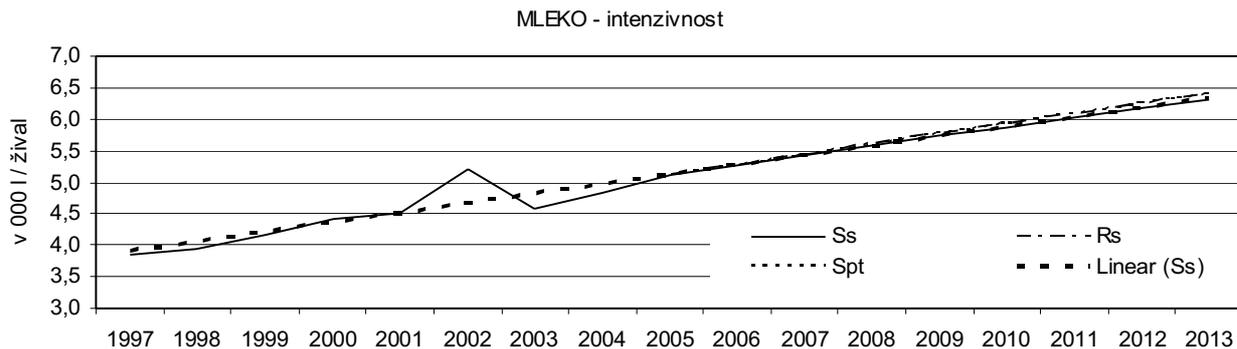

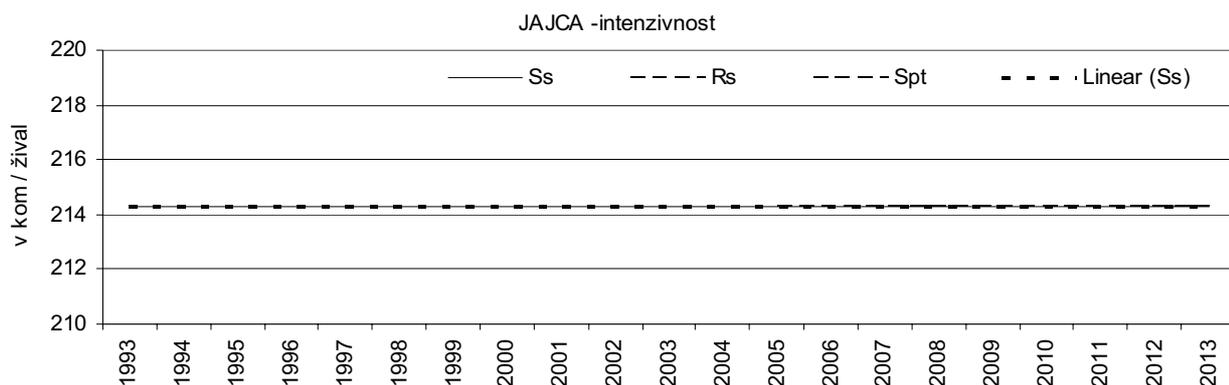
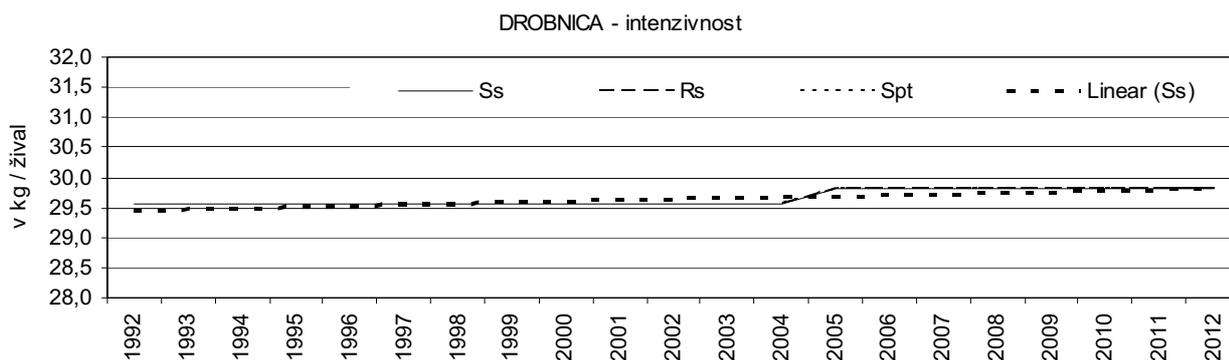
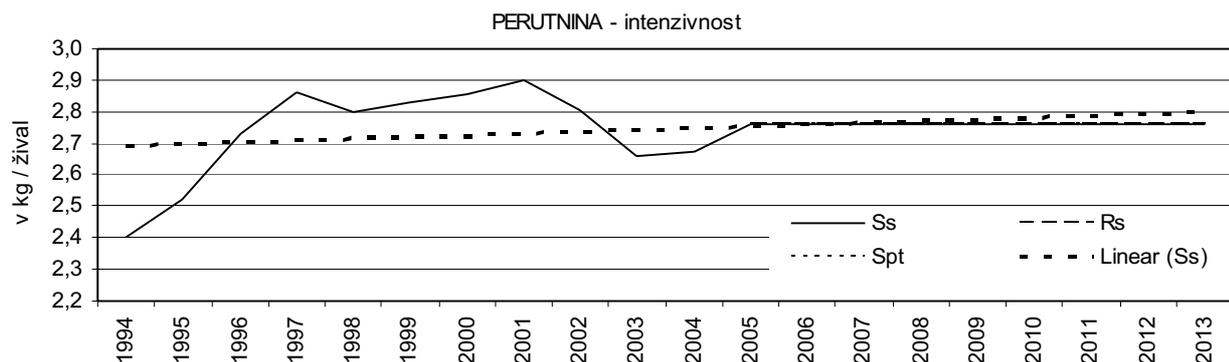
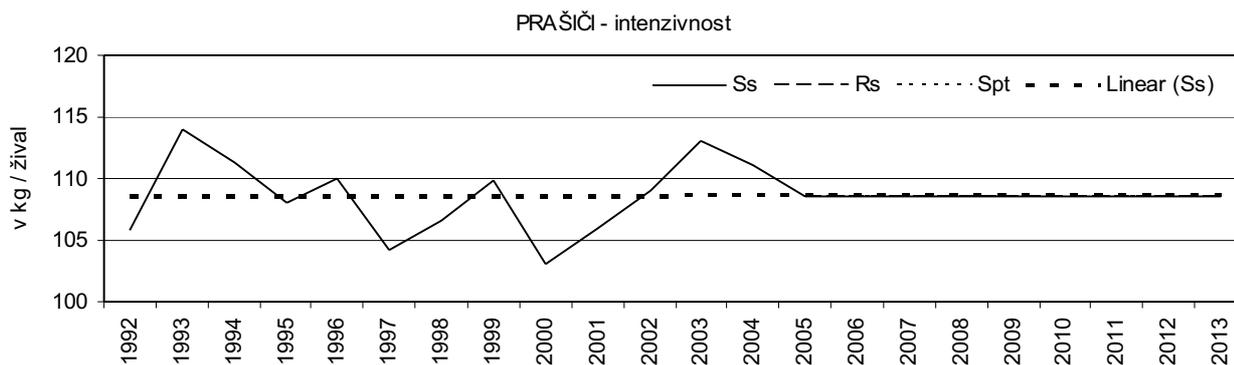

Vir podatkov: SURS do vključno leta 2005, nato lastni izračun.

- Sedanja še vedno razmeroma nizka mlečnost na živali naj bi se še naprej poviševala, do leta 2013 v pogojih standardne sheme za okoli petino.
- Ker bi bila uvedba enotnega regionalnega plačila za sektor mleka ugodnejša od neposrednih plačil po standardni shemi, bi mlečnost v teh pogojih narasla še nekoliko hitreje, za 22 %.

Grafikoni 17–22: Intenzivnost priraje, po posameznih vrstah živali

Vir podatkov: SURS do vključno leta 2004, nato lastni izračun.

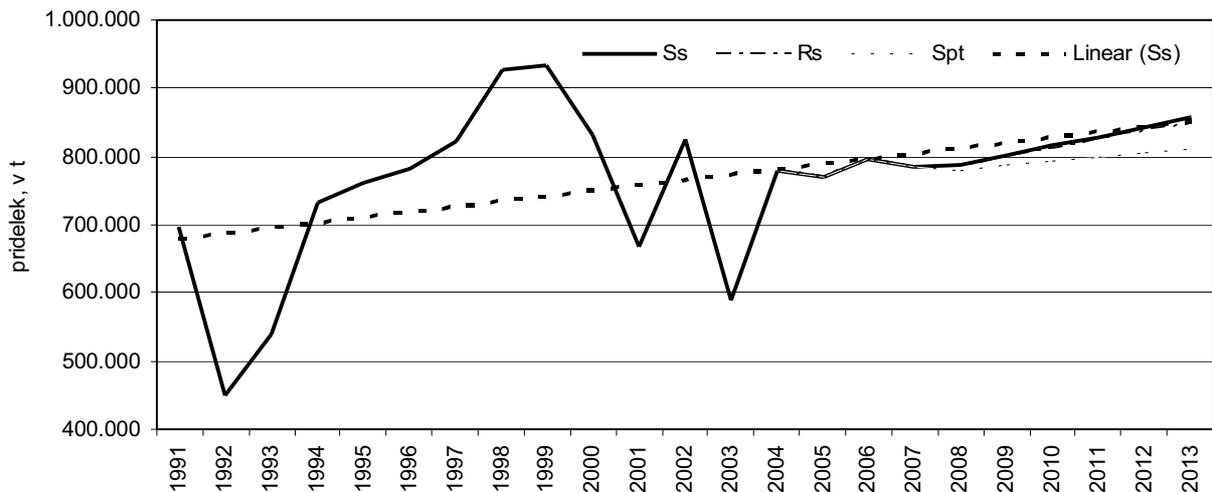
- Približno za toliko bi porasla tudi v pogojih prostega trga, kjer pa ne bi bila posledica vzpodbudnega okolja, pač pa nižjega števila krav in s tem strožje selekcije med njimi.
- Intenzivnost priraje naj bi nekoliko porasla pri govedu, perutnini in tudi drobnici, nespremenjena iz povprečja zadnjih let pa ostala pri prašičih in kokoših nesnicah.

Skupni obseg pridelave opazovanih poljščin, ki je produkt zasejanih površin in povprečnega pridelka, je v opazovanem obdobju zadnjih petnajstih let trendno naraščal in bil v letu 2005 za desetino višji kot v letu 1991. V letu 2005 je znašal 769 tisoč ton, pri čemer sta imela največji delež koruza in sladkorna pesa (44 % in 30 %), manj pa pšenica in ječmen (18 % in 8 %).

V letu 2006 naj bi se po naših izračunih obseg pridelave obravnavanih štirih poljščin povečal za 4 %. Rasti v tem letu smo pričakovali pri vseh poljedelskih proizvodih, razen pri ječmenu.

Skupni obseg pridelave obravnavanih poljščin naj bi se v vsakem primeru trendno še naprej povečeval, zaradi povečevanja intenzivnosti

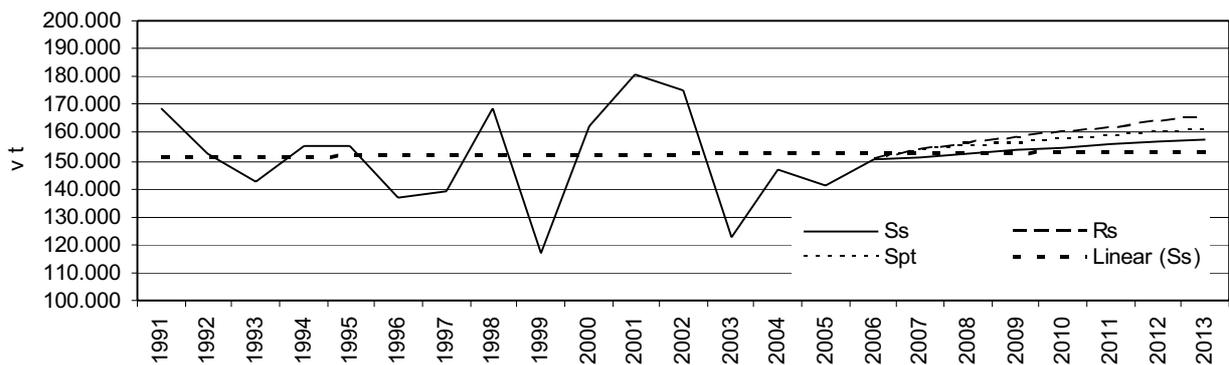
Grafikon 23: Skupni obseg pridelave obravnavanih poljščin

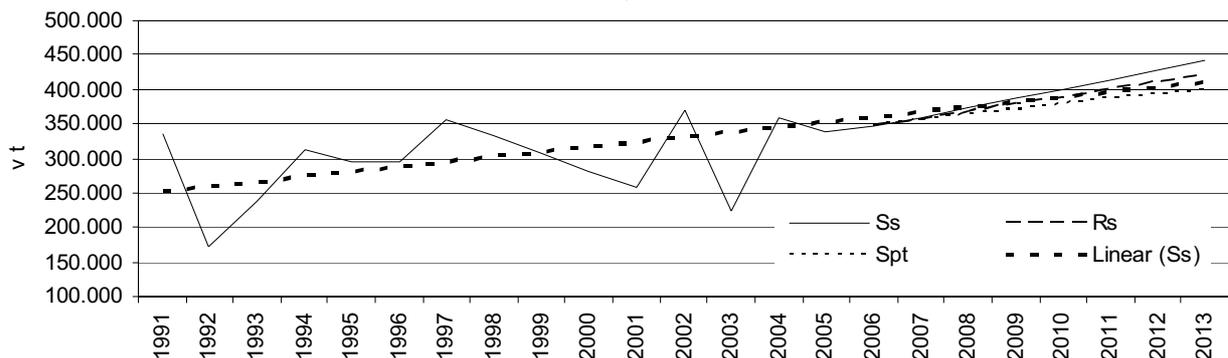
Vir podatkov: SURS do vključno leta 2005, nato lastni izračun.

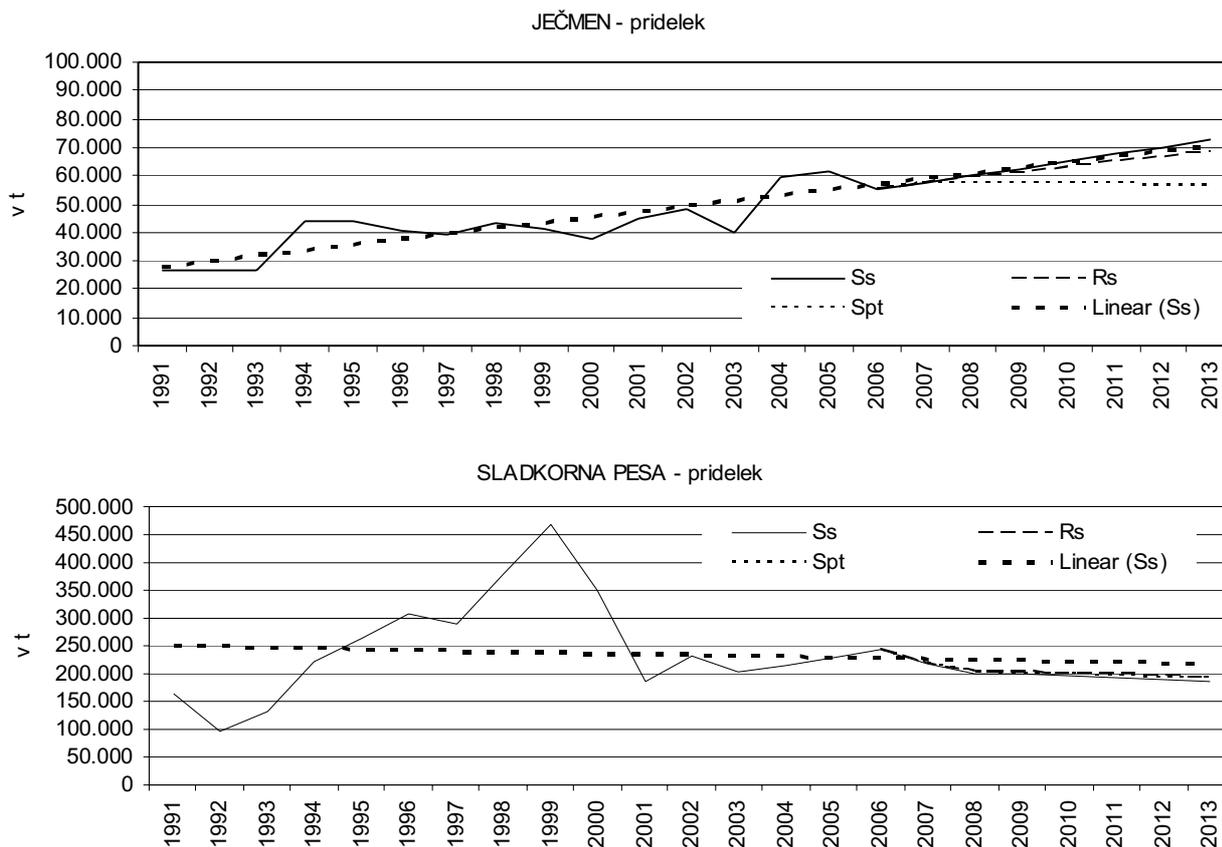
Grafikoni 24–27: Obseg pridelave, po posameznih poljščinah

PŠENICA - pridelok

KORUZA - pridelok

Vir podatkov: SURS do vključno leta 2005, nato lastni izračun.

Skupni obseg prireje obravnavanih vrst mesa naj bi se še naprej povečeval le v primeru nadaljevanja standardne sheme, v primerih uveljavitve ostalih dveh shem pa bi se zaradi nižjega števila živali zmanjševal

V obdobju 2007–2013 naj bi se skupni obseg pridelave obravnavanih poljščin trendno še naprej povečeval, in sicer po vseh opazovanih shemah.

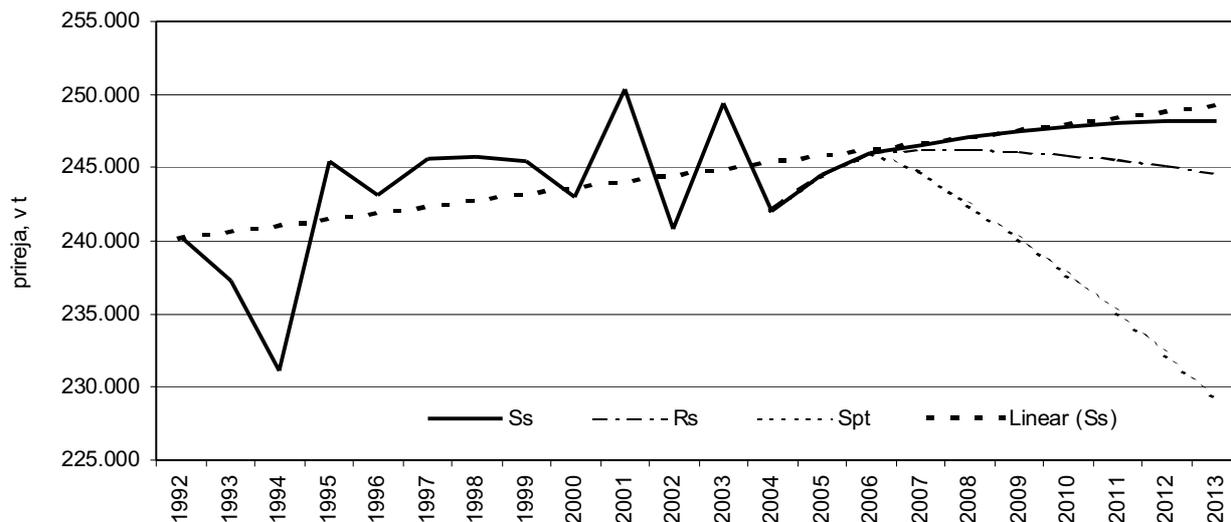
- V primeru nadaljevanja standardne in tudi regionalne sheme bi bila to posledica tako večjega obsega zasejanih površin, kot tudi nadaljnjega povečevanja intenzivnosti pridelave. V pogojih standardne sheme bi se obseg skupno povečal za 8 %. Precejšnje rast bi zaradi povečane intenzivnosti lahko pričakovali pri ječmenu in koruzi (za 32 % in 27 %). Obseg pšenice bi se povečeval precej počasneje (za 5 %), pridelek sladkorne pese pa bi v vseh treh primerih zaradi nižjih cen in posledično občutnega znižanja zasejanih površin padel (za 24 %).
- V primeru uvedbe regionalnih plačil bi se skupni obseg povečal nekoliko manj - za 7 %. Tudi po tej shemi bi se najbolj povečala pridelka ječmena in koruze, vendar nekoliko počasneje kot v primeru nadaljevanja standardne sheme (za 24 % in 21 %). Za obseg pšenice in sladkorne pese bi bila ta shema ugodnejša; prvi bi se bolj povečal (za 10 %), drugi pa manj padel (za 20 %).
- Prepustitev pridelave prostim pogojem trga bi skupne zasejane površine zmanjšala, vendar bi se obseg pridelka do konca opazovanega obdobja zaradi povečevanja intenzivnosti kljub temu nekoliko povečal - za 2 %. Še vedno bi se razmeroma precej povečal obseg pridelave koruze (za 15 %), pa tudi pšenice (za 7 %). Obseg pridelave ječmena bi se zaradi nižje porabe v živinoreji zvišal manj (za 3 %), sladkorne pese pa padel nekoliko bolj kot v primeru uveljavitve regionalne sheme (za 22 %).

Skupna prireja mesa obravnavanih vrst živali, ki je produkt števila živali in povprečne prireje na žival, je v opazovanem obdobju med leti razmeroma precej nihala, vendar trendno naraščala. V letu 2003 je bila za skoraj 4 % višja kot v letu 1992, nato pa je v naslednjem letu zopet padla, za 3 %. V tem letu, ki je zadnje leto, za katerega

razpolagamo s statističnimi podatki, je bila skupna prireja mesa v višini 242.000 t, pri čemer je bilo 35 % prašičjega, 33 % govejega, 30 % perutninskega mesa in 2 % mesa drobnice.

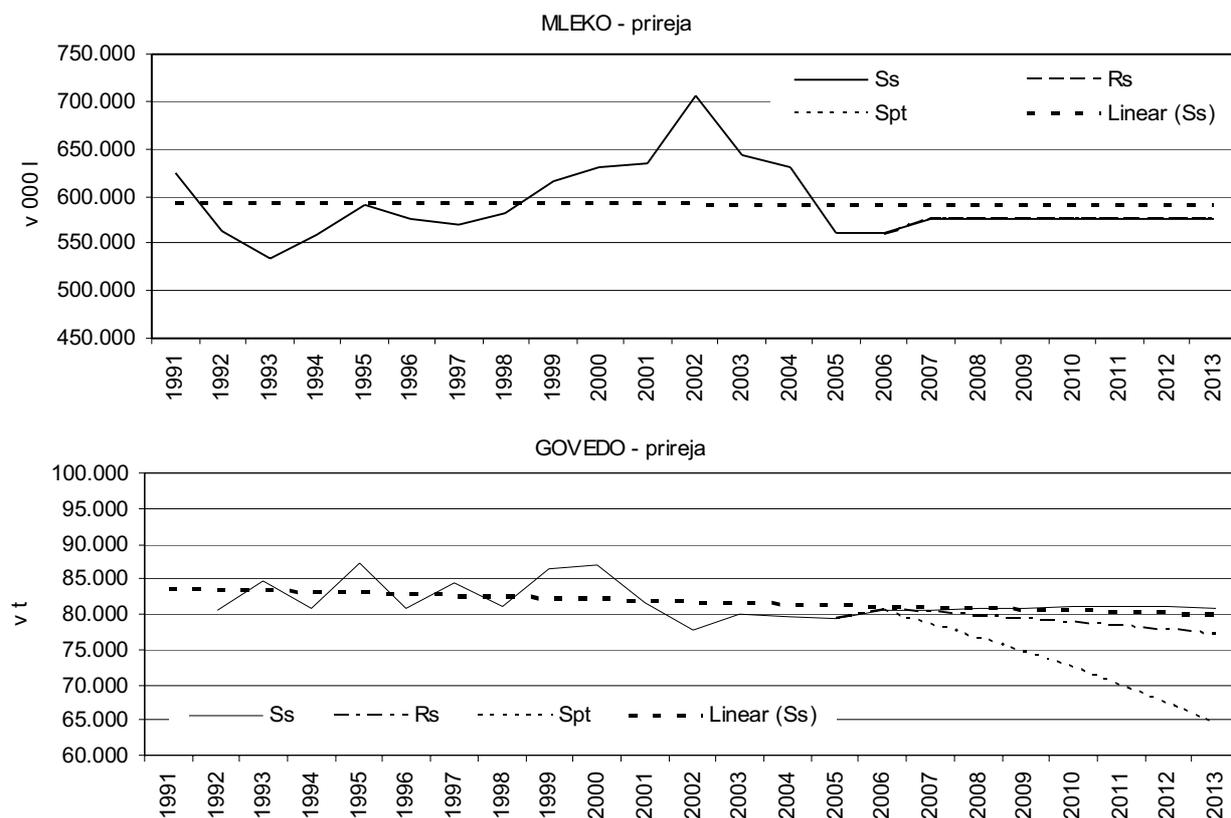
Rezultati naših izračunov kažejo, da naj bi se prireja v letih 2005 in 2006 še povečevala, najprej za 1 % in nato za 0,6 %. V letu 2005 naj bi predvsem porasel obseg prireje perutnine (za 6 %) in se zmanjšal obseg drobnice (za 6 %), slednji pa naj bi v letu 2006 zopet porasel (za 4 %).

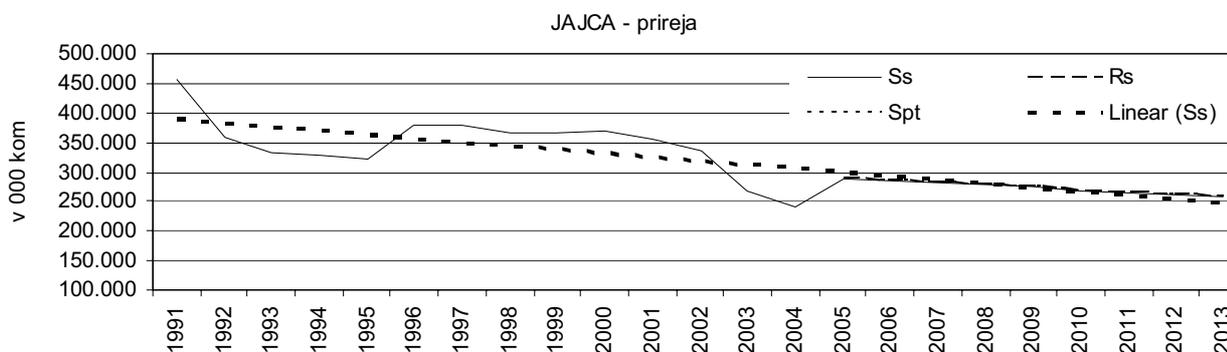
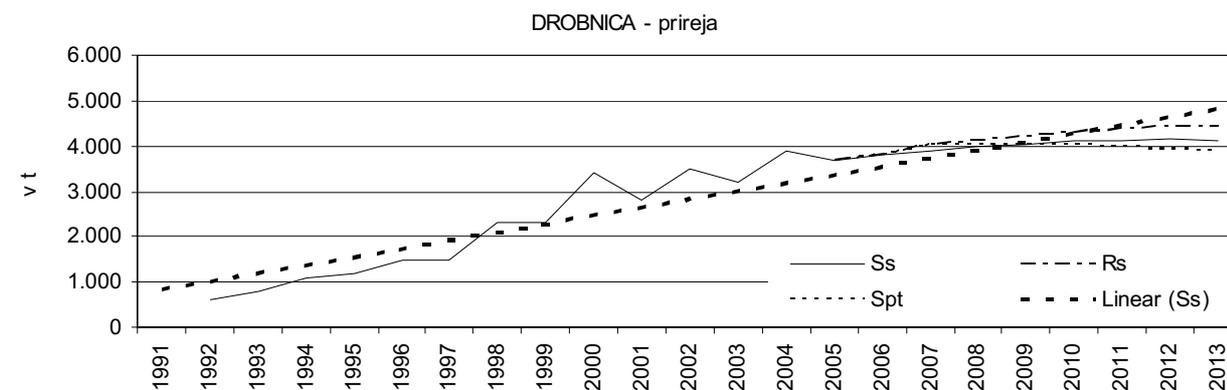
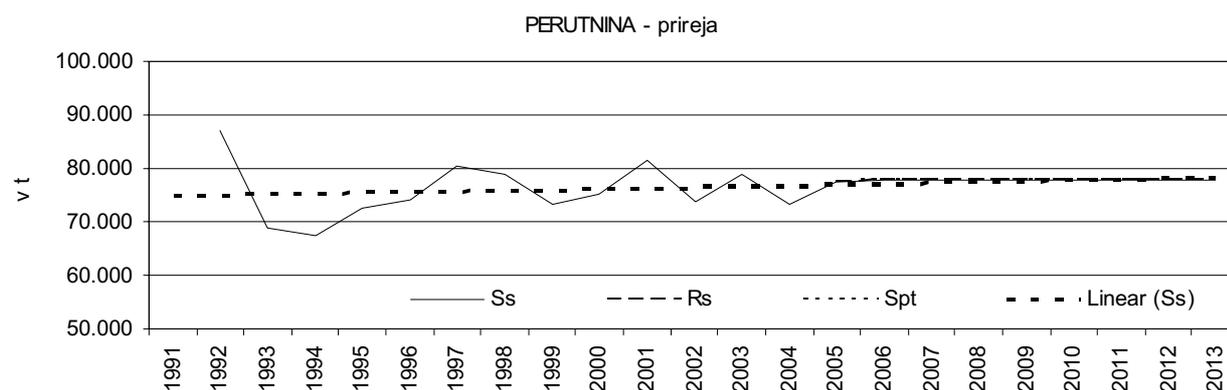
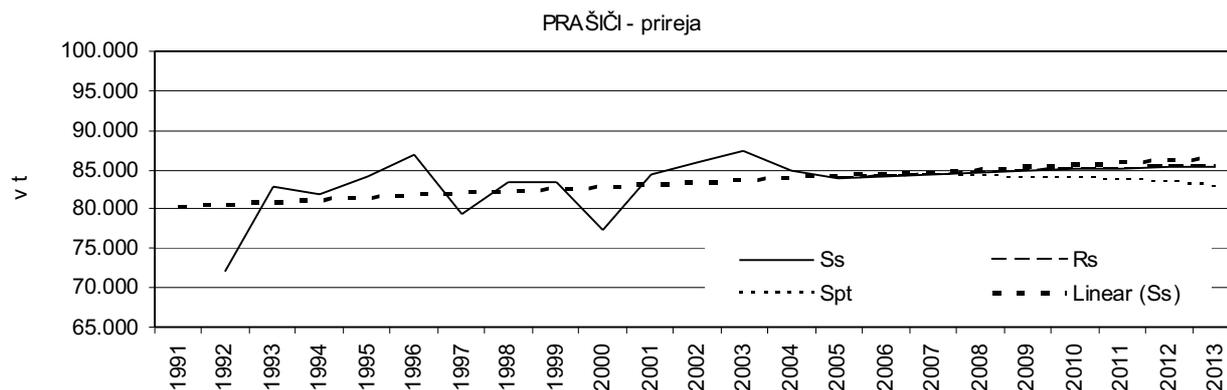
Grafikon 28: Skupni obseg prireje obravnavanih vrst živali

Vir podatkov: SURS do vključno leta 2004, nato lastni izračun.

Grafikoni 29–34: Obseg prireje, po posameznih vrstah živali

Vir podatkov: SURS do vključno leta 2004, nato lastni izračun.

V obdobju 2007–2013 naj bi skupna prireja mesa nekoliko porasla le v primeru nadaljevanja standardne sheme, pri ostalih dveh shemah pa padla.

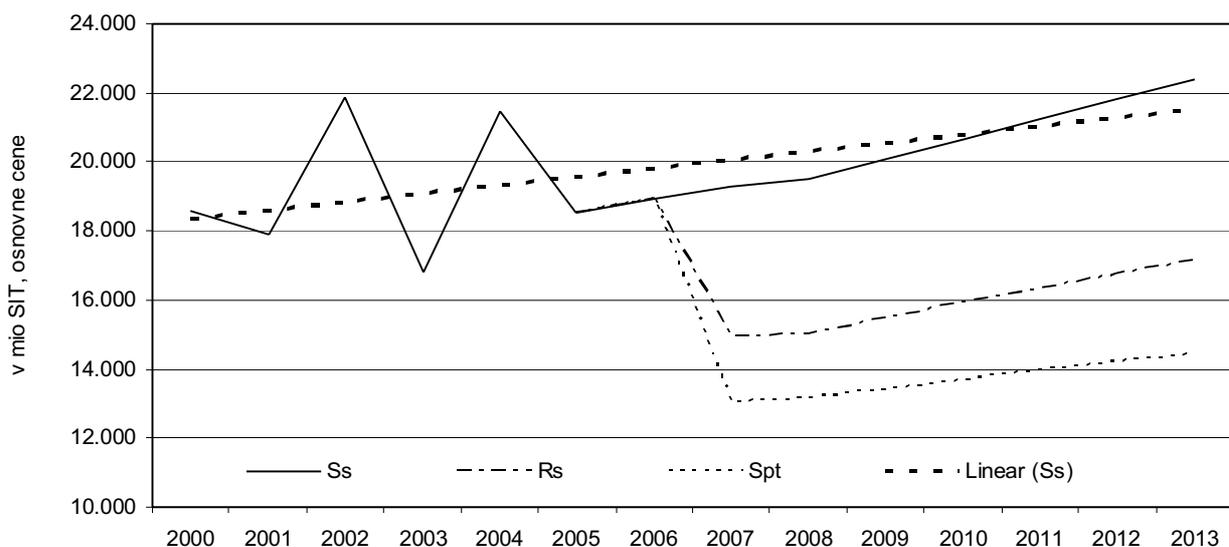
- V pogojih standardne sheme bi obseg mesa porasel za 1 %. Največje rasti bi lahko pričakovali pri prireji mesa drobnice (za 9 %), nekoliko tudi prašičev in govedi (za 2 % in 1 %), obseg perutninskega mesa naj bi ostal nespremenjen.
- V primeru uvedbe regionalnih plačil bi obseg prireje padel, za 0,6 %. Rasti bi lahko pričakovali le pri mesu drobnice in pri prašičjem mesu (za 16 %, kar je največ med opazovanimi shemami in za 2 %, kar je enako kot po standardni shemi), obseg perutninskega mesa bi ostal nespremenjen.
- V primeru uveljavitve sheme prostega trga bi skupna prireja mesa padla bolj - za 7 %. Porasla bi le prireja mesa drobnice (za 3 %), padla pa prireja mesa perutnine in prašičev (za 0,01 %, za 1 %) ter predvsem govedi (za 20 %).
- Pri prireji mleka naj v naslednjih letih ne bi bilo bistvenih sprememb in niti ne večjih vplivov posameznega okolja politike. Omejevale jo bodo s pristopno pogodbo dogovorjene kvote, pri čemer v različnih pogojih politike lahko pričakujemo nekoliko različno mlečnost na žival, ta pa naj bi vplivala na skupno število živali.
- Prireja jajc naj bi se v letu 2005 po zmanjšanju v letu 2004 zopet povečala (za 6 %), v letu 2006 ostala na skoraj isti ravni (povečanje za 0,01 %), nato pa se v obdobju 2007–2013 znižala po vseh treh shemah skoraj enako (za 10 %).

Skupna vrednost pridelave obravnavanih štirih poljščin je v zadnjih letih nihala skladno z obsegom njihove pridelave. V letu 2005 je v cenah pri proizvajalcih znašala 14.654 mio Sit, v osnovnih cenah pa 18.544 mio Sit. To je bilo v cenah proizvajalcev za 5 % manj, v osnovnih cenah pa skoraj enako kot v letu 2000²⁸. V tem času se je povečala vrednost neposrednih plačil, tako da je njihov delež v skupni vrednosti obravnavane pridelave v osnovnih cenah porasel s 17 % v letu 2000 na 21 % v letu 2005. Več kot tričetrtinski delež v obravnavani vrednosti pridelave v osnovnih cenah sta imeli kuzuza in pšenica (50 % in 28 %), ostalo pa skoraj v enakem deležu ječmen in sladkorna pesa (po 11 %).

Skupna vrednost pridelave obravnavanih poljščin v osnovnih cenah naj bi se še naprej zviševala le v primeru ohranitve standardne sheme...

...v primeru uveljavitve ostalih dveh shem bi padla, zaradi izgubljene vrednosti neposrednih plačil

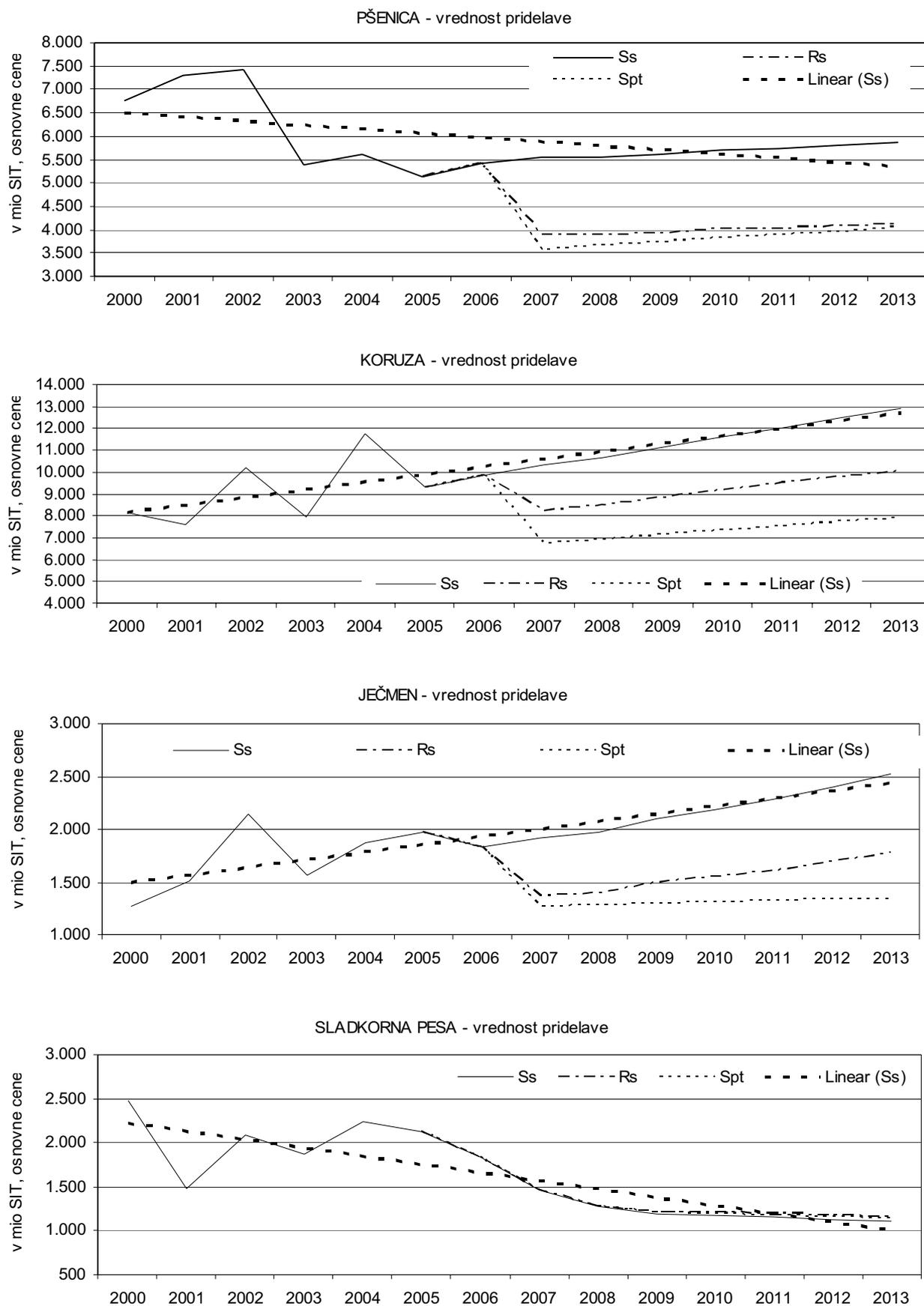
Grafikon 35: Skupna vrednost pridelave obravnavanih poljščin

Vir podatkov: SURS in lastni izračun.

²⁸ Gibanja vrednosti proizvodnje smo analizirali le za obdobje zadnjih petih let, ker nam ti podatki, z razliko od količinskih, niso služili pri postavitvi modela. Z njimi želimo le osvetliti dogajanja v bližnji preteklosti. Pri tem je potrebno poudariti, da so bila v tem obdobju kar tri za kmetijstvo vremensko izjemno neugodna leta, 2000, 2001 in 2003, z nižjim obsegom kmetijske proizvodnje.

Grafikoni 36–39: Vrednost pridelave, po posameznih poljščinah

Vir podatkov: SURS in lastni izračun.

V letu 2006 naj bi se po naših izračunih vrednost pridelave teh poljščin povečala, in sicer skupno v cenah pri proizvajalcih za 1 %, v osnovnih cenah pa za 2 %. Rast smo lahko pričakovali pri pšenici in koruzi, padec pa pri ječmenu in predvsem pri sladkorni pesi.

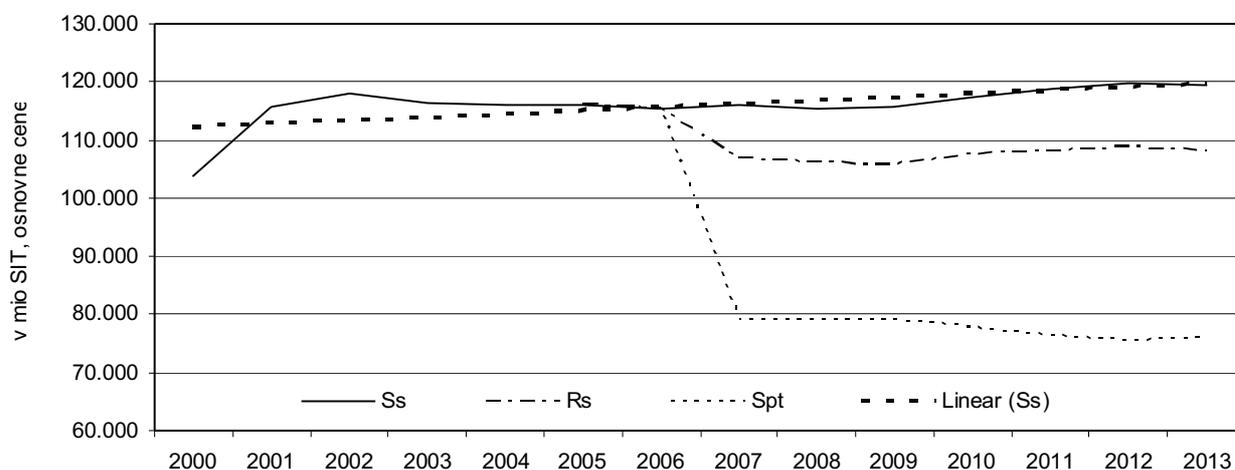
V obdobju 2007–2013 bo skupna vrednost poljščin v osnovnih cenah zelo odvisna od izbrane sheme reforme, v največji meri zaradi različnih vrednosti neposrednih plačil, pa tudi zaradi različnih proizvajalčevih cen.

- V primeru nadaljevanja standardne sheme bi se vrednost obravnavanih poljščin v osnovnih cenah glede na leto 2006 skupno povečala, za 18 %. Rast bi bila najvišja pri ječmenu in koruzi (za 37 % in 31 %), pa tudi pri pšenici (za 8 %), zaradi povečanega obsega pridelave. Pri sladkorni pesi bi vrednost zaradi nižjih cen in znižanja zasejanih površin padla (za 39 %).
- V primeru uvedbe regionalne sheme bi lahko pričakovali znižanje skupne vrednosti obravnavanih poljščin v osnovnih cenah, za 9 %. To bi bila predvsem posledica izgubljene vrednosti neposrednih plačil, saj bi rast vrednosti v proizvajalčevih cenah v tem času po regionalni shemi za rastjo po standardni shemi zaostajala le za 2 odstotni točki. Vrednost bi najbolj padla pri sladkorni pesi (za 36 %, kar pa je manj kot v primeru nadaljevanja standardne sheme), pri pšenici (za 24 %) ter tudi ječmenu (za 3 %), medtem ko bi bila rast vrednosti pri koruzi še vedno pozitivna (za 2 %).
- Prepustitev pridelave prostim pogojem trga bi povzročila znižanje vrednosti skupne pridelave v osnovnih cenah, za 24 %. Znižanje bi bilo razmeroma precejšnje pri vseh poljščinah, od 20 % pri koruzi, do 37 % pri sladkorni pesi.

Skupna vrednost obravnavane živinorejske priraje v primerjavi z rastlinsko pridelavo med leti niha precej manj in je po porastu v letu 2001 ostala razmeroma stabilna. V letu 2004 je v cenah proizvajalcev znašala 108.247 mio Sit, v osnovnih cenah pa 115.888 mio Sit. To je bilo v cenah proizvajalcev za skoraj 7 %, v osnovnih cenah pa za 12 % več kot v letu 2000. V tem času se je povečala vrednost neposrednih plačil, tako da je njihov delež v skupni vrednosti obravnavane priraje v osnovnih cenah porasel z 2 % v letu 2000 na 7 % v letu 2005. Največji delež v obravnavani vrednosti priraje v osnovnih cenah sta imela mleko in goveje meso (36 % in 26 %), ki sta jima sledila prašičje in perutninsko meso (20 % in 13 %), deleža mesa drobnice in jajc pa sta bila razmeroma skromna (2 % in 4 %).

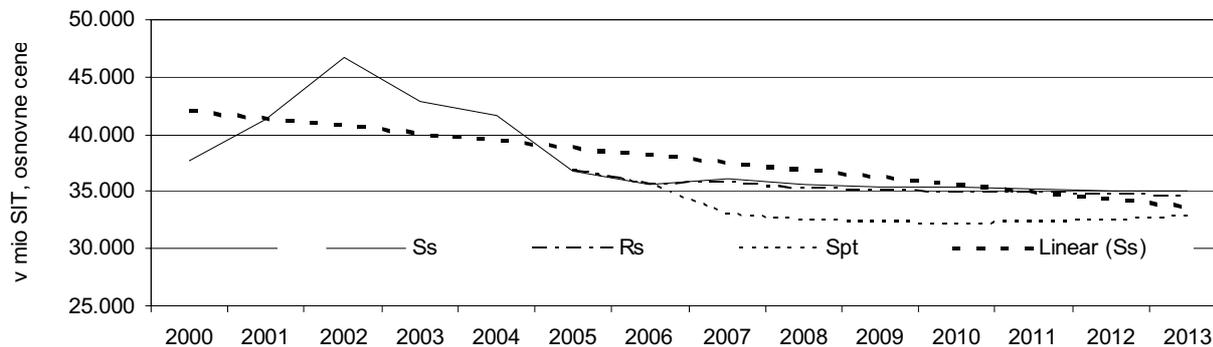
Tudi skupna vrednost priraje obravnavanih živali v osnovnih cenah naj bi se še naprej zviševala le v primeru ohranitve standardne sheme. V primeru uveljavitve ostalih dveh shem bi padla, predvsem zaradi izgubljene vrednosti neposrednih plačil

Grafikon 40: Skupna vrednost priraje obravnavanih vrst živali

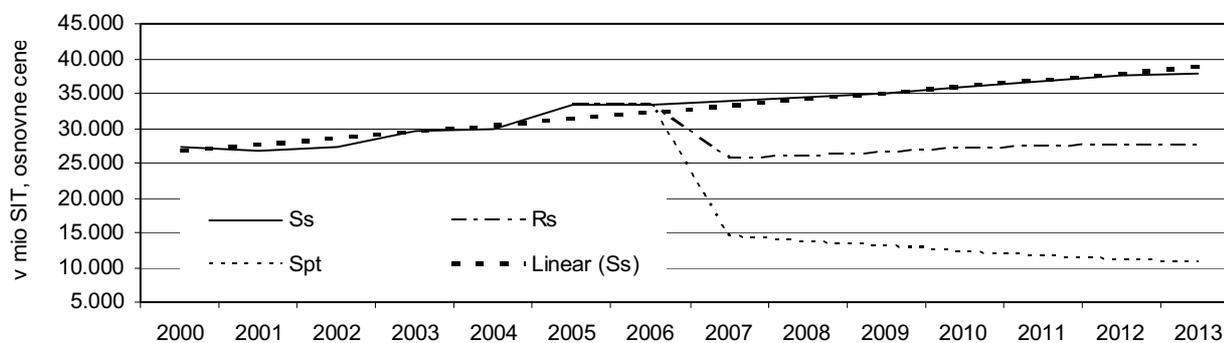

Grafikoni 41–46: Vrednost priraje, po posameznih vrstah živali

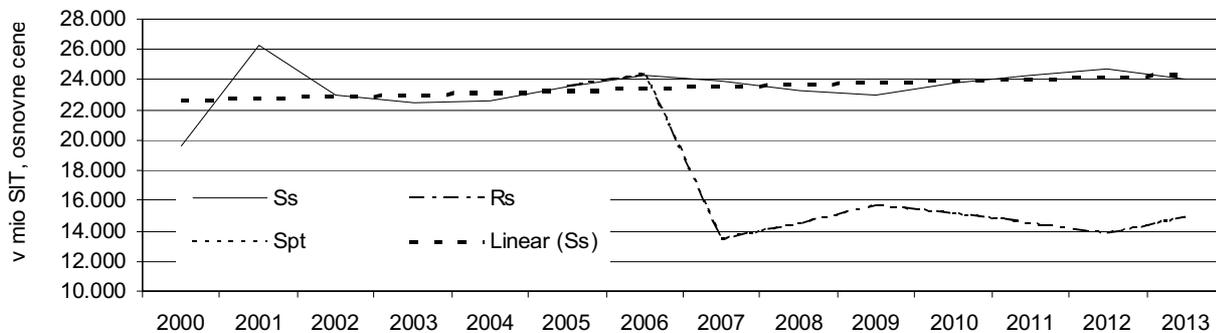
MLEKO - vrednost priraje

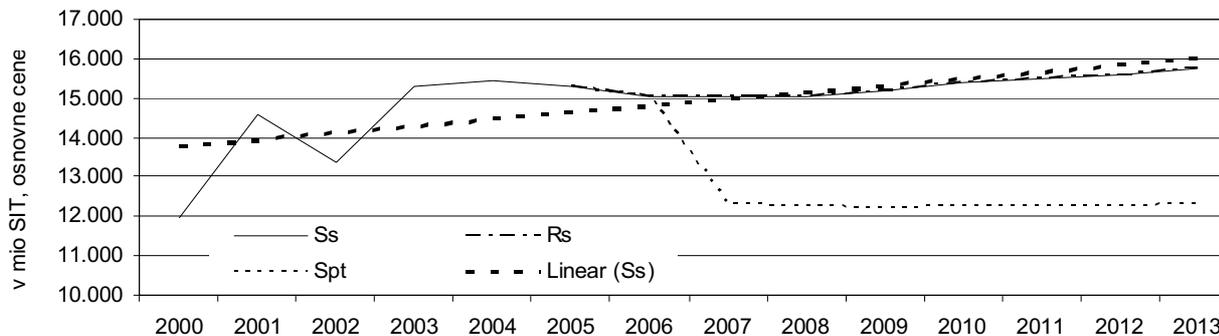
GOVEDO - vrednost priraje

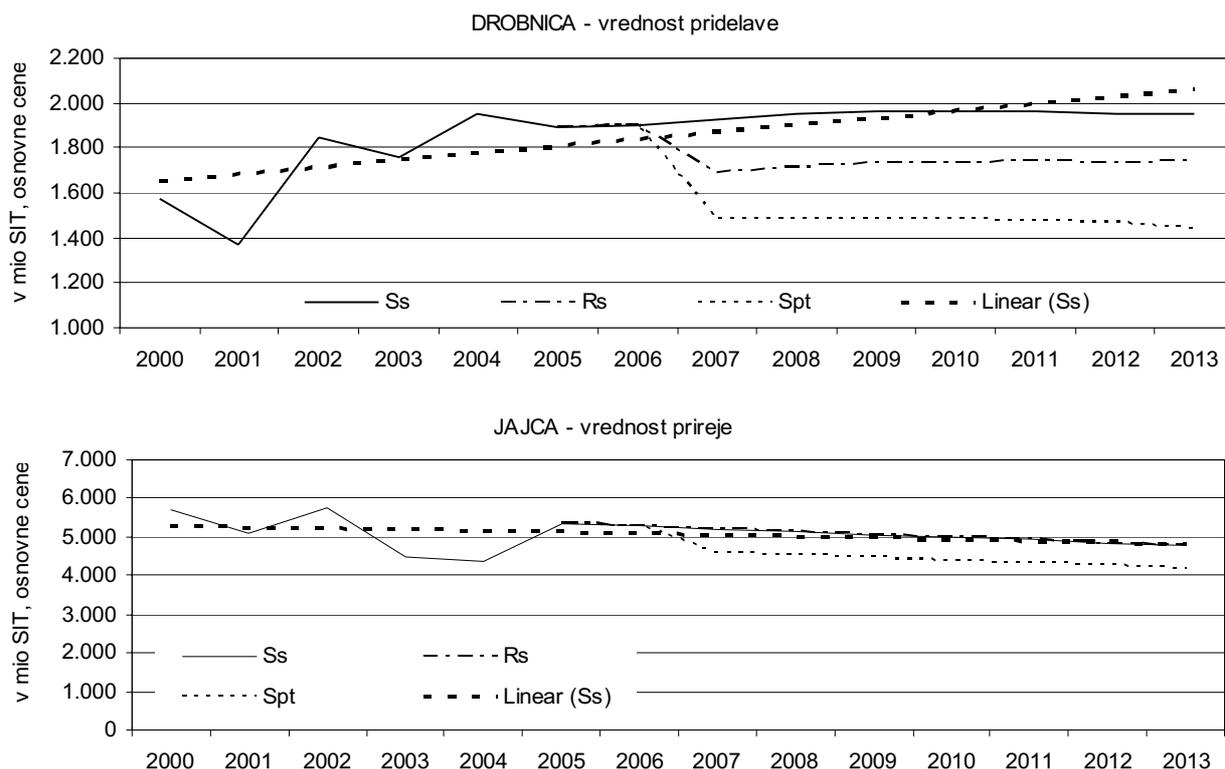

PRAŠIČI - vrednost priraje

PERUTNINA - vrednost priraje

Vir podatkov: SURS in lastni izračun.

V letih 2005 in 2006 naj bi se skupna vrednost prireje po naših izračunih znižala - za 1 %, v osnovnih cenah pa ostala skoraj nespremenjena. Pri tem naj bi se nekoliko spremenila struktura vrednosti, predvsem zaradi sprememb v govedoreji. Znižala naj bi se vrednost prireje mleka, vendar naj bi jo nadomestila višja vrednost prireje govejega mesa.

V obdobju 2007–2013 bo skupna vrednost prireje v osnovnih cenah odvisna od izbrane sheme reforme.

- V primeru nadaljevanja standardne sheme bi lahko pričakovali povečanje vrednosti za 3 %. Rast bi bila najvišja pri prireji govejega mesa (za 14 %), pa tudi perutninskega mesa in drobnice (za 4 % in 3 %), znižala pa bi se vrednost prireje jajc, mleka in prašičjega mesa (za 10 %, 2 % in 1 %).
- V primeru uvedbe regionalne sheme bi lahko pričakovali znižanje skupne vrednosti obravnavane reje v osnovnih cenah - za 6 %. To bi bila predvsem posledica izgubljene vrednosti neposrednih plačil, saj bi rast vrednosti v proizvajalčevih cenah v tem času po regionalni shemi za rastjo po standardni shemi zaostajala le za 1 odstotno točko. Vrednost bi najbolj padla pri prireji govejega mesa in jajc (za 17 % in 10 %), pa tudi prireji mleka in prašičjega mesa (oboje enako, za 3 %), porasla pa bi pri prireji mesa perutnine (za 4 %). Kot kažejo rezultati izračuna, uvedba regionalnih plačil ne bi vplivala na rasti vrednosti prireje le v sektorju perutnine, saj so pričakovane rasti po obeh opazovanih shemah enake.
- Prepustitev prireje prostim pogojem trga bi povzročila znižanje vrednosti skupne prireje - za 34 %. Znižanje bi bilo precejšnje pri vseh vrstah prireje, najbolj pri prireji govejega (za 68 %), pa tudi prašičjega mesa (za 39 %), najmanj pa pri prireji perutninskega mesa in jajc (za 18 % in 8 %).

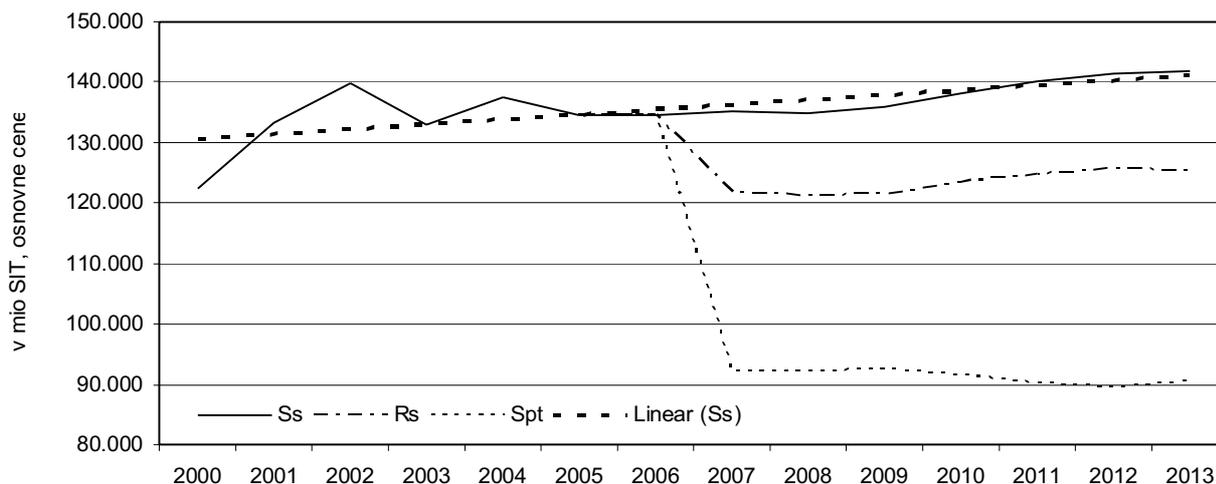
Skupna vrednost v modelu obravnavanih desetih kmetijskih proizvodov je bila v letu 2004 med višjimi v zadnjih petih letih. V cenah pri proizvajalcih je znašala

Skupna vrednost obravnavanih desetih kmetijskih proizvodov v osnovnih cenah bi sledila smerem gibanja pridelave in prireje

126.052 mio Sit, v osnovnih cenah pa 137.366 mio Sit. To je bilo v cenah proizvajalcev za 8 %, v osnovnih cenah pa za 12 % več kot v letu 2000. Delež neposrednih plačil v skupni vrednosti obravnavane proizvodnje je s 4 % v letu 2000 porasel na 8 % v letu 2004. V strukturi proizvodnje je imela 84 – odstotni delež živinoreja, 16 % pa obravnavani štirje sektorji poljedelstva.

V letu 2005 naj bi se vrednost po naših izračunih zaradi znižanja v poljedelstvu znižala za 2 %, nato pa v letu 2006 na tej višini tudi ostala²⁹.

Grafikon 47: **Skupna vrednost proizvodnje obravnavanih proizvodov**

Vir podatkov: SURS in lastni izračun.

V obdobju 2007–2013 bi

- v primeru nadaljevanja standardne sheme lahko pričakovali porast skupne vrednosti obravnavane proizvodnje v osnovnih cenah za 6 %. Rasti bi bile precej višje v poljedelstvu (za 18 %), kot v živinoreji (za 3 %).
- V primeru uvedbe regionalne sheme bi se skupna vrednost proizvodnje v osnovnih cenah znižala - za 7 %. Merjeno v osnovnih cenah bi se bolj znižala vrednost obravnavanih poljedelskih proizvodov (za 9 %), kot živinorejskih (za 6 %).
- V pogojih prepustitve proizvodnje prostim pogojem trga, ko se učinku izgube subvencij pridružijo še učinki nižjih cen na trgu, bi povzročila precej globlje znižanje njene vrednosti v osnovnih cenah - za 33%. Znižanje bi bilo občutnejše v živinoreji (za 34 %), predvsem zaradi občutno nižjih cen na svetovnem trgu, kot v poljedelstvu (za 24 %).

Tabela 15: **Rasti vrednosti obravnavane proizvodnje cenah proizvajalcev in osnovnih cenah, obdobje 2007–2013 glede na leto 2006**

	Standardna shema		Regionalna shema		Shema prostega trga	
	cene proizvajalcev	osnovne cene	cene proizvajalcev	osnovne cene	cene proizvajalcev	osnovne cene rast, v %
Rastlinska pridelava	18	18	16	-9	-3	-24
Živinorejska prireja	2	3	1	-6	-29	-34
Skupaj	4	6	3	-7	-26	-33

Vir podatkov: SURS in lastni izračuni.

²⁹ Znižanje v letu 2005 je pričakovano tudi zaradi razmeroma visoke osnove v letu 2004, ki je bilo vremensko ugodno leto.

Izračunana gibanja vrednosti v osnovnih cenah so v veliki meri posledica metodologije njenega izračuna, po kateri so v vrednosti v osnovnih cenah vključene subvencije po proizvodih, ne pa subvencije, ki niso vezane na proizvodnjo (mednje sodijo tudi regionalna plačila). V preglednici 15 smo zato zbirno prikazali tudi rasti vrednosti po proizvajalčevih cenah, ki ta vpliv subvencij izključujejo.

Iz primerjave po obeh prikazanih vrednotenjih je razvidno, da bi vrednosti proizvodnje v cenah proizvajalcev po posameznih shemah rasle nekoliko počasneje oziroma padle nekoliko manj kot njene vrednosti, merjene v osnovnih cenah.

- V primeru nadaljevanja standardne sheme bi bila rast tudi posledica večje vrednosti neposrednih pomoči pridelovalcem, saj bi bila v cenah proizvajalcev za 2 odstotni točki nižja.
- V primeru uvedbe regionalnih plačil bi bilo znižanje v osnovnih cenah izključna posledica metodologije izračuna. Vrednost proizvodnje v proizvajalčevih cenah bi se namreč v tem času povečala za 3 %, s tem pa za primerljivo vrednostjo v pogojih nadaljevanja standardne sheme zaostajala le za 1 odstotno točko.
- V primeru uveljavitve pogojev prostega trga bi bila vrednost proizvodnje v cenah proizvajalcev precej nižja, saj bi razmeroma globoko padle tudi cene obravnavanih proizvodov na trgu.

4.2 Vmesna poraba

Vrednosti vmesne porabe posameznih obravnavanih proizvodov so bila za vsa napovedna leta izračunana kot deleži skupne vrednosti posameznih proizvodov v cenah proizvajalcev (MAC koeficienti), zato njena letna gibanja sledijo letnim gibanjem vrednosti proizvodnje. Ker smo jih zgoraj že prikazali, smo tu večjo pozornost namenili rezultatom izračuna vpliva letnih rasti cen proizvodov in cen vmesne porabe na spremembo MAC koeficientov.

MAC koeficiente smo izračunali za vsako napovedno leto posebej, v preglednici 16 pa jih prikazujemo za leto 2002 (izbrano referenčno leto), 2005 (zadnje leto z objavljenimi statističnimi podatki o rasti cen) in 2013 (zadnje leto napovedi). Izračunani koeficienti so po standardni in regionalni shemi isti, ker smo pri njihju izhajali iz predpostavke enakih višin in rasti cen obravnavanih proizvodov. Po shemi prostega trga so drugačni, ker smo predpostavili drugačne višine in rasti cen proizvodov.

Izračun za referenčno leto 2002 smo pripravili na podlagi izbrane bruto / neto različice modela (nekoliko podrobneje je predstavljen v Prilogi 2). V tem letu se je vrednost vmesne porabe pri posameznih obravnavanih proizvodih gibala med 33 % in 80 % vrednosti proizvodnje tega proizvoda, merjene v cenah proizvajalcev. Najnižji MAC koeficient je bil ugotovljen pri prireji mleka, najvišji pa pri prireji govejega mesa.

V obdobju 2003–2005 so cene vmesne porabe naraščale hitreje od rasti cen proizvodov, zato so izračunani MAC koeficienti višji od primerljivih v referenčnem letu 2002. Cene so se po posameznih skupinah vmesne porabe in po posameznih kmetijskih proizvodih gibale različno, zato so rasti izračunanih MAC koeficientov po posameznih proizvodih različne. Pri nekaterih pridelkih (pšenica, ječmen) je vrednost vmesne porabe že preseгла vrednost pridelka v cenah proizvajalcev, torej njihova pridelava brez finančnih pomoči ne bi bila več smiselna. V teh primerih je MAC koeficient višji od 100.

Skupna vrednost obravnavanih desetih kmetijskih proizvodov v proizvajalčevih cenah bi porasla v okolju standardne in regionalne sheme, kar za četrtno pa padla v okolju prostega trga

Letna gibanja vrednosti vmesne porabe v našem izračunu sledijo letnim gibanjem vrednosti proizvodnje, saj je vmesna poraba prikazana kot delež vrednosti posameznega proizvoda

Tabela 16: Spremembe MAC koeficientov, leta 2002, 2005 in 2013, po scenarijih

	Delež vmesne porabe v vrednosti proizvodnje v proizvajalčevih cenah, v %									
	WH	MA	BA	RS	MK	BF	PK	PT	SH	EG
Leto 2002, skupaj	74,3	75,1	73,3	75,6	33,0	80,0	78,7	73,6	42,7	54,6
Seme in sadike	12,6	14,4	9,3	11,7	1,3	3,0	0,1	0,0	0,0	0,1
Energija	11,1	10,2	13,0	9,0	7,7	16,9	3,4	4,8	7,4	1,5
Gnojila	19,2	22,6	10,8	10,6	3,7	9,0	0,2	0,0	3,1	0,2
Sredstva za varstvo rastlin in pesticidi	8,4	5,2	9,4	17,5	0,2	0,6	0,1	0,0	0,0	0,1
Veterinarske storitve in zdravila	0,0	0,0	0,0	0,0	4,3	7,3	4,2	1,1	8,2	1,7
Krma (brez mleka)	0,0	0,0	0,0	0,0	9,1	28,2	66,2	65,8	16,7	41,1
Vzdrževanje strojev in opreme	4,2	4,2	5,1	3,8	3,2	6,8	0,2	0,0	2,9	0,1
Vzdrževanje zgradb	0,1	0,1	0,1	0,1	1,1	3,3	1,2	0,3	1,3	0,2
Kmetijske storitve	17,1	15,7	25,2	17,3	0,2	0,4	0,1	0,0	0,0	0,1
Drugo blago in storitve	1,5	2,6	0,4	5,6	2,3	4,6	3,0	1,7	3,1	9,7
Leto 2005, skupaj	106,8	92,3	126,3	76,7	39,4	82,9	80,3	72,0	50,3	55,3
Seme in sadike	17,6	17,1	15,4	11,5	1,5	3,1	0,1	0,0	0,0	0,1
Energija	19,0	15,0	26,3	10,8	11,0	21,2	4,6	6,3	10,6	2,0
Gnojila	25,8	25,9	17,1	10,0	4,1	8,8	0,2	0,0	3,5	0,2
Sredstva za varstvo rastlin in pesticidi	10,9	5,8	14,5	16,1	0,2	0,5	0,1	0,0	0,0	0,1
Veterinarske storitve in zdravila	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0	7,7	4,8	1,2	9,8	1,9
Krma (brez mleka)	0,0	0,0	0,0	0,0	9,3	25,4	65,0	62,2	17,2	38,7
Vzdrževanje strojev in opreme	5,9	5,1	8,5	3,8	3,7	7,1	0,2	0,0	3,4	0,1
Vzdrževanje zgradb	0,1	0,1	0,2	0,1	1,2	3,3	1,3	0,3	1,5	0,2
Kmetijske storitve	25,0	19,7	43,5	17,9	0,2	0,4	0,1	0,0	0,0	0,1
Drugo blago in storitve	2,5	3,6	0,7	6,4	3,1	5,5	3,9	2,2	4,3	12,0
Leto 2013, skupaj: Ss in Rs shema	128,5	100,3	137,7	141,5	50,4	89,5	94,8	82,7	67,3	65,3
Seme in sadike	21,1	18,6	16,8	21,3	1,9	3,3	0,1	0,0	0,0	0,1
Energija	22,8	16,3	28,7	20,0	14,0	22,8	5,4	7,2	14,2	2,3
Gnojila	31,0	28,1	18,7	18,5	5,3	9,5	0,3	0,0	4,7	0,2
Sredstva za varstvo rastlin in pesticidi	13,1	6,3	15,8	29,8	0,3	0,6	0,1	0,0	0,0	0,1
Veterinarske storitve in zdravila	0,0	0,0	0,0	0,0	6,5	8,3	5,6	1,3	13,1	2,2
Krma (brez mleka)	0,0	0,0	0,0	0,0	11,9	27,4	76,7	71,4	23,0	45,7
Vzdrževanje strojev in opreme	7,2	5,5	9,3	7,0	4,8	7,6	0,3	0,0	4,5	0,2
Vzdrževanje zgradb	0,2	0,1	0,2	0,2	1,6	3,6	1,5	0,3	2,1	0,2
Kmetijske storitve	30,1	21,4	47,5	33,0	0,2	0,4	0,1	0,0	0,0	0,1
Drugo blago in storitve	3,0	4,0	0,7	11,8	4,0	5,9	4,6	2,5	5,7	14,2
Leto 2013, skupaj: Spt shema	127,7	121,5	151,0	141,5	53,2	196,0	145,7	105,6	71,5	74,2
Seme in sadike	21,0	22,5	18,4	21,3	2,0	7,3	0,2	0,0	0,0	0,1
Energija	22,7	19,7	31,5	20,0	14,8	50,0	8,3	9,2	15,1	2,6
Gnojila	30,8	34,0	20,5	18,5	5,6	20,9	0,4	0,0	5,0	0,2
Sredstva za varstvo rastlin in pesticidi	13,0	7,6	17,4	29,8	0,3	1,3	0,2	0,0	0,0	0,1
Veterinarske storitve in zdravila	0,0	0,0	0,0	0,0	6,8	18,1	8,7	1,7	13,9	2,5
Krma (brez mleka)	0,0	0,0	0,0	0,0	12,5	60,1	117,9	91,2	24,5	51,9
Vzdrževanje strojev in opreme	7,1	6,7	10,2	7,0	5,0	16,7	0,4	0,0	4,8	0,2
Vzdrževanje zgradb	0,2	0,2	0,2	0,2	1,7	7,8	2,3	0,4	2,2	0,3
Kmetijske storitve	29,9	25,9	52,1	33,0	0,2	0,9	0,2	0,0	0,0	0,1
Drugo blago in storitve	3,0	4,8	0,8	11,8	4,2	13,0	7,1	3,2	6,0	16,1

Vir: Rednak, 2004, SURS, lastni preračun.

V letih napovedi naj bi se deleži vmesne porabe v vrednosti posamezne proizvodnje še naprej zviševali. To naj bi povzročile predvidene hitrejše rasti cen vmesne porabe (predvideli smo, da naj bi rasla v skladu z rastjo inflacije) od rasti cen posameznih proizvodov pri proizvajalcih. Vrednost MAC koeficientov za obravnavane proizvode naj bi v letu 2013 v primeru

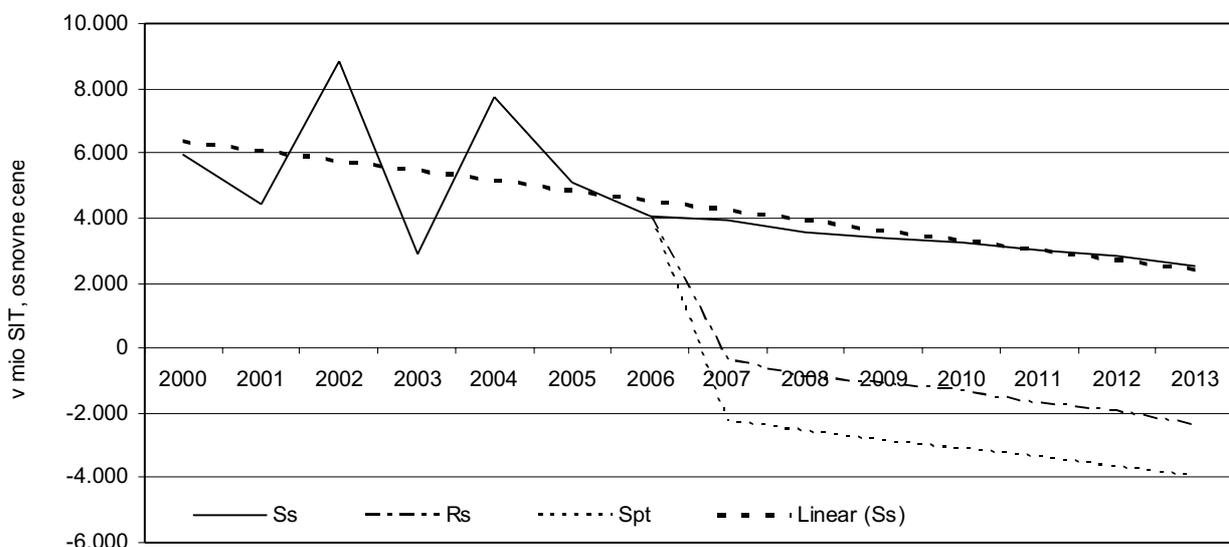
- ohranitve standardne ali prevzema regionalne sheme znašala od 50 do 142. Najnižji naj bi še naprej ostajal pri prireji mleka, najvišji pa pri sladkorni pesi, kjer bi proizvajalčeve cene in s tem vrednost pridelave v teh cenah najbolj padla. Vrednost koeficienta naj bi bila pri vseh poljedelskih kulturah nad 100, kar pomeni, da naj bi vrednost vmesne porabe presegla vrednost te pridelave v cenah proizvajalcev.
- V primeru uveljavitve sheme prostega trga bi bile vrednosti MAC koeficientov praviloma precej višje kot v primeru ostalih dveh prikazanih shem. Izjemi sta pšenica, kjer naj bi bila cena v letu 2013 nekoliko višja po shemi prostega trga, in sladkorna pesa, kjer po posameznih shemah nismo predvideli razlik v proizvajalčevi ceni proizvoda in je zato opazovani koeficient enak po vseh treh shemah. Med posameznimi obravnavanimi proizvodi bi lahko ponovno pričakovali najnižjo vrednost koeficienta pri prireji mleka, najvišjo, kar 196, pa pri prireji govejega mesa.

4.3 Bruto dodana vrednost

Tudi skupna dodana vrednost pridelave obravnavanih štirih poljščin je v preteklem obdobju nihala skladno z obsegom pridelave. V letu 2005 je znašala 5.106 mio Sit, kar je bilo za 34 % manj kot v letu prej in za 14 % manj kot v letu 2000.³⁰ Sektor pridelave koruze, ki je imel v skupni vrednosti obravnavanih proizvodov kar 50 – odstotni delež, je ustvaril le 35 % skupne obravnavane dodane vrednosti, medtem ko je sektor pridelave pšenice, ki je k vrednosti pridelave prispeval 28 %, ustvaril 30 % dodane vrednosti. Dodana vrednost ječmena je k skupni dodani vrednosti prispevala 24 %, dodana vrednost sladkorne pese pa je bila v tem letu negativna.

Če bodo cene vmesne porabe rasle v skladu z rastjo inflacije, bodo presegle rasti cen posameznih proizvodov pri proizvajalcih. V tem primeru bo do konca opazovanega obdobja tudi vrednost vmesne porabe pri vseh obravnavanih poljščinah presegla njihovo vrednost pridelave v cenah proizvajalcev

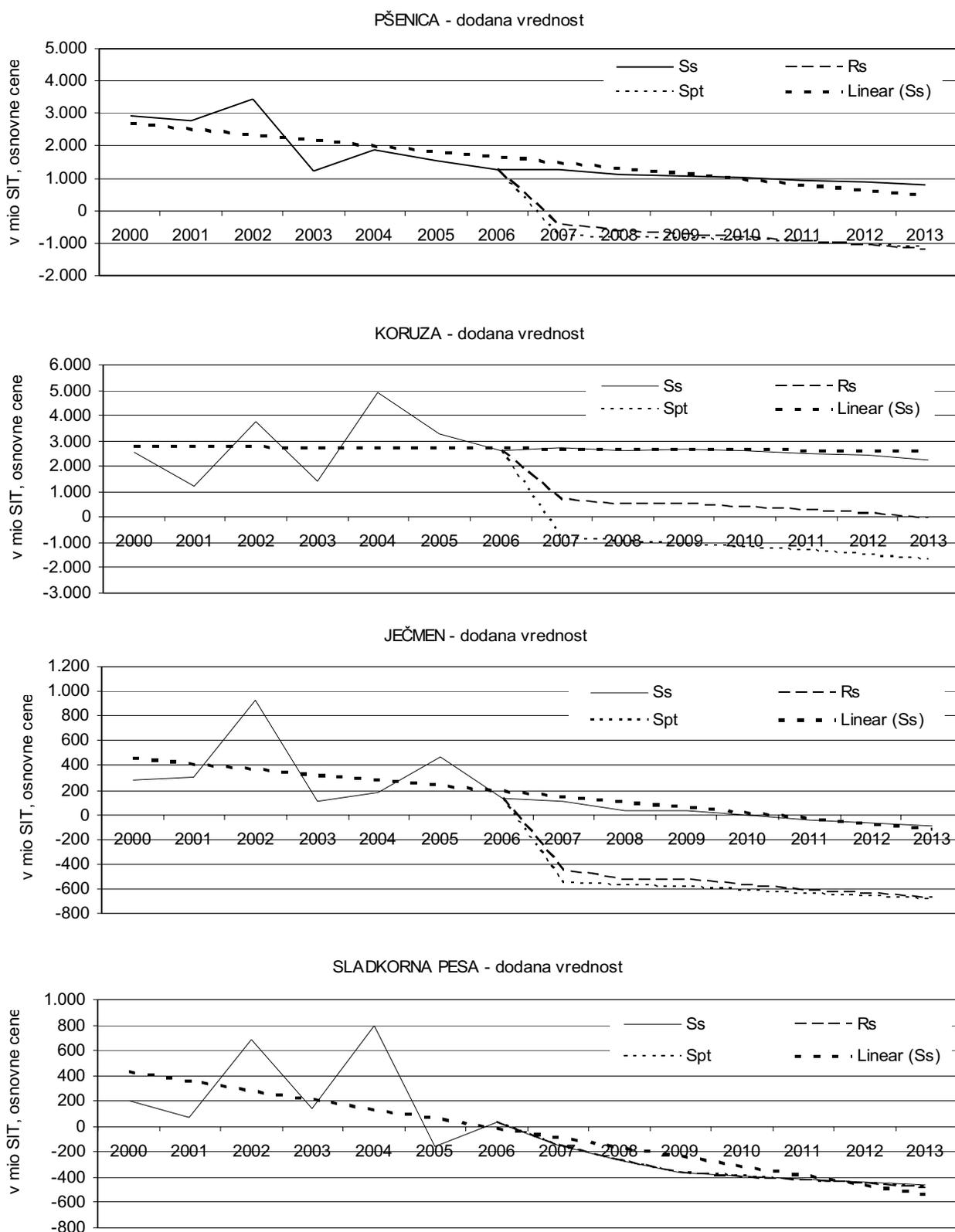
Grafikon 48: Skupna dodana vrednost pridelave obravnavanih poljščin

Vir podatkov: SURS in lastni izračun.

³⁰ Bruto dodana vrednost skladno z metodologijo izračuna prikazujemo le v osnovnih cenah.

Grafikoni 49–52: Dodana vrednost pridelave, po posameznih poljščinah

Vir podatkov: SURS in lastni izračun.

V letu 2006 naj bi se po naših izračunih dodana vrednost obravnavanih proizvodov znižala, za 20 %. Znižanje naj bi bilo najgloblje pri ječmenu (za 72 %), prisotno naj bi bilo tudi pri koruzi in pšenici (za 19 % in 17 %), dodana vrednost sladkorne pese pa naj bi se iz negativne spremenila v pozitivno vrednost.

V obdobju 2007–2013 bi skupna dodana vrednost opazovanih poljščin pri vseh treh opazovanih shemah padla, pozitivna pa ostala le v primeru nadaljevanja standardne sheme.

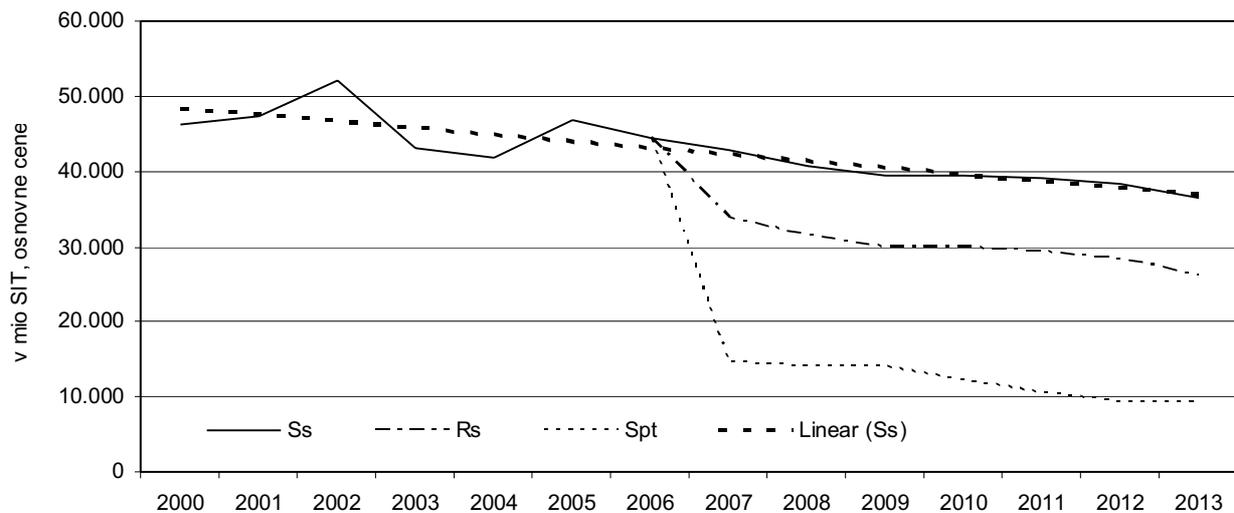
- V okolju standardne sheme bi se znižala za 38 %, najbolj pri pridelavi sladkorne pese in ječmena, kjer bi bile njene vrednosti že negativne, manj pa pri pšenici in koruzi (za 37 % in 13 %).
- V primeru uvedbe regionalne sheme bi se dodana vrednost znižala za 158 %,
- v pogojih prostega trga pa za 197 %.

Skupna bruto dodana vrednost priraje obravnavanih vrst živali je v letu 2004 znašala 41.867 mio Sit, kar je bilo za 3 % manj kot v letu prej in za 9 % manj kot v letu 2000. Največji, skoraj 62 – odstotni delež v strukturi je imel sektor priraje mleka (delež je dva krat tolikšen kot je delež tega sektorja v vrednosti priraje), sledila pa sta mu sektorja priraje govejega mesa in perutnine, z 20 % in 9 %. Posamični prispevek ostalih sektorjev k bruto dodani vrednosti priraje je bil okoli 3 %.

V letu 2005 naj bi se po naših izračunih dodana vrednost obravnavane priraje zvišala za 12 %, nato pa se v letu 2006 znižala za 5 %. Zvišanje v letu 2005 naj bi bilo najvišje pri prašičih, pa tudi pri govedu in perutnini. V letu 2006 bi dodana vrednost padla povsod, razen pri prašičih.

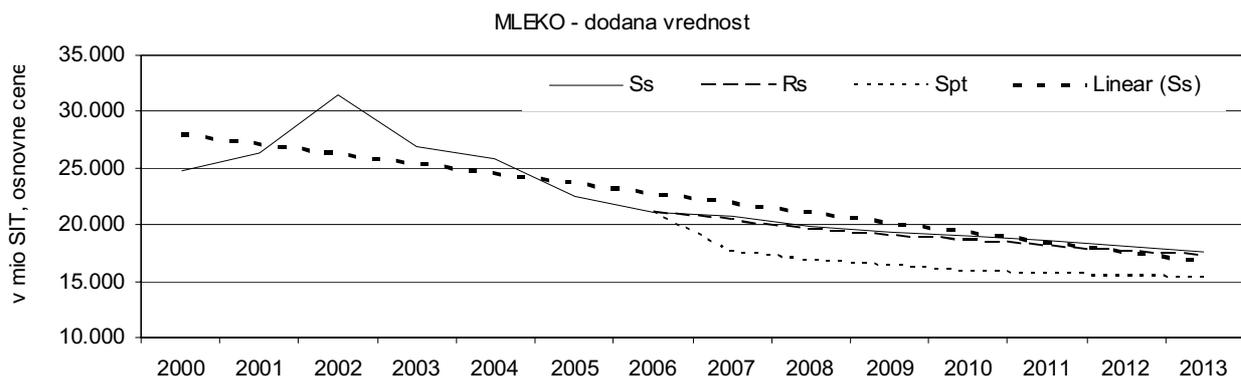
Skupna bruto dodana vrednost pridelave obravnavanih poljščin naj bi v naslednjem srednjeročnem obdobju ostala pozitivna le v primeru nadaljevanja standardne sheme,...

Grafikon 53: Skupna dodana vrednost priraje obravnavanih vrst živali

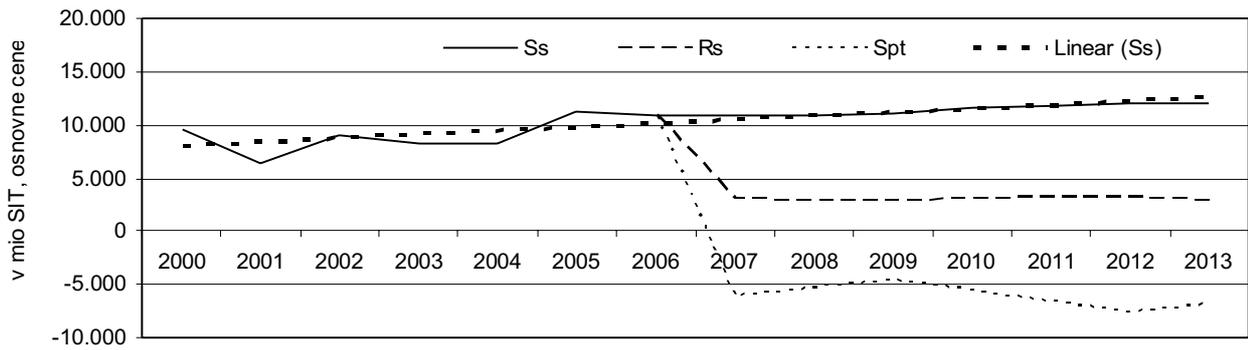

Vir podatkov: SURS in lastni izračun.

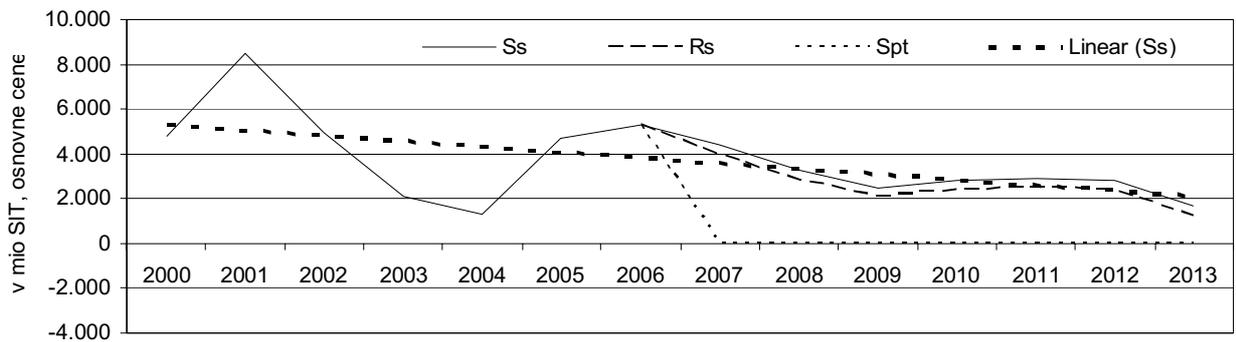
Grafikoni 54-59: Dodana vrednost priraje, po posameznih vrstah živali

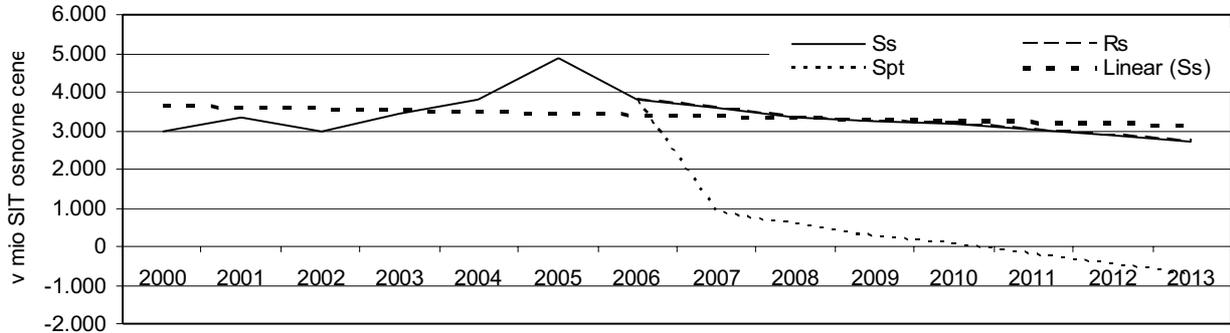
GOVEDO - dodana vrednost

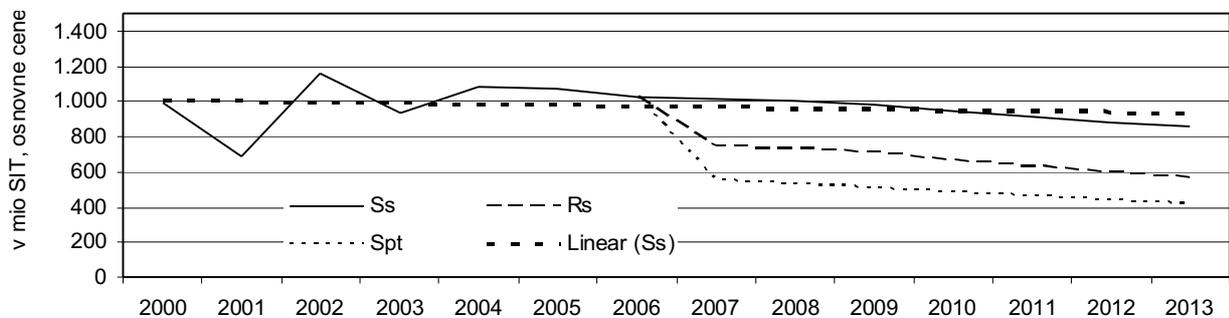
PRAŠIČI - dodana vrednost

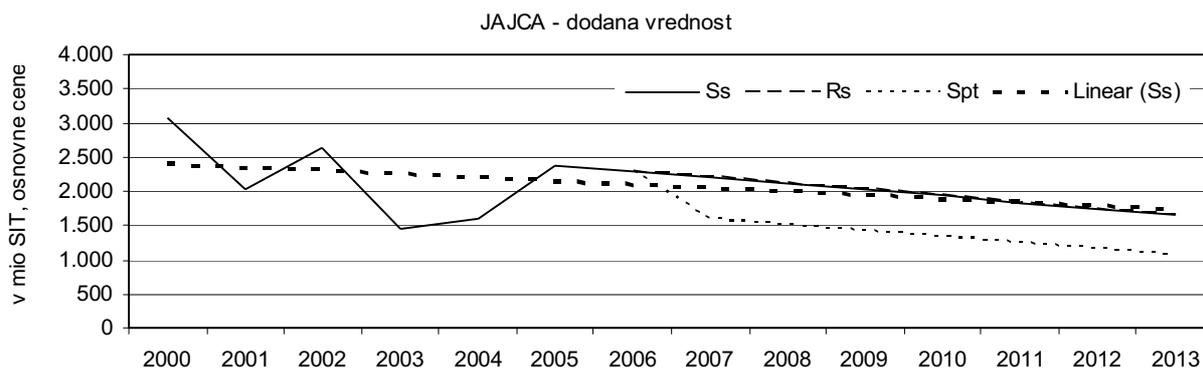

PERUTNINA - dodana vrednost

DROBNICA - dodana vrednost

Vir podatkov: SURS in lastni izračun.

V obdobju 2007–2013 bi se dodana vrednost obravnavane prireje znižala pri vseh shemah kmetijske politike.

- V primeru nadaljevanja standardne sheme bi bila nižja za 18 %,
- v primeru uveljavitve regionalnih plačil za 41 % in
- v primeru prepustitve proizvodnje prostemu trgu za 79 %.

Kljub temu bi bila dodana vrednost prireje v vseh treh shemah še vedno pozitivna.

Vsota bruto dodane vrednosti desetih obravnavanih kmetijskih sektorjev je v letu 2004, ki je bilo zadnje koledarsko leto, za katerega smo razpolagali z vsemi statističnimi podatki o obsegu in vrednosti kmetijske proizvodnje, znašala 49.609 mio Sit. To je bilo za 8 % več kot v letu 2003 in za 5 % več kot v letu 2000. Obravnavani štirje sektorji poljedelstva so prispevali 16 %, ostalo pa sektorji živinoreje.

V letu 2005 naj bi se skupna dodana vrednost zvišala za 5 %, v letu 2006 pa znižala za 7 %.

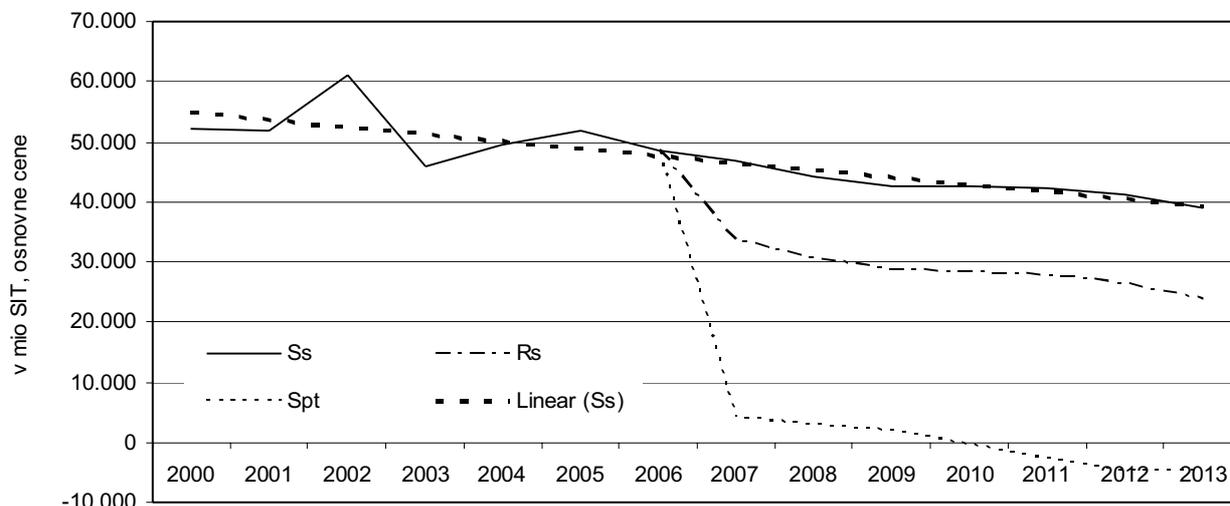
V obdobju 2007 – 2013 naj bi se skupna dodana vrednost znižala po vseh opazovanih shemah, in sicer

- pri standardni shemi za 20 %,
- pri regionalni shemi za 51 % in
- pri shemi prostega trga za 110 %.

... skupna bruto dodana vrednost prireje obravnavanih vrst živali, ki je vrednostno pomembnejša, pa naj bi se v naslednjem srednjeročnem obdobju znižala pri vseh opazovanih shemah kmetijske politike, ...

... zato naj bi se znižala tudi skupna bruto dodana vrednost vseh obravnavanih desetih kmetijskih proizvodov

Grafikon 60: Skupna dodana vrednost proizvodnje obravnavanih proizvodov

Vir podatkov: SURS in lastni izračun.

Ob tem bi se struktura dodane vrednosti nekoliko spremenila, različno po posameznih shemah

Njena vrednost bi bila po prvih dveh shemah pozitivna, po zadnji pa negativna že od leta 2011 dalje.

Različne stopnje rasti dodane vrednosti po posameznih sektorjih bi nekoliko spremenile strukturo njihove skupne dodane vrednosti.

- Trije po deležu najpomembnejši proizvodi, ki v trenutni strukturi predstavljajo tri četrtine skupne dodane vrednosti obravnavanih desetih proizvodov - mleko, goveje meso in prašičje meso – bi v primeru nadaljevanja standardne sheme obdržali svoje vodilne deleže, čeprav bi bilo predvsem očitno zniževanje deleža mleka ob hkratnem povečevanju deleža govejega in nekoliko tudi prašičjega mesa.
- Ob uveljavitvi regionalne sheme bi se predvsem povečal delež dodane vrednosti mleka in mesa prašičev, zmanjšal pa delež govejega mesa.

5 Razprava

V petem poglavju smo interpretirali rezultate naloge. Pričeli smo s kratko razpravo o prednostih in slabostih postavljenega modela, nadaljevali pa z razpravo o pridobljenih rezultatih izračuna napovedi. Odprli smo nekatere dileme o njihovi uresničitvi in opozorili na možnosti razvoja, ki jih z modelom nismo mogli ovrednotiti.

5.1 Model APAS/ABTA

Izgrajeni model APAS/ABTA je enostavno orodje za letno napovedovanje sprememb dodane vrednosti dejavnosti kmetijstva v Sloveniji, kar je bil tudi prvi cilj naloge. Enostavnost daje modelu precejšnjo aplikativno vrednost, saj omogoča razmeroma hitro in nezahtevno posodobitev njegove podatkovne baze in s tem pridobitev novih rezultatov modela. Njegovo odzivnost smo preizkusili v treh zelo različnih okoljih kmetijske politike. Ta so v našem delu predstavljala predvsem različne teoretične, ne pa tudi dejanske možnosti izbire. Dejanska izbira sheme kmetijske politike za naslednje srednjeročno obdobje je bila nekoliko drugačna, vendar ji bo model kljub temu možno razmeroma hitro prilagoditi.

Enostavnost modela je lahko na drugi strani njegova slabost, ker so bile pri takšni izgradnji modela nujne nekatere teoretične poenostavitve. Tako smo na primer ekspertno ocenili multiplikatorje, ki so pričakovani vpliv neposrednih plačil na odločitve proizvajalcev, in dolgoročne učinke, ki so predvsem posledica pričakovanega tehnološkega napredka v dejavnosti. Zaradi prekratkih razpoložljivih časovnih vrst podatkov, ki nam niso dovoljevala ekonometričnega ovrednotenja razmerij, smo se v procesu prilagoditve modela razmeroma precej opirali na že ugotovljene regresijske vrednosti iz predhodnega modela APAS. Slabost lahko pomeni tudi nepopolni zajem kmetijskih sektorjev, zaradi česar so pridobljena odstopanja od izhodiščnega stanja na agregatni ravni verjetno izrazitejša, kot bi jih lahko pričakovali v primeru popolnega zajetja proizvodov (Kavčič, Erjavec, 2003). Model je razvit za napovedovanje proizvodnje, ne pa tudi za napovedovanje povpraševanja po kmetijskih pridelkih. S tem nismo omogočili primerjave med osnovnima stranema trgov, vendar pa ta problem zaradi nizke stopnje samooskrbe s kmetijskimi proizvodi v Sloveniji verjetno ni zelo pereč.

Rezultati, pridobljeni z modelom APAS/ABTA, torej kažejo na zelo verjetno smer razvoja dejavnosti, vendar je pri njihovi interpretaciji nujna kritična presoja z vidika širših dogajanj v dejavnosti in ostalem gospodarstvu.

5.2 Pridobljeni rezultati

Skupni obseg opazovanih poljščin naj bi se v obdobju do leta 2013 glede na leto 2005 v vseh treh opazovanih okoljih politike, ki so standardna in regionalna shema ter shema prostega trga, povečal (za 12 %, 10 % in 5 %). V primeru nadaljevanja standardne in tudi uveljavitve regionalne sheme bi bila to posledica tako večjega obsega zasejanih površin, kot tudi nadaljnjega povečevanja intenzivnosti pridelave, v primeru prepustitve pridelave pa le povečevanja intenzivnosti. Pridobljeni rezultati ponujajo razmislek na treh področjih.

V primeru uveljavitve regionalnih plačil bi bila zasejanost zemljišč nekoliko nižja od zasejanosti v primeru nadaljevanja standardne sheme. Pričakovali bi lahko obratno,

Katere so glavne prednosti in pomanjkljivosti modela APAS/ABTA?

V kolikšni meri na rezultate vpliva izbor obravnavanih kmetijskih proizvodov?

Ali bi bile spremembe v pogojih prepustitve kmetijske dejavnosti razmeram prostega trga lahko izrazitejše?

Kakšen bo vpliv opustitve pridelave sladkorne pese?

Zakaj bo izbrana shema kmetijske politike najbolj vplivala na spremembo števila posameznih vrst živali?

saj naj bi uvedba regionalnih plačil spodbudila pridelovalce k povečanju obsega površin v obdelavi (Rednak in sod, 2005). Vzrok je verjetno v tem, da bi bila regionalna plačila za obravnavane poljščine nižja od plačil po standardni shemi (izjema je le sladkorna pesa). Sklepamo lahko, da bi se ob uvedbi regionalnih plačil hitreje povečale površine s pridelki, za katera bi bila regionalna plačila višja od obstoječih, ki pa jih z modelom nismo zajeli.

V pogojih prepustitve kmetijske dejavnosti razmeram prostega trga bi zasejanost zemljišč padla le razmeroma malo. Velika izguba podpor bi lahko vodila v izrazitejše spremembe, kot jih prikazuje naš model. Razlog za takšne rezultate lahko iščemo v eni izmed osnovnih značilnosti kmetijske dejavnosti, to je v še vedno veliki tradicionalni navezanosti kmetijskih pridelovalcev na zemljo in v počasnem odzivu na tržne spremembe (Hallam, 1990; Avsec, 1997; Turk, 2001). Kljub temu rezultati modela že nakazujejo verjetnost prestrukturiranja v zaostrenih pogojih pridelave, ki se kaže predvsem v različni smeri sprememb pridelave pšenice in koruze. Pri koruzi, ki se v večji meri prideluje tudi za krmo živali, bi se površine znižale (verjetno zaradi hkratnega znižanja staleža živali), kar pa bi nekoliko nadomestila povečana setev pšenice³¹.

Padanje površin s sladkorno peso, ki bo posledica znižanja cen sladkorja in omejevanja njegove proizvodnje, bo po letu 2006 pri vseh treh shemah kmetijske politike verjetno nadomestila povečana setev pšenice in koruze. V tem primeru bi se zasejane površine in s tem skupni obseg pridelave obravnavanih poljščin ohranil ali povečal, vendar te spremembe v naših izračunih še nismo predvideli.

Skupni obseg opazovane prireje bi se v obdobju do leta 2013 glede na leto 2005 spremenil bolj in hitreje kot skupni obseg rastlinske pridelave. Trend njegovega povečevanja bi se v primeru nadaljevanja standardne sheme nadaljeval z enako hitrostjo kot v zadnjih nekaj letih (rast za 1 %), uvedba regionalnih plačil bi ga ustavila, pogoji prostega trga pa upočasnili (za – 6 %).

Takšna gibanja bi bila v veliki meri rezultat sprememb v številu živali, saj večjega povečevanja intenzivnosti prireje na žival ne kaže pričakovati. Uvedba regionalnih plačil bi predvsem povzročila znižanje števila govedi, kjer je obstoječa standardna shema ugodnejša od reformirane, in zvišanje števila drobnice, za katero bi bila ugodnejša regionalna shema. V pogojih prostega trga bi bilo znižanje števila teh živali posledica tako ukinitve finančnih pomoči, kot tudi znižanja proizvajalčevih cen, v primeru prašičereje pa le znižanja slednjih, ker ta reja tudi po prvih dveh shemah ni oz. ne bi bila deležna večjih finančnih pomoči. Velike spremembe v pogojih prostega trga niso presenetljive, ker so cene živali oziroma mesa na svetovnem trgu razmeroma precej nižje od cen na domačem in evropskem trgu. Pri prireji mleka in jajc naj bi v naslednjih letih ne bilo bistvenih sprememb in niti ne večjih vplivov posameznega okolja politike. Prirejo mleka bodo omejevale s pristopno pogodbo dogovorjene kvote, pri čemer v različnih pogojih politike lahko pričakujemo nekoliko različno mlečnost na žival, ta pa naj bi vplivala na skupno število živali.

Vrednost proizvodnje desetih obravnavanih proizvodov v osnovnih cenah bi v obdobju do leta 2013 glede na leto 2005 po rezultatih našega izračuna v primeru nadaljevanja standardne sheme porasla, v primeru uveljavitve regionalne sheme in predvsem sheme prostega trga pa padla (za 5 %, - 7 % in - 33 %). To bi bila predvsem posledica pričakovanih gibanj cen pri pridelovalcih in neposrednih finančnih pomoči kmetijskim pridelovalcem, ki so ena izmed najvažnejših predpostavk našega modela.

³¹ Opomniti velja, da v modelu pridobljeni koeficienti elastičnosti ne omogočajo prikaza sprememb ob radikalnejših skokih.

Pri gibanju cen obravnavanih proizvodov pri proizvajalcih smo izhajali iz treh predpostavk, ki so: (i) cene na domačem trgu so se do konca leta 2005 že prilagodile primerljivim cenam na skupnem evropskem trgu, (ii) cene na domačem trgu se bodo gibale enako kot se bodo gibale primerljive cene na skupnem evropskem trgu in (iii) cene na skupnem evropskem in svetovnem trgu se bodo gibale tako, kot predvideva ameriški Raziskovalni inštitut za agroživilsko politiko (FAPRI, 2005).

Jasno je, da obstaja razmeroma velika možnost, da se bodo cene gibale drugače od naših predpostavk, saj so odvisne od mnogih dejavnikov (ponudbe in povpraševanja, ki je močno odvisno od vremenskih razmer, pojava bolezni, kmetijske politike, spremenjenih prehranjevalnih navad in drugo). Drugačna gibanja cen od predpostavljenih bi na rezultate vplivala dvakrat; najprej v spremembi obsega proizvodnje, nato pa še v spremembi njegovega ovrednotenja.

Predpostavka gibanja cen neposrednih finančnih pomoči se zdi v primerjavi s predpostavko cen manj tvegana, ker je dogovorjena s pristopno pogodbo Slovenije k EU. Kljub temu tudi na tem področju ni šlo brez predpostavk. Predvsem ekspertno (in nekoliko tudi s pomočjo predpostavk predhodnih analiz) smo ocenili višino multiplikatorja, ki je pričakovani učinek na odločitve proizvajalcev za določeno proizvodnjo. S tem smo pridobili višine odločitvenih cen, od katerih je odvisna višina pričakovanega obsega proizvodnje.

Vrednost vmesne porabe obravnavanih proizvodov bo sledila vrednosti proizvodnje (v proizvajalčevih cenah), pri čemer bodo posebno vlogo igrale rasti njenih cen. Izhajali smo iz enostavne predpostavke, da se bodo cene vmesne porabe poviševale skladno z rastjo cen življenjskih potrebščin, ki so merilo inflacije. Poudariti je potrebno, da je predpostavka rasti teh cen ena izmed najbolj negotovih, a izjemno pomembnih predpostavk. V preteklih letih so cene vmesne porabe naraščale precej hitreje od cen kmetijskih proizvodov, v veliki meri tudi zaradi rasti cen energentov in nafte. Napovedi za njihove rasti v naslednjih letih se zdijo precej negotove, zato smo ubrali previdnejšo pot, to je rast v skladu z rastjo inflacije.

Dodana vrednost obravnavanih proizvodov naj bi se v obdobju do leta 2013 glede na leto 2005 po vseh treh shemah znižala (za 25 % in 54 %, v pogojih prostega trga bi bila vrednost že v letu 2010 negativna). Poleg vsega že omenjenega kaže posebej opozoriti, da bi bila to predvsem posledica povečevanja razlik v rasti cen kmetijskih proizvodov pri proizvajalcih in cen vmesne porabe za njihovo proizvodnjo.

Ob uveljavitvi regionalne sheme bi bilo razmeroma precejšnje znižanje dodane vrednosti predvsem avtomatično, zaradi spremembe finančnih pomoči na proizvode v finančne pomoči na proizvodnjo³². Pri izračunih po tej shemi je potrebno upoštevati, da smo predpostavili njeno čisto izvedbo, kar pomeni uvedbo enotnega regionalnega plačila na površino zemlje in takojšnjo uvedbo z letom 2007. Dejansko je bila sprejeta precej prilagojena oblika regionalne sheme, ki vključuje različni višini plačil na enoto njiv in travinja in ohranitev dela proizvodno vezanih plačil v najbolj prizadetih sektorjih. Rasti skupne dodane vrednosti, še bolj pa rasti dodane vrednosti posameznih proizvodov, bodo lahko precej manj spremenjene od pridobljenih.

Poudariti je potrebno še, da vsi rezultati izračuna predstavljajo verjetnostni razvoj gospodarske aktivnosti ob predpostavki normalnih vremenskih pogojev in normalnih

Ali so se proizvajalčeve cene na domačem trgu že prilagodile primerljivim cenam na trgu EU in ali se bodo v prihodnje gibale enako?

Ali so predvidena svetovna in evropska gibanja v naslednjem srednjeročnem obdobju pravilna?

Ali se bodo cene vmesne porabe gibale skladno z inflacijo?

Koliko se bo dodana vrednost spremenila v dejanskih pogojih sprejete sheme reformirane kmetijske politike?

³² Takšno avtomatično znižanje je že bilo izkazano v ekonomskih računih kmetijstva za leto 2005 v tistih državah članicah Evropske unije, ki so v tem letu že pričele izvajati reformo kmetijske politike. Na znižanje dodane vrednosti zaradi spremenjenih finančnih pomoči je opozoril Eurostat pri objavi svojih prvih ocen sprememb dohodka v letu 2005 (Eurostat, 2006).

pogojev prireje. Razvoj pa bi lahko bil ob spremembi te predpostavke tudi bistveno drugačen. V preteklosti so na primer kmetijsko proizvodnjo in njeno dodano vrednost precej znižala vremensko sušna leta. V živinoreji lahko stanje bistveno spremenijo prisotnosti bolezni, kot so BSE ali ptičja gripa. V teh primerih bi lahko pričakovali zmanjšano povpraševanje po eni vrsti in povečano po drugih vrstah mesa. To bi na eni strani povzročilo znižanje, na drugi pa zvišanje cen (eno izmed zadnjih podobnih tovrstnih pričakovanj objavlja The Goldman Sachs Group, 2006), kar bi vplivalo tudi na skupno vrednost ali vsaj na njeno strukturno prerazporeditev med posameznimi sektorji.

Ob pričakovanem padanju dodane vrednosti dejavnosti kmetijstva v naslednjem srednjeročnem obdobju je končno zanimivo tudi vprašanje o njenem deležu v skupni dodani vrednosti gospodarstva. Ta bo še naprej razmeroma hitro rasla (Umar, 2006), zato lahko ob hkratnem padanju dodane vrednosti kmetijstva pričakujemo nadaljnje zniževanje deleža dodane vrednosti kmetijske dejavnosti v skupni dodani vrednosti gospodarstva. Že do konca tega srednjeročnega obdobja naj bi se delež znižal za dodatno odstotno točko, z zdajšnjih 2,3 % na okoli 1 % skupne dodane vrednosti, v primeru prepustitve dejavnosti prostim pogojem trga pa bi ta dejavnost kaj hitro postala neekonomična. Za ohranitev kmetijske dejavnosti bo torej nujna ohranitev družbenega vrednotenja njenih številnih ostalih vlog, ki niso vezane le na proizvodnjo hrane.

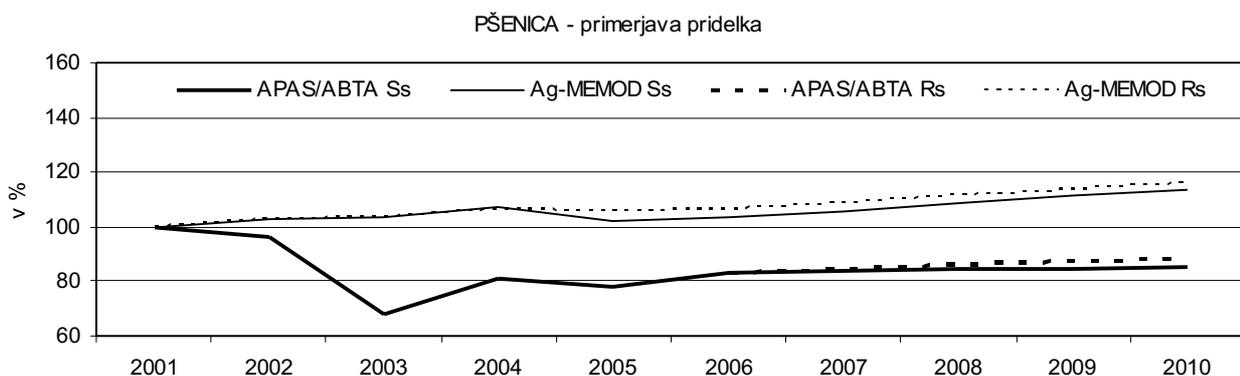
5.3 Primerjava rezultatov z rezultati drugih študij

Rezultate naše raziskave smo v določeni meri lahko primerjali z nekaterimi rezultati študij na podlagi drugih metod dela, pri čemer smo posebej izpostavili dve metodi: statistični deterministični model kmetijskih gospodarstev (Rednak in sod, 2005) in model za napovedovanje gospodarskih gibanj na trgih s hrano Ag-MEMOD (Kavčič in sod, 2005).

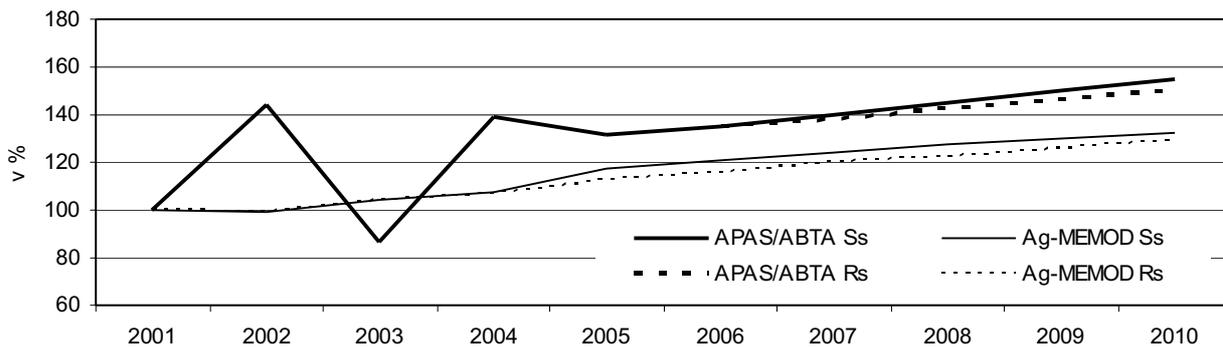
Rezultati obeh kažejo na podobno sliko pričakovanih gibanj v naslednjih letih, pri čemer je z drugo metodo dela upoštevan tudi vpliv gibanja pričakovanih cen na rast obsega posameznega proizvoda. Ker je bil ta vpliv ključnega pomena tudi pri naši metodi napovedovanja, smo pripravili podrobnejšo primerjavo rezultatov napovedi in jo po posameznih proizvodih prikazujemo v naslednjih grafikonih.

Pričakovana gibanja v naslednjem srednjeročnem obdobju so po vseh opazovanih metodah dokaj podobna

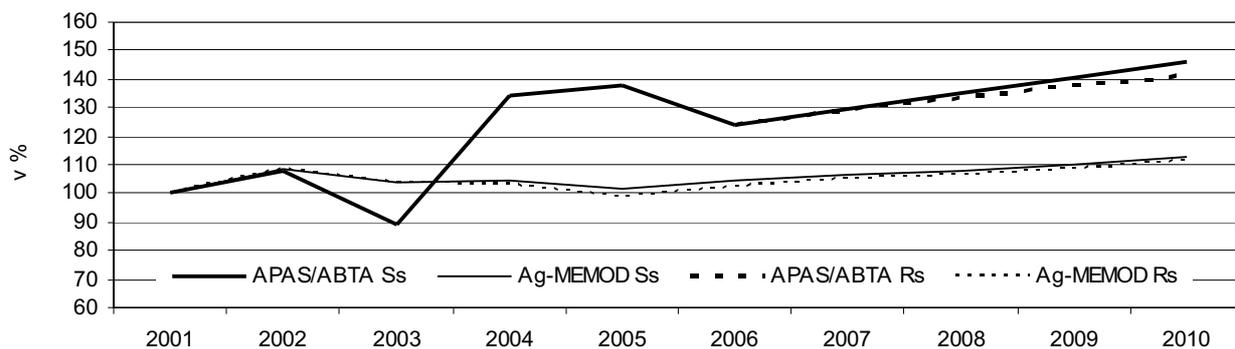
Grafikoni 61–68: **Primerjava predvidene rasti obsega proizvodnje med APAS/ABTA in Ag-MEMOD, po posameznih proizvodih**

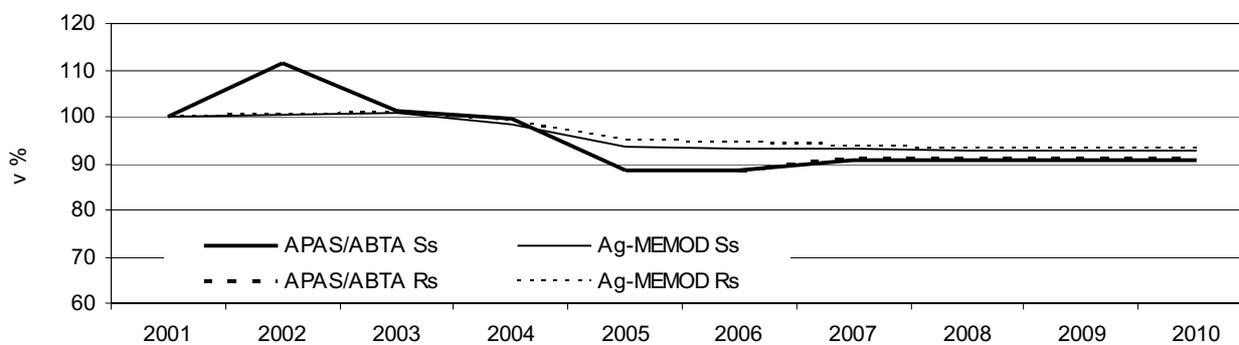
KORUZA - primerjava pridelka

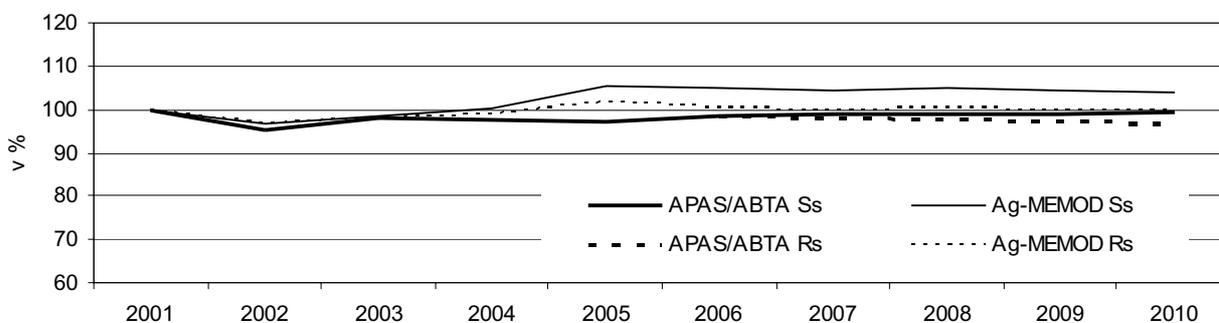
JECMEN - primerjava pridelka

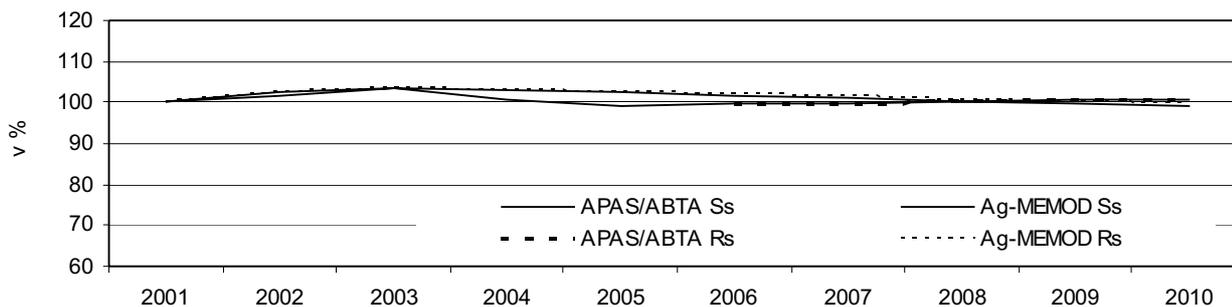
MLEKO - primerjava prireje

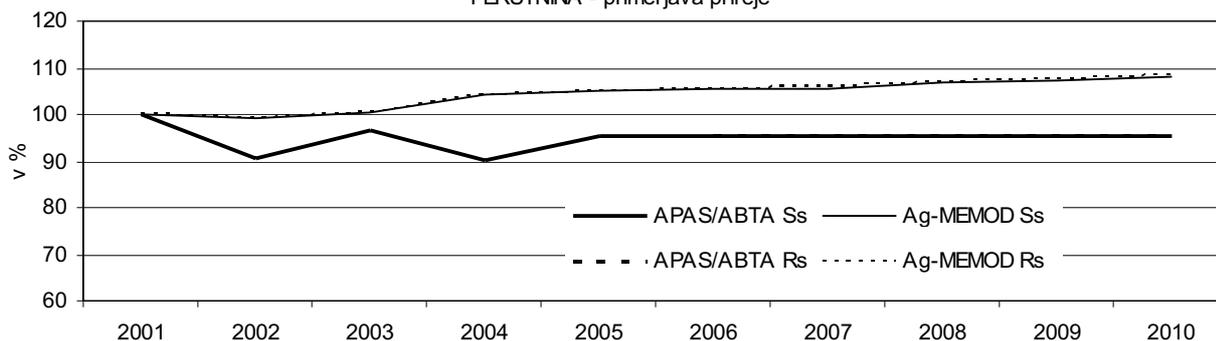
GOVEDO - primerjava prireje

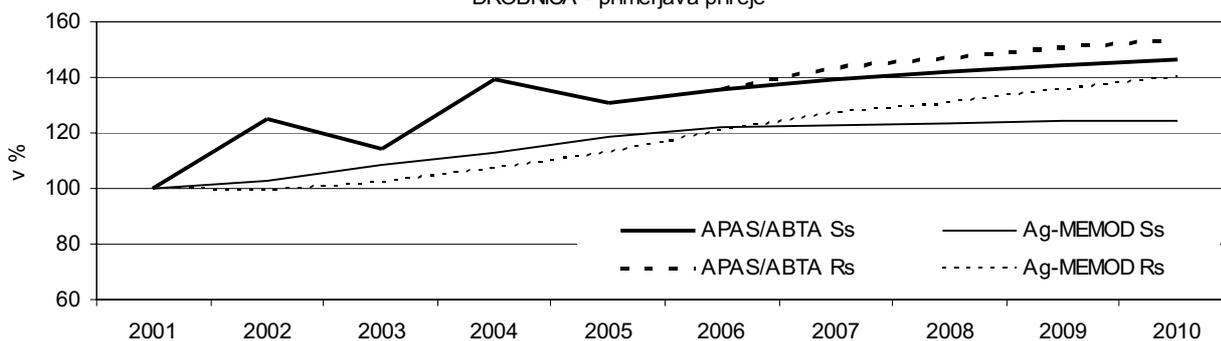
PRAŠIČI - primerjava prireje

PERUTNINA - primerjava prireje

DROBNICA - primerjava prireje

Vir podatkov: SURS, Kavčič in lastni izračun.

Primerjavo smo pripravili za obdobje od leta 2001 do leta 2010, ker napovedi za nadaljnja leta do 2013 po Ag-MEMOD modelu še niso bile pripravljene. Napovedi za sladkorno peso in jajca ne prikazujemo, ker jih Ag-MEMOD model ne vključuje. V prikazu napovedi obsega proizvodnje so po našem APAS/ABTA modelu do vključno leta 2005 (poljedelstvo) oz. 2004 (živinoreja) prikazana dejanska gibanja po objavljenih podatkih statistike, za naslednja leta pa naše napovedi. Po Ag-MEMOD modelu se vsi prikazi za celotno obdobje nanašajo na njihove izračune napovedi.

Iz primerjave rasti po posameznih proizvodih v obdobju 2001–2005 pri rastlinskih pridelkih oziroma v obdobju 2001–2004 pri živinoreji je tako razviden tudi celoten razpon razlik med napovedanimi rastmi po Ag-MEMOD modelu in dejanskimi rastmi obsega posamezne proizvodnje. Okvirni pregled pokaže, da so bila dejanska gibanja razmeroma zelo blizu napovedanim pri po deležu zelo pomembnih proizvodih, to je pri mleku, govedu in prašičih. Nekoliko nižja od napovedanih so bila pri pšenici in perutnini, višja pa pri ječmenu in koruzi, nekoliko tudi pri drobnici.

Za leta napovedi lahko ugotovimo, da so izračunane smeri in višine pričakovanih sprememb pri obeh metodah dela razmeroma blizu. To velja tako za pogoje

proizvodnje v primeru nadaljevanja standardne sheme, kot tudi v primeru uveljavitve regionalnih plačil.

5.4 Priporočila za nadaljnje delo

Da bi povečali zanesljivost napovedi, bi kazalo delo nadaljevati v več smereh.

Povečali bi lahko število obravnavanih kmetijskih proizvodov. V analizo in napoved bi kazalo vključiti še predvsem tiste proizvode, ki ustvarjajo visoke dodane vrednosti, s čimer bi povečali delež zajete skupne dodane vrednosti v celotni dodani vrednosti slovenskega kmetijstva. Vključiti bi kazalo še predvsem sadjarstvo, vinogradništvo in zelenjadarstvo, čeprav so ravno ti sektorji zaradi razmeroma velikih nihanj pridelka med posameznimi leti za napovedovanje izjemno problematični.

Proučili in upoštevali bi lahko vpliv plačil iz drugega stebra na obseg proizvodnje in s tem na ekonomski položaj in dodano vrednost proučevanih proizvodov. Predpostavili smo, da na odločitev proizvajalcev o obsegu in intenzivnosti proizvodnje vplivajo dosežene cene proizvodov na trgu in (v predpostavljenem deležu) neposredna plačila proizvajalcem, vplive plačil iz politike razvoja podeželja pa smo zaradi poenostavitve izračuna zanemarili. Primerno upoštevanje teh plačil bi izboljšalo zanesljivost rezultatov.

Upoštevali bi lahko možnost povečevanja deleža kmetijske proizvodnje z višjo dodano vrednostjo. Slovenska kmetijska politika vse bolj poudarja nujnost večje usmeritve kmetijske proizvodnje na področja, kjer ima Slovenija konkurenčne prednosti in kjer se povečuje tudi povpraševanje. Načrtovano je, da bi se v naslednjih desetih letih delež ekoloških kmetij v Sloveniji povečal z zdajšnjih 2 % na 15 %, delež ekološko obdelanih kmetijskih zemljišč z zdajšnjih 5 % na 20 % odstotkov, delež ekoživil slovenskega porekla na slovenskem trgu pa z zdajšnjih manj kot 1 % na 10 % (MKGP, 2005). Ker so cene tako pridelanih proizvodov na trgu tudi do nekajkrat višje od pridelanih na konvencionalni način, bi se s tem zvišala tudi njihova dodana vrednost.

Poleg ponudbene strani bi lahko proučili tudi stran povpraševanja na kmetijskih trgih, ki jo je prvotni model APAS že vključeval, mi pa se je nismo lotili. To bi omogočilo tudi proučevanje gibanj blagovne menjave kmetijskih proizvodov z drugimi državami. Pomembnost napovedovanja povpraševanja povečuje dejstvo, da reformirana kmetijska politika z uvajanjem proizvodno nevezanih podpor odpira pot rasti za proizvodnjo, ki ima najboljše možnosti za dobro prodajo na trgu.

Gibanje dodane vrednosti kmetijstva bi kazalo poskusiti napovedati še z drugimi metodami dela. Ker pri ekonometričnih metodah predstavlja glavno oviro za nadaljnji razvoj in izboljšanje rezultatov prekratka časovna vrsta statističnih podatkov, ki bo zagotovo prisotna in nerešljiva še nekaj časa, bi kazalo izkoristiti še druge vire informacij. Ena takšnih so izdelane nacionalne output – input tabele, ki nudijo dodatne možnosti za širše razumevanje, analiziranje in napovedovanje dogajanj na kmetijskih trgih, predvsem v odvisnosti od dogajanj na trgih ostalih dejavnosti gospodarstva.

Kazalo bi proučiti možnost napovedovanja dodane vrednosti kmetijstva na agregatni ravni dejavnosti. Na podlagi naše metode dela smo lahko pripravili napoved ponudbe desetih po deležu najpomembnejših kmetijskih proizvodov in s tem le nakazali grobo oceno smeri razvoja agregatne dodane vrednosti kmetijske dejavnosti. S pristopom, ki bi temeljil na agregatnih podatkih, bi lahko pridobili ustrežnejše rezultate za napovedovanje dodane vrednosti dejavnosti kmetijstva na agregatni ravni.

6 Sklepi

Na podlagi opravljenega dela lahko zaključimo predvsem naslednje:

- Razvili smo razmeroma enostavno orodje za grobo napovedovanje letnih sprememb dodane vrednosti dejavnosti kmetijstva v Sloveniji v tekočem srednjeročnem obdobju. Po dveh predhodno že razvitih modelih, iz katerih je sestavljen, smo ga poimenovali model APAS/ABTA.
 - Prvotni model APAS smo posodobili z novejšimi podatki, ga nekoliko priredili za potrebe napovedovanja dodane vrednosti na letni ravni ter preverili ustreznost odgovarjajočih cenovnih elastičnosti in trendov.
 - Račune ABTA smo uporabili za ugotavljanje razmerja med vrednostjo obravnavane proizvodnje in ustreznimi vrednostmi vmesne porabe.

Z izgrajenim modelom lahko pripravimo napovedi obsega pridelave, njene vrednosti v proizvajalčevih in osnovnih cenah, vrednosti vmesne porabe in bruto dodane vrednosti;

- Model omogoča napovedovanje za deset vrednostno najpomembnejših kmetijskih sektorjev, in sicer pšenice, koruze, ječmena, sladkorne pese, mleka, goveda, prašičev, perutnine, drobnice in jajc. Razvili smo različico dela, s katerim je omogočeno tudi seštevanje dodanih vrednosti posameznih sektorjev in s tem pridobivanje skupne letne vrednosti in rasti dodane vrednosti obravnavanih kmetijskih sektorjev;
- Glavno omejitev pri razvijanju modela je predstavljalo pomanjkanje zanesljivih in predvsem dovolj dolgih časovnih vrst statističnih podatkov, ki bi omogočale ekonometrično ocenjevanje vpliva posameznih dejavnikov na obseg obravnavane proizvodnje. Na ta problem je opozarjal že avtor prvotnega slovenskega modela APAS, ki je zato rešitve, podobno kot mi, iskal predvsem s pomočjo navedb iz literature, logične presoje in poenostavitve povezav;
- Kmetijska proizvodnja je v največji meri odvisna od cenovnih ravni na posameznih kmetijskih trgih ter od finančnih pomoči kmetijskim pridelovalcem, ki sta v modelu eksogena podatka. V nalogi smo izračunali pričakovane spremembe za tri različna okolja kmetijske politike. Rezultati so pokazali, da lahko v vseh treh opazovanih okoljih pričakujemo znižanje realne dodane vrednosti kmetijstva v tekočem srednjeročnem obdobju. Najmanjšo spremembo dodane vrednosti bi beležili pri nadaljevanju standardne sheme (do leta 2013 glede na leto 2005 za okoli četrtno), nekoliko večjo pri uveljavitvi čiste regionalne sheme plačil (za okoli polovico, predvsem zaradi spremembe neposrednih plačil v proizvodno nevezane, ki v nasprotju s prvimi niso sestavni del dodane vrednosti), največje zmanjšanje pa seveda v pogojih prostega trga, ko bi že v letu 2010 dosegala negativne vrednosti;
- Pridobljene rezultate napovedi gospodarskih aktivnosti smo primerjali z nekaterimi objavljenimi rezultati drugih avtorjev, pridobljenimi z drugimi metodami dela. Ugotovili smo precejšnjo stopnjo sorodnosti med njimi. Ker so se rezultati njihovih napovedi v preteklosti v precejšnji meri uresničili, lahko sklepamo, da ugotovljene sorodnosti med napovedmi prispevajo tudi k večji verodostojnosti rezultatov našega dela;

- Rezultati naloge potrjujejo vse tri postavljene hipoteze o spremembi dodane vrednosti dejavnosti kmetijstva v Sloveniji, in sicer:
 - vstop Slovenije v Evropsko unijo ni povzročil izrazitih sprememb v dodani vrednosti dejavnosti kmetijstva na agregatni ravni in jih v naslednjih letih do uvedbe reformirane politike niti ne pričakujemo. Spremembe, ki so se zgodile v zadnjih letih, so bile v največji meri posledica spremenjenih vremenskih razmer;
 - izbrana shema neposrednih plačil in čas uvedbe reforme bosta razmeroma močno vplivala na rast dodane vrednosti slovenskega kmetijstva, v največji meri zato, ker proizvodno nevezana plačila za razliko od proizvodno vezanih niso njen sestavni del;
 - pomen kmetijstva v Sloveniji, merjenega kot delež njegove dodane vrednosti v skupnem gospodarstvu, se bo še naprej zniževal. To bo predvsem posledica razvoja nekmetijskih dejavnosti, pa tudi zniževanja dodane vrednosti dejavnosti kmetijstva.

7 Literatura in viri

1. Avsec, F., 1997. Pravo v kmetijstvu. Ljubljana, Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo: 611 str.
2. Commission of the European Communities, 2004. Proposal for a Council Regulation on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) (presented by the Commission). Brussels, 14.7.2004: 68 str. Pridobljeno novembra 2004 na http://europa.eu.int/comm/agriculture/capreform/rurdevprop_en.pdf
3. Council of the European Communities, 1990. Council Regulation (EEC) No 3037/90 of 9 October 1990 on the statistical classification of economic activities in the European Community. Pridobljeno novembra 2005 na <http://forum.europa.eu.int/irc/dsis/bmethods/info/data/new/legislation/nace.html>
4. Council of the European Union, 2004. Council Regulation (EC) No 583/2004 of 22 March 2004 amending Regulations (EC) No 1782/2003 establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy and establishing certain support schemes for farmers, (EC) No 1786/2003 on the common organisation of the market in dried fodder and (EC) No 1257/1999 on support for rural development from the European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF) by reason of the accession of the Czech Republic, Estonia, Cyprus, Latvia, Lithuania, Hungary, Malta, Poland, Slovenia and Slovakia to the European Union. Official Journal of the European Union. 30.3.2004. Pridobljeno novembra 2004 na http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/dat/2004/1_09/1_09120040330en00010014.pdf
5. Erjavec, E., Volk, T., Kavčič, S., Rednak, M., Juvančič, L., 2002a. Ocena pogajalskih izhodišč Evropske unije na področju skupne kmetijske politike. Razprava na podlagi osnutka skupnih stališč EU (DCP), april 2002. Kmetijski inštitut Slovenije. Raziskave in študije 76: 65 str.
6. Erjavec, E., 2003. Uvod v kmetijsko politiko in skupna kmetijska politika EU. Študijsko gradivo magistrskega študija pri predmetu Kmetijska politika in ruralna sociologija. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko: 114 str.
7. Erjavec, E., Rednak, M., Volk, T., Kavčič, S., Juvančič, L., Kuhar, A., 2003. Nekatera odprta vprašanja nacionalne kmetijske politike ob vstopu Slovenije k Evropski Uniji. V: Slovensko kmetijstvo in Evropska Unija. 2. konferenca Društva agrarnih ekonomistov Slovenije, Ljubljana, 14. april 2003. Kavčič S., Erjavec E., Kuhar A. (ur.) Ljubljana, Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije: str. 87-112
8. Erjavec, E., Rednak, M., Volk, T., Kavčič, S., 2005. Analitična podpora pri uveljavljanju reforme SKP na področju neposrednih plačil v Sloveniji. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Kmetijski inštitut Slovenije: 128 str.
9. European Commission, 2005. Economic Forecasts, Autumn 2005. European Economy, No 5/2005. Luxembourg: 152 str. Pridobljeno decembra 2005 na http://europa.eu.int/comm/economy_finance/publications/european_economy/forecasts_en.htm
10. European Commission, Directorate – General for Agriculture, 2002. Analysis of the Impact on Agricultural Markets and Incomes of EU Enlargement to the CEECs. March 2002: 89 str. Pridobljeno junija 2003 na http://europa.eu.int/comm/agriculture/publi/reports/ceecimpact/fullrep_en.pdf
11. European Commission, Directorate – General for Agriculture, 2003. Reform of the Common Agricultural Policy, Medium – Term Prospects for Agricultural Markets and Income in the European Union 2003-2010. December 2003: 53 str. Pridobljeno marca 2004 na http://europa.eu.int/comm/agriculture/publi/caprep/prospects2003b/index_en.htm
12. European Commission, Directorate – General for Agriculture, 2005a. Prospects for Agricultural Markets and Income 2005 – 2012. July 2005: 120 str. Pridobljeno avgusta 2005 na <http://europa.eu.int/comm/agriculture/publi/caprep/prospects2005/fullrep.pdf>
13. European Commission, Directorate – General for Agriculture, 2005b. Skupna kmetijska politika na dlani: 32 str. Pridobljeno novembra 2005 na <http://europa.eu.int/comm/agriculture>
14. Eurostat, spletne strani. Pridobljeno v obdobju 2004-2005 na http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTAL

15. Eurostat, 2000. Manual on the Economic Accounts for Agriculture and Forestry EAA/EAF 97 (Rev. 1.1). Luxemburg: 179 str.
16. Eurostat, 2004. Eurostat yearbook 2004. The statistical guide to Europe. Data 1992-2002. Pridobljeno novembra 2004 na http://europa.eu.int/comm/eurostat/newcronos/reference/display.do?screen=detailref&language=en&product=EU_YEARLIES_STRUCTURAL&root=EU_YEARLIES_STRUCTURAL/yearlies/d/da/daa/daa11536
17. Eurostat, 2006. Statistics in focus. Agriculture and Fisheries, št. 5/2006. Luxemburg: 8 str.
18. FAO (Food and Agricultural Organization of the United Nations), 2003. World agriculture: towards 2015/2030. An Fao Perspective. Earthscan Publications Ltd, London: 432 str. Pridobljeno junija 2003 na http://www.fao.org/documents/show_cdr.asp?url_file=/DOCREP/005/Y4252E/Y4252E00.HTM
19. FAPRI (Food and Agricultural Policy Research Institute), 2005. World Agricultural Outlook. Iowa State University – University of Missouri – Colombia. Ames, Iowa, January 2005: 376 str. Pridobljeno avgusta 2005 na <http://www.fapri.iastate.edu/outlook2005/>
20. Gujarati, D., 1995. Basic Econometrics. International edition. McGraw-hill: 838 str.
21. Hallam, D., 1990. Econometric Modelling of Agricultural Commodity Markets. London and New York, Routledge: 191 str.
22. HM Treasury, Department for Environment Food and Rural Affairs, 2005. A Vision for the Common Agricultural Policy. London: 69 str. Pridobljeno decembra 2005 na www.defra.gov.uk
23. Hren, K., 2001. Četrletno ocenjevanje temeljnih agregatov nacionalnih računov v Sloveniji. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, Ljubljana: 94 str.
24. Kavčič, S., 2000. Ocena ekonomskih učinkov agrarnopolitičnih razmer v slovenskem kmetijstvu. Doktorska disertacija. Domžale, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko: 172 str.
25. Kavčič, S., Erjavec, E., 2001. Učinki pristopa Slovenije v Evropsko unijo na slovensko kmetijstvo. V: Erjavec, E., Juvančič, L. (ur.). Učinki reforme slovenske kmetijske politike. 1. konferenca DAES. Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije: str. 69-82.
26. Kavčič, S., 2001. Sektorski model slovenskega kmetijstva APAS – PAM. Opis modela z navodili za uporabo modula za podporo pogajalskemu procesu. Domžale, Ljubljana: 52 str.
27. Kavčič, S., Rednak, M., Erjavec, E., Volk, T., 2002. Učinek različnih možnosti dopolnjevanja neposrednih plačil iz nacionalnega proračuna na dohodkovni položaj slovenskega kmetijstva. V: Ravnik, B. (ur.). Ali smo pripravljeni na vstop v Evropsko unijo. XVII. tradicionalni posvet Kmetijske svetovalne službe Slovenije, Bled, 25. – 26. november 2002: str. 7-21.
28. Kavčič, S., 2003. Model APAS-PAM (verzija Model-Slo-Spog10). Elektronska preglednica. Interno gradivo.
29. Kavčič, S., Erjavec, E., 2003. Ocena dohodkovnega položaja slovenskega kmetijstva po pristopu k Evropski uniji. V: Kavčič, S., Erjavec, E., Kuhar, A. (ur.). Slovensko kmetijstvo in Evropska unija. 2. konferenca DAES. Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije: str. 37-52.
30. Kavčič, S., Erjavec, E., 2005a. Kmetijski trgi v Sloveniji – izgledi do leta 2010. V: Kavčič, S. (ur.). Slovenija v EU. Izzivi za kmetijstvo, živilstvo in podeželje. 3. konferenca DAES. Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije: str. 121 – 133.
31. Kavčič, S., Erjavec, E., 2005b. Kmetijski trgi v Sloveniji – izgledi do leta 2010. Podrobni podatki iz modeliranja v Ag-MEMOD, interne tabele.
32. Kavčič, S., 2006. Kako prilagoditi slovenske govedorejske kmetije reformi neposrednih plačil SKP. Sodobno kmetijstvo, številka 2, letnik 39. Ljubljana: str. 10 – 12.
33. Kovač, M., 2006. Intenzivnost kmetovanja. V: Poročilo o razvoju 2006. Zbirka Analize, raziskave in razvoj. Urad RS

za makroekonomske analize in razvoj. Ljubljana: 244 str.

34. Kožar, M., 2003. Ocena sprememb dohodkovnega položaja kmečkih gospodarstev ob pristopu Slovenije k Evropski uniji. Diplomsko delo. Ljubljana: 96 str.
35. Kuhar, A., 2003a. Agrarnopolitični modeli in njihova uporaba. Delovno gradivo pri predmetu Kmetijska politika in ruralna sociologija. Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo. Podiplomski študij agrarne ekonomike 2003: 4 str.
36. Kuhar, A., 2003b. Ocena učinkov sprememb ekonomskih razmer v agroživilstvu z uporabo izračunljivega modela splošnega ravnotežja. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko. Doktorska disertacija. Ljubljana: 133 str.
37. Kydland, F., Prescott's E., 2004. The Time Consistency of Economic Policy and the Driving Forces Behind Business Cycles. Kungl. Vetenskapsakademien. The Royal Swedish Academy of Sciences. Advanced information on the Bank of Sweden Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel, 11. October 2004: 31 str.
38. MKGP. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, spletne strani. Pridobljeno v obdobju 2004–2006 na <http://www.mkgp.gov.si/>
39. MKGP. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2004. Reforma skupne kmetijske politike. Kmečki glas, julij 2004: 18 str.
40. MKGP. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2005. Akcijski načrt razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji do leta 2015. Ljubljana: 39 str.
41. OECD (Organization for economic cooperation and development), Center za sodelovanje z nečlanicami, 2001. Pregled kmetijske politike. Slovenija. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije. Ljubljana: 184 str.
42. OECD (Organization for economic cooperation and development), 2005. The OECD Agricultural Outlook, 2004 – 2014. Paris. Pridobljeno januarja 2006 na www.oecd.org/agr
43. Prokopijević, M., 2005. Skupna kmetijska politika EU. Delovni zvezki ICK – ekonomska serija. Inštitut za civilizacijo in kulturo, Ljubljana: 43 str.
44. Rednak, M., 1997. Ocene posledic vstopa Slovenije v EU – rezultati simulacij. V: Erjavec, E.; Rednak, M., Volk, T. (ur.). Slovensko kmetijstvo in Evropska unija. Ljubljana: Kmečki glas: 181–203.
45. Rednak, M., 1998. Modelne kalkulacije 1997. Splošna izhodišča in metodologija izdelave modelnih kalkulacij za potrebe kmetijske politike. Kmetijski inštitut Slovenije, Ljubljana: 15 str.
46. Rednak, M., 2003. Razvoj agrarnopolitičnih informacijskih sistemov v Sloveniji. Doktorska disertacija. Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo, Maribor: 191 str.
47. Rednak, M., Volk, T., Zagorc, B., Golež, M., 2003. Slovensko kmetijstvo 1992–2006. V: Kavčič, S., Erjavec, E., Kuhar, A. (ur.). Slovensko kmetijstvo in Evropska unija. 2. konferenca DAES. Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije: str. 13–35.
48. Rednak, M., Volk, T., Erjavec, E., Kavčič, S., Kožar, M., 2004. Učinki različnih oblik izvedbe reforme SKP na distribucijo neposrednih plačil v slovenskem kmetijstvu. Interno gradivo: 67 str.
49. Rednak, M., 2004. Ekonomski računi kmetijstva po aktivnostih. Interne delovne tabele.
50. Rednak, M., Erjavec, E., Volk, T., Kavčič, S., 2005. Distributivni učinki spremenjene politike neposrednih plačil na slovensko kmetijstvo. V: Kavčič, S. (ur.). Slovenija v EU. Izzivi za kmetijstvo, živilstvo in podeželje. 3. konferenca DAES. Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije: str. 13 – 27.
51. RS, EU (Republika Slovenija, Evropska Unija), 2004. Pristopna pogodba Republike Slovenije k Evropski Uniji. Pridobljeno maja 2005 na http://www2gov.si/svez/svez-web.NSF/ppp_main_slo?OpenPage

52. SURS, Statistični urad RS, spletne strani. Pridobljeno v obdobju 2004 – februar 2006 na <http://www.stat.si>
53. SURS. Statistični urad RS, 1996. Standardna klasifikacija dejavnosti. Časopisni zavod Uradni list RS: 224 str.
54. SURS, Statistični urad RS, 2002. Popis kmetijskih gospodarstev, Slovenija, 2000. Rezultati raziskovanj, št. 777. Ljubljana: 256 str.
55. SURS, Statistični urad RS, 2005a. Statistične informacije, različne številke.
56. SURS, 2005b. Evropski sistem nacionalnih in regionalnih računov. ESR 1995. Posebne publikacije. Ljubljana: 437 str.
57. The Ag-memod, spletna stran. Pridobljeno februarja 2005 na <http://tnet.teagasc.ie/agmemod/themodels2020.htm>
58. Turk, J., 2001. Teoretične in empirične analize v agrarni ekonomiki. Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo. Maribor: 225 str.
59. The Goldman Sachs Group, 2006. Commodity Watch. New York, London: 25 str.
60. Tongeren, F., Meijl, H., Surry, Y., 2001. Global models applied to agricultural and trade policies: a review and assessment. V: *Agricultural Economics* 26: 149–172.
61. Udovč, A., 1997. 'Kmetija' – celovit sistem za podporo odločanju na kmetijskih gospodarstvih. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, Inštitut za agrarno ekonomiko, Ljubljana: 141 str.
62. UMAR. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, spletna stran. Pridobljeno maja 2005 na <http://www.gov.si/umar/>
63. UMAR. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2004. Pomladansko poročilo 2004. Zbirka analize, raziskave in razvoj. Ljubljana: 174 str.
64. UMAR. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2005a. Strategija razvoja Slovenije. Sprejeto na 30. redni seji Vlade RS dne 23.6.2005. Ljubljana: 54 str.
65. UMAR. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2005b. Pomladansko poročilo 2005. Zbirka analize, raziskave in razvoj. Ljubljana: 167 str.
66. UMAR. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2005c. Učinki vstopa Slovenije v EU na gospodarska gibanja v letu 2004. Delovni zvezek št. 5. Ljubljana: 45 str.
67. UMAR. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2006. Pomladansko poročilo 2006. Zbirka analize, raziskave in razvoj. Zbirka analize, raziskave in razvoj. Ljubljana: 196 str.
68. USDA (United States Department of Agriculture), 2005. Agricultural Baseline Projections to 2014. Washington D.C. Februar 2005: 108 str. Pridobljeno avgusta 2005 na <http://jan.mannlib.cornell.edu/usda/>
69. UVI. Urad Vlade RS za informiranje, 2003. Slovenija in Evropska unija - o pogajanjih in njihovih posledicah. Ljubljana: 151 str.
70. Vlada Republike Slovenije, 1993. Strategija razvoja slovenskega kmetijstva. Poročevalec Državnega zbora RS št. 9, 3. maj 1993: str. 36 – 74.
71. Vlada Republike Slovenije, 2004a. Program razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2004-2006. Uradni list RS, št. 116/04 z dne 26. okt. 2004.
72. Vlada Republike Slovenije, 2004b. Informacija o predlogu modela izvedbe reforme skupne kmetijske politike EU na področju neposrednih plačil v Sloveniji. Sklep Vlade. 84. redna seja z dne 22.7.2004: 1 str.
73. Vlada Republike Slovenije, 2005. Sedmo poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji (za leta 2002, 2003, 2004). Gradivo za sejo vlade. Ljubljana: 63 str.

74. Volk, T., 2004. Uticaj agrarne politike na razvoj poljoprivrede Slovenije u periodu tranzicije i uključenja u Evropsku uniju. Ponatis doktorske disertacije. Zbirka DAES. Domžale: 213 str.
75. Volk, T., Rednak, M., Štebe, T., Zagorc, B., Bedrač, M., Cunder, T., Moljk, B., 2005. Ocena stanja v slovenskem kmetijstvu v letu 2004 (spomladansko poročilo). Kmetijski inštitut Slovenije, Oddelek za ekonomiko kmetijstva. Ljubljana: 86 str.

Podatkovna priloga

Priloga 1: Pomen obravnavanih desetih proizvodov v BDV kmetijstva

Kmetijski proizvodi, ki smo jih obravnavali v našem delu (pšenica, koruza, ječmen, sladkorna pesa, mleko, govedo, prašiči, perutnina in jajca), k neto skupni kmetijski proizvodnji Slovenije prispevajo glavnino: v petletnem obdobju 1999-2003 je bil njihov prispevek od 72 do 79 %.

Ker pa ti kmetijski proizvodi v povprečju ne sodijo med tiste proizvode, kjer je ustvarjena najvišja dodana vrednost dejavnosti, je njihov prispevek k skupni bruto dodani vrednosti kmetijstva nekoliko nižji, v omenjenem obdobju od 54 do 61 %.

Priloga 1.1: Deleži obravnavanih desetih proizvodov v vrednosti proizvodnje in BDV kmetijstva, Slovenija, obdobje 1999–2003

		Vrednosti v SIT, tekoče cene / deleži v %				
		1999	2000	2001	2002	2003
1	Proizvodnja, v osnovnih cenah					
	10 obravnavanih proizvodov	112.941.732.688	122.964.553.899	134.036.974.187	140.461.942.077	133.746.007.892
	Kmetijstvo skupaj, ABTA bruto	185.616.273.093	202.457.339.370	213.051.272.173	241.172.261.105	220.658.995.823
	Kmetijstvo skupaj, ABTA neto	146.962.495.760	159.707.418.790	169.193.270.730	195.130.793.552	174.782.546.454
	Delež:					
	v kmetijstvo skupaj, ABTA bruto	60,8 %	60,7 %	62,9 %	58,2 %	60,6 %
	v kmetijstvo skupaj, ABTA neto	76,9 %	77,0 %	79,2 %	72,0 %	76,5 %
2	Bruto dodana vrednost, v osnovnih cenah					
	10 obravnavanih proizvodov	52.224.480.696	52.715.990.232	52.325.960.426	61.610.009.970	46.556.630.283
	Kmetijstvo skupaj, ABTA bruto	84.989.853.725	88.794.641.520	86.059.392.431	112.562.566.002	86.188.439.796
	Kmetijstvo skupaj, ABTA neto	84.989.853.726	88.794.641.520	86.059.392.431	112.562.566.001	86.188.439.796
	Delež:					
	v kmetijstvo skupaj, ABTA bruto	61,4 %	59,4 %	60,8 %	54,7 %	54,0 %
	v kmetijstvo skupaj, ABTA neto	61,4 %	59,4 %	60,8 %	54,7 %	54,0 %

Vir podatkov: Rednak, 2004; lastni preračun.

Opomba: Vrednosti za 10 obravnavanih kmetijskih proizvodov so prikazane po vmesni bruto / neto različici, ki smo jo uporabili v nalogi. Vrednosti po ABTA bruto različici so na strani proizvodnje EAA output in na strani vmesne porabe EAA vmesna poraba. Vrednosti po ABTA neto različici so na strani proizvodnje finalna proizvodnja in na strani vmesne porabe kupljena vmesna poraba.

Priloga 2: Vmesna poraba po bruto / neto različici

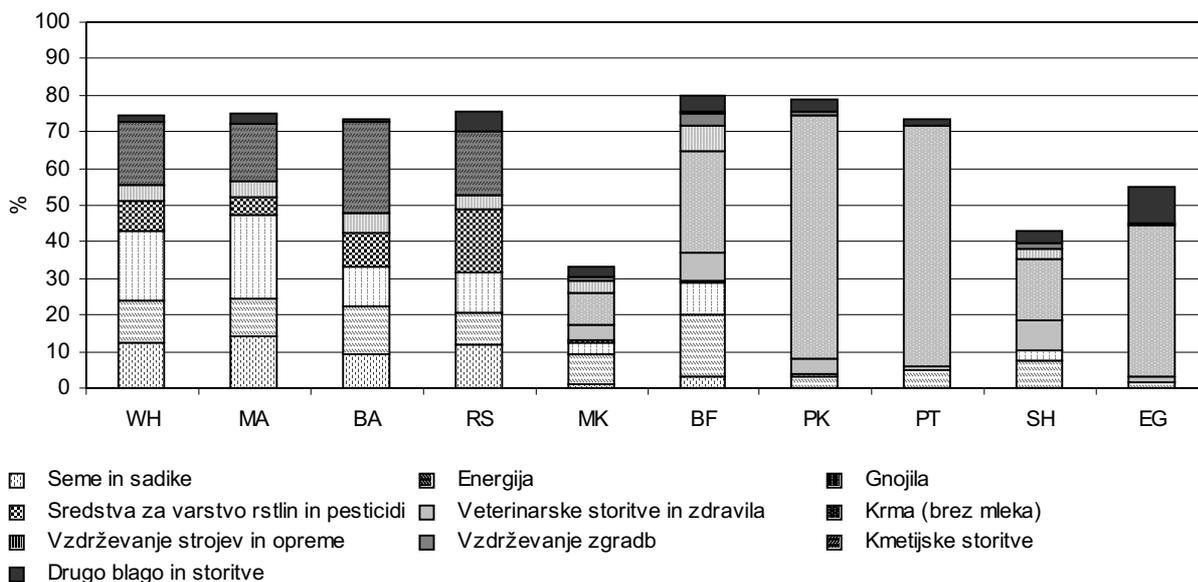
Pri postavitvi bruto / neto različice smo najprej ugotavljali razporeditev proizvodov za krmo, ki v model še niso vključeni, na porabo v živinoreji. Koruzna silaža in krmne korenovke se za proizvodnjo v nalogi obravnavanih živinorejskih proizvodov porabijo v celoti, v veliki meri pa se zanje porabi tudi zelena krma z njiv in s trajnega travinja. Koruzna silaža, zelena krma z njiv in krma s trajnega travinja se večinoma porabijo pri pririji govejega mesa in mleka, krmne korenovke pa predvsem v prašičereji ter v pririji jajc in mleka. Nato smo izračunali MAC koeficiente, ki so delež dobljene vmesne porabe v vrednosti proizvodnje v cenah proizvajalcev.

Priloga 2.1.: Razporeditev krme, ki v model ni vključena, na sektorje v živinoreji

		V %, referenčno leto 2002						Skupaj
		MK	BF	PK	PT	SH	EG	
1	Koruzna silaža	43,9	56,1	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
2	Krmne korenovke	13,0	0,6	73,4	0,5	0,0	12,6	100,0
3	Zelena krma z njiv	47,3	49,0	0,0	0,0	0,0	0,0	96,3
4	Krma s trajnega travinja	43,6	51,7	0,0	0,0	2,0	0,0	97,3

Vir podatkov: Rednak, 2004; lastni preračun.

Priloga 2.2: Delež vrednosti vmesne porabe v vrednosti proizvodnje (MAC koeficienti), po posameznih proizvodih, bruto / neto različica, referenčno leto 2002

Vir podatkov: Rednak, 2004; lastni preračun.

Priloga 2.3: Vmesna poraba pri proizvodnji živinorejskih proizvodov, pred in po razporeditvi vmesne porabe iz krme

		Leto 2002, v mio SIT													
		Pred razporeditvijo inputov iz krme (podatki iz ABTA)							Po razporeditvi inputov iz krme (lastni preračun)						
		BF	PK	SH	PT	MK	EG	BF	PK	SH	PT	MK	EG		
EAA VMESNA PORABA	26.950	18.440	909	10.378	22.800	3.223	18.254	18.080	677	10.376	15.292	3.161			
KUPLJENA VMESNA PORABA	6.932	14.438	320	10.204	6.324	2.948									
Živali za nadaljnjo rejo	19.015	7.810	668	48	0	1.311	19.015	7.810	668	48	0	1.311			
Izgube	0	0	0	0	0	0	4.847	156	135	1	4.096	27			
SEME IN SADIKE	0	0	0	0	0	0	686	19	0	0	592	3			
Seme in sadike, kupljene od drugih gospodarstev	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
Seme in sadike, kupljene izven kmetijstva	0	0	0	0	0	0	686	19	0	0	592	3			
(Seme in sadike, pridelane in porabljene na gospodarstvu)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
ENERGIJA	130	667	1	672	409	68	3.850	773	117	672	3.575	86			
Elektrika	0	378	0	385	0	38	161	378	6	385	136	38			
Plin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
Drugo gorivo	130	117	1	112	409	13	3.615	223	108	112	3.377	31			
Kurilno olje	0	103	0	105	0	10	44	103	2	105	37	10			
Odpadna kurilna olja	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
Motorni bencin	17	14	1	7	20	3	28	14	1	7	29	3			
Motomo olje	113	0	0	0	389	0	3.544	105	105	1	3.311	18			
Druga energija	0	172	0	175	0	17	73	172	3	175	62	17			
GNOJILA	0	0	0	0	0	0	2.974	72	79	0	2.507	12			
(Gnojila, pridelana in porabljena na gospodarstvu)	0	0	0	0	0	0	925	20	29	0	788	3			
Gnojila, kupljena od drugih gospodarstev	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
Gnojila, kupljena izven kmetijstva	0	0	0	0	0	0	2.049	52	50	0	1.719	9			
Dušična mineralna gnojila (N)	0	0	0	0	0	0	923	3	23	0	772	1			
Fosforna mineralna gnojila (P)	0	0	0	0	0	0	350	8	8	0	292	1			
Kalijeva mineralna gnojila (K)	0	0	0	0	0	0	776	40	19	0	655	7			

Nadaljevanje na naslednji strani.

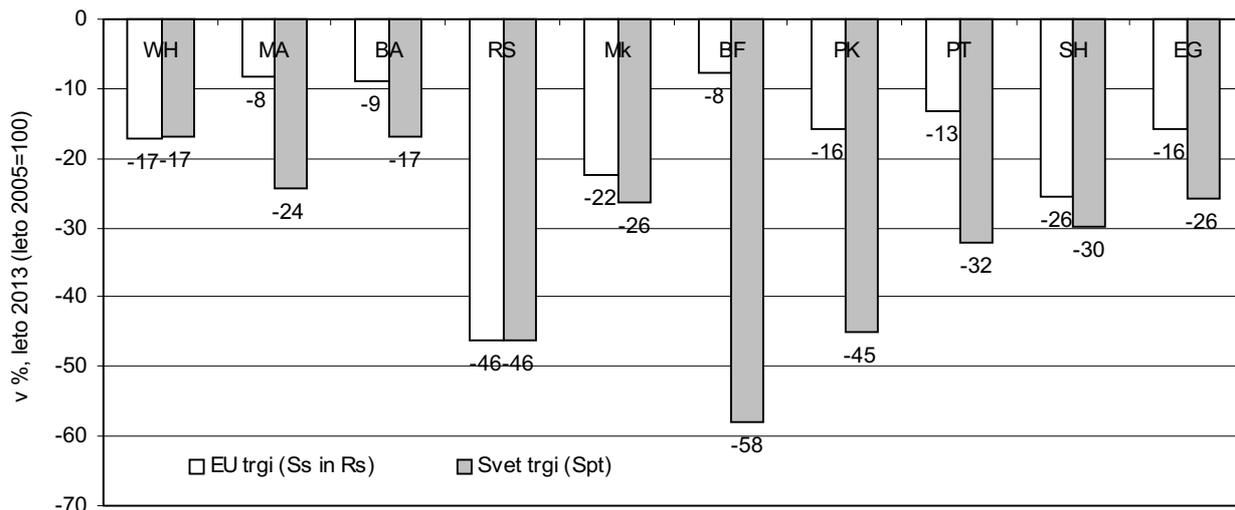
	Leto 2002, v mio SIT													
	Pred razporeditvijo inputov iz krme (podatki iz ABTA)							Po razporeditvi inputov iz krme (lastni preračun)						
	BF	PK	SH	PT	MK	EG	BF	PK	SH	PT	MK	EG		
SREDSTVA ZA VARSTVO RASTLIN IN PESTICIDI	0	0	0	0	0	0	130	24	0	0	106	4		
Fungicidi	0	0	0	0	0	0	0	19	0	0	3	3		
Insecticidi	0	0	0	0	0	0	93	0	0	0	72	0		
Herbicidi	0	0	0	0	0	0	37	5	0	0	30	1		
Drugo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
VETERINARSKÉ STORITVE IN ZDRAVILA	1.671	962	130	149	1.973	100	1.671	962	130	149	1.973	100		
KRMA (brez mleka)	23.508	15.848	713	9.278	18.824	2.486	6.437	15.223	265	9.274	4.215	2.378		
Krma, kupljena od drugih gospodarstev	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Kupljena močna krma	3.490	11.846	123	9.104	2.348	2.211	3.490	11.846	123	9.104	2.348	2.211		
Krmne mešanice	2.541	10.805	77	9.049	1.755	2.165	2.541	10.805	77	9.049	1.755	2.165		
Druga močna krma	949	1.041	46	55	593	46	949	1.041	46	55	593	46		
Krma, pridelana in porabljena na gospodarstvu	20.018	4.002	590	174	16.476	275	2.947	3.377	142	179	1.867	168		
Žito	2.946	3.231	142	169	1.841	143	2.946	3.231	142	169	1.841	143		
Druga domača močna krma	17.072	771	448	5	14.635	132	1	146	0	1	26	25		
Krompir	1	146	0	1	26	25	1	146	0	1	26	25		
Krmne korenovke	5	625	0	4	110	107	0	0	0	0	0	0		
Koruzna silaa	3.186	0	0	0	2.496	0	0	0	0	0	0	0		
Zelena krma z njiv	2.393	0	0	0	2.311	0	0	0	0	0	0	0		
Krma s trajnega travinja	11.487	0	448	0	9.692	0	0	0	0	0	0	0		
(Mleko za krmo)	3.373	0	0	0	0	0	3.373	0	0	0	0	0		
Štranski pridelki za krmo in nastilj	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
VZDREVANJE STROJEV IN OPREME	57	0	0	0	197	0	1.552	43	45	0	1.472	7		
VZDREVANJE ZGRADB	607	265	18	37	384	11	744	265	21	37	497	11		
KMETIJSKE STORITVE	0	0	0	0	0	0	85	21	0	0	70	4		
DRUGO BLAGO IN STORITVE	976	697	48	1.209	1.013	559	1.051	697	49	1.209	1.073	559		
(pridelano in porabljeno na gospodarstvu)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
kupljeno od drugih gospodarstev	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
kupljeno izven kmetijstva	976	697	48	243	1.013	559	1.051	697	49	243	1.073	559		

Vir podatkov: Rednak, 2004; lastni preračun.

Priloga 3: Pričakovana gibanja proizvajalčevih in odločitvenih cen

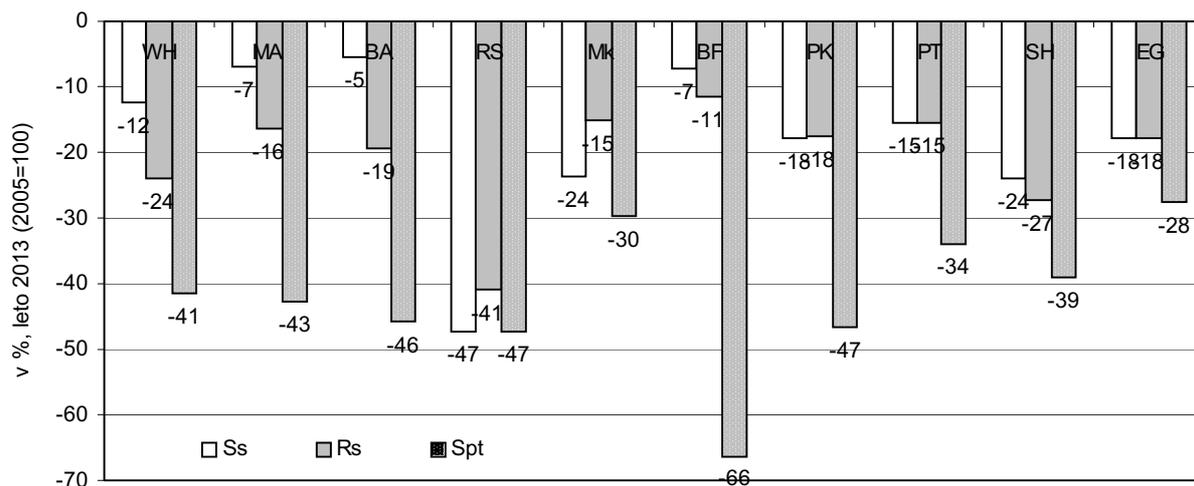
Proizvajalčeve in odločitvene cene posameznih proizvodov naj bi se v obdobju do leta 2013 gibale precej različno, pri vseh proizvodih in vseh treh shemah pa naj bi bile v zaključnem letu napovedi realno (merjeno z rastjo inflacije) nižje, kot so bile v referenčnem letu 2005. Razmeroma precej bi padle odločitvene cene v pogojih prostega trga, najbolj pri govedu, kar za dve tretjini.

Priloga 3.1: Pričakovana gibanja proizvajalčevih cen v letu 2013 v primerjavi z letom 2005, realno, po shemah

Vir podatkov: SURS, spletne strani; FAPRI, 2005; European Commission, 2005; lastni preračun

Priloga 3.2.: Pričakovana gibanja odločitvenih cen v letu 2013 v primerjavi z letom 2005, realno, po shemah

Vir podatkov: SURS, spletne strani; FAPRI, 2005; European Commission, 2005; lastni preračun

Priloga 4: Razporeditev enotnega regionalnega plačila na proizvode

Osnovo razporeditve plačila na proizvode po regionalni shemi je predstavljala izračunana vsota finančnih pomoči na enoto kmetijske zemlje v uporabi, ki je 305 Eur (Rednak in sod., 2004). Pomoči se pri pšenici, koruzi in ječmenu glede na obstoječo standardno shemo zmanjšajo, pri sladkorni pesi pa se uvajajo na novo, ker pri standardni shemi njeni pridelovalci v zadnjih nekaj letih niso bili upravičeni do neposrednih plačil.

Pri živinoreji smo izhajali iz izračunane vsote finančnih pomoči za poljedelstvo in travništvo (ki je v isti višini) in iz dejstva, da je del posejanih površin na njivah namenjen pridelavi krme, zato smo jo vključili v naš izračun. Tudi tu smo izhajali iz bruto / neto koncepta in plačila za površino s krmo pripisali živinoreji.

Priloga 4.1.: Izračun razporeditve enotnega regionalnega plačila na prirejo

	MK	BF	PK	PT	SH	EG	Skupaj
Deleži (v %)							
Koruzna silaža	43,9	56,1	0	0	0	0	100,0
Krmne korenovke+grah+buče	13,0	0,6	73,4	0,5	0	12,6	100,1
Zelena krma z njiv	47,3	49,0	0	0	0	0	96,3
Krma s trajnega travinja	43,6	51,7	0	0	2	0	97,3
Površina (v ha)							
Koruzna silaža	12.807	16.366	0	0	0	0	29.173
Krmne korenovke	214	10	1.207	8	0	207	1.645
Zelena krma z njiv	8.868	9.187	0	0	0	0	18.749
Krma s trajnega travinja	124.505	147.636	0	0	5.711	0	285.562
Skupaj	146.394	173.198	1.207	8	5.711	207	335.129
Neposredna plačila (v mio SIT, skupaj)	10.669	12.622	88	1	416	15	23.811
Neposredna plačila (v SIT / žival)	100.717	76.977	113	0	3.089	12	-
Neposredna plačila (v SIT / kg)	18,50	157,27	1,04	0,01	103,59	0,05	-

Vir podatkov: Rednak, 2004 (preračun iz tabel ABTA); SURS, spletne strani (površine v letu 2003); Rednak in sod., 2004 (preračun višine plačil); lastni preračun

Opomba: Višina plačil na ha zemljišč je 305 Eur oz. 72.878 Sit (Rednak in sod., 2004).

Priloga 5: Pričakovane površine zemljišč / števila živali, po shemah

	V ha ali glavah (perutnina in jajca v 000)									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Standardna shema (Ss)										
pšenica	32.385	30.086	33.185	32.886	32.577	32.251	31.913	31.568	31.212	30.846
koruza	45.996	42.268	43.120	43.238	43.342	43.439	43.530	43.623	43.722	43.819
ječmen	15.324	15.414	14.277	14.621	14.950	15.251	15.555	15.856	16.153	16.451
sladkorna pesa	4.658	4.987	5.178	4.580	4.247	4.191	4.118	4.040	3.957	3.869
mleko	130.711	109.360	106.116	106.125	103.272	100.600	98.088	95.709	93.458	91.330
govedo	159.695	164.030	164.480	164.827	165.125	165.383	165.556	165.619	165.551	165.331
prašiči	764.378	771.322	774.241	777.261	779.714	781.528	782.888	784.239	785.491	786.557
perutnina	27.492	28.087	28.090	28.092	28.094	28.096	28.098	28.099	28.101	28.102
drobnica	131.990	123.821	127.743	130.834	133.476	135.689	137.401	138.421	138.844	138.662
jajca	1.129	1.347	1.329	1.311	1.293	1.275	1.257	1.238	1.220	1.200
Regionalna shema (Rs)										
pšenica	32.385	30.086	33.185	33.424	33.346	33.253	33.148	33.038	32.915	32.784
koruza	45.996	42.268	43.120	42.801	42.704	42.592	42.468	42.341	42.211	42.073
ječmen	15.324	15.414	14.277	14.621	14.825	14.999	15.172	15.341	15.504	15.665
sladkorna pesa	4.658	4.987	5.178	4.580	4.277	4.252	4.209	4.161	4.109	4.053
mleko	130.711	109.360	106.116	106.125	102.980	100.036	97.272	94.660	92.192	89.861
govedo	159.695	164.030	164.480	163.891	163.087	162.223	161.249	160.143	158.885	157.452
prašiči	764.378	771.322	774.241	777.261	779.733	781.567	782.948	784.319	785.591	786.677
perutnina	27.492	28.087	28.090	28.092	28.094	28.096	28.098	28.099	28.101	28.102
drobnica	131.990	123.821	127.743	134.696	138.198	141.383	144.122	146.221	147.771	148.759
jajca	1.129	1.347	1.329	1.311	1.293	1.275	1.257	1.238	1.220	1.201
Shema prostega trga (Spt)										
pšenica	32.385	30.086	33.185	33.424	33.314	33.201	33.084	32.964	32.839	32.707
koruza	45.996	42.268	43.120	42.801	42.545	42.281	42.009	41.714	41.391	41.046
ječmen	15.324	15.414	14.277	14.621	14.435	14.244	14.049	13.834	13.599	13.343
sladkorna pesa	4.658	4.987	5.178	4.580	4.269	4.235	4.182	4.125	4.063	3.996
mleko	130.711	109.360	106.116	106.125	103.036	100.153	97.444	94.889	92.465	90.155
govedo	159.695	164.030	164.480	160.808	156.710	152.334	147.677	142.739	137.539	132.073
prašiči	764.378	771.322	774.241	777.261	774.984	773.062	771.527	769.480	766.861	763.761
perutnina	27.492	28.087	28.090	28.092	28.093	28.093	28.093	28.093	28.093	28.093
drobnica	131.990	123.821	127.743	134.696	135.132	135.212	134.933	134.166	132.893	131.098
jajca	1.129	1.347	1.329	1.311	1.293	1.275	1.257	1.238	1.219	1.200

Vir: SURS, spletne strani (za leto 2004 vsi podatki, za leto 2005 samo podatki za poljedelstvo); lastni preračun.

Opomba: *perutnina in jajca v tisoč komadov.

Priloga 6: Pričakovana intenzivnost proizvodnje, po shemah

	V t/ha in 000 l, kg ali kom / žival									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Standardna shema (Ss)										
pšenica	4,53	4,70	4,52	4,60	4,69	4,77	4,86	4,94	5,03	5,11
koruza	7,78	8,04	8,06	8,33	8,61	8,90	9,19	9,48	9,78	10,09
ječmen	3,90	3,97	3,86	3,94	4,02	4,10	4,18	4,26	4,34	4,43
sladkorna pesa	45,75	45,52	47,09	47,22	47,35	47,45	47,55	47,65	47,74	47,83
mleko	4,83	5,12	5,28	5,43	5,58	5,73	5,88	6,02	6,17	6,31
govedo	484,56	484,56	489,41	489,45	489,46	489,46	489,46	489,46	489,46	489,46
prašiči	108,62	108,62	108,62	108,62	108,62	108,62	108,62	108,62	108,62	108,62
perutnina	2,76	2,76	2,76	2,76	2,76	2,76	2,76	2,76	2,76	2,76
drobnica	29,55	29,55	29,81	29,82	29,82	29,82	29,82	29,82	29,82	29,82
jajca	214,30	214,30	214,30	214,30	214,30	214,30	214,30	214,30	214,30	214,30
Regionalna shema (Rs)										
pšenica	4,53	4,70	4,52	4,60	4,68	4,75	4,83	4,90	4,98	5,05
koruza	7,78	8,04	8,06	8,33	8,60	8,87	9,15	9,44	9,73	10,02
ječmen	3,90	3,97	3,86	3,94	4,01	4,08	4,15	4,22	4,30	4,37
sladkorna pesa	45,75	45,52	47,09	47,22	47,36	47,48	47,59	47,70	47,81	47,92
mleko	4,83	5,12	5,28	5,43	5,60	5,76	5,93	6,09	6,25	6,42
govedo	484,56	484,56	489,41	489,45	489,46	489,46	489,46	489,46	489,46	489,46
prašiči	108,62	108,62	108,62	108,62	108,62	108,62	108,62	108,62	108,62	108,62
perutnina	2,76	2,76	2,76	2,76	2,76	2,76	2,76	2,76	2,76	2,76
drobnica	29,55	29,55	29,81	29,82	29,82	29,82	29,82	29,82	29,82	29,82
jajca	214,30	214,30	214,30	214,30	214,30	214,30	214,30	214,30	214,30	214,30
Shema prostega trga (Spt)										
pšenica	4,53	4,70	4,52	4,60	4,66	4,71	4,76	4,82	4,87	4,93
koruza	7,78	8,04	8,06	8,33	8,56	8,79	9,03	9,27	9,51	9,76
ječmen	3,90	3,97	3,86	3,94	3,98	4,03	4,08	4,13	4,18	4,23
sladkorna pesa	45,75	45,52	47,09	47,22	47,35	47,45	47,55	47,65	47,74	47,83
mleko	4,83	5,12	5,28	5,43	5,60	5,76	5,92	6,08	6,24	6,40
govedo	484,56	484,56	489,41	489,45	489,46	489,46	489,46	489,46	489,46	489,46
prašiči	108,62	108,62	108,62	108,62	108,62	108,62	108,62	108,62	108,62	108,62
perutnina	2,76	2,76	2,76	2,76	2,76	2,76	2,76	2,76	2,76	2,76
drobnica	29,55	29,55	29,81	29,82	29,82	29,82	29,82	29,82	29,82	29,82
jajca	214,30	214,30	214,30	214,30	214,30	214,30	214,30	214,30	214,30	214,30

Vir: lastni izračun.

Opomba: za leto 2004 in del za 2005 (poljedelstvo) so podatki SURS.

Priloga 7: Pričakovani obseg pridelave, po shemah

	V t, mleko v 000 l, jajca v 000 kom									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Standardna shema (Ss)										
pšenica	146.829	141.293	150.047	151.407	152.706	153.868	154.941	155.962	156.879	157.714
koruza	357.621	339.657	347.562	360.288	373.253	386.422	399.859	413.621	427.721	442.121
ječmen	59.729	61.239	55.070	57.546	60.033	62.460	64.974	67.546	70.169	72.868
sladkorna pesa	213.092	227.004	243.812	216.307	201.090	198.891	195.819	192.479	188.888	185.040
mleko	631.456	560.424	560.424	576.638	576.638	576.638	576.638	576.638	576.638	576.638
govedo	79.800	79.482	80.497	80.675	80.821	80.948	81.032	81.063	81.030	80.922
prašiči	85.000	83.781	84.098	84.426	84.693	84.890	85.038	85.185	85.320	85.436
perutnina	73.400	77.591	77.598	77.604	77.610	77.615	77.619	77.624	77.627	77.631
drobnica	3.900	3.659	3.808	3.901	3.980	4.046	4.097	4.127	4.140	4.134
jajca	241.964	288.582	284.800	280.988	277.146	273.278	269.356	265.380	261.349	257.262
Regionalna shema (Rs)										
pšenica	146.829	141.293	150.047	153.880	156.025	158.059	160.035	161.990	163.871	165.703
koruza	357.621	339.657	347.562	356.646	367.306	377.977	388.717	399.569	410.536	421.566
ječmen	59.729	61.239	55.070	57.546	59.399	61.151	62.955	64.777	66.610	68.477
sladkorna pesa	213.092	227.004	243.812	216.307	202.572	201.875	200.324	198.521	196.480	194.197
mleko	631.456	560.424	560.424	576.638	576.638	576.638	576.638	576.638	576.638	576.638
govedo	79.800	79.482	80.497	80.217	79.824	79.401	78.924	78.383	77.767	77.066
prašiči	85.000	83.781	84.098	84.426	84.695	84.894	85.044	85.193	85.331	85.449
perutnina	73.400	77.591	77.598	77.604	77.610	77.615	77.619	77.624	77.628	77.631
drobnica	3.900	3.659	3.808	4.016	4.121	4.215	4.297	4.360	4.406	4.435
jajca	241.964	288.582	284.800	280.990	277.151	273.285	269.365	265.392	261.363	257.279
Shema prostega trga (Spt)										
pšenica	146.829	141.293	150.047	153.880	155.132	156.370	157.595	158.804	159.996	161.140
koruza	357.621	339.657	347.562	356.646	364.206	371.742	379.263	386.594	393.696	400.585
ječmen	59.729	61.239	55.070	57.546	57.519	57.457	57.361	57.171	56.879	56.472
sladkorna pesa	213.092	227.004	243.812	216.307	202.136	200.948	198.888	196.560	193.968	191.120
mleko	631.456	560.424	560.424	560.424	559.892	576.638	576.638	576.638	576.638	576.638
govedo	79.800	79.482	80.497	78.708	76.703	74.561	72.282	69.865	67.319	64.644
prašiči	85.000	83.781	84.098	84.426	84.179	83.970	83.804	83.581	83.297	82.960
perutnina	73.400	77.591	77.598	77.604	77.606	77.607	77.608	77.608	77.607	77.606
drobnica	3.900	3.659	3.808	4.016	4.029	4.031	4.023	4.000	3.962	3.909
jajca	241.964	288.582	284.800	280.980	277.130	273.254	269.325	265.342	261.305	257.213

Vir: lastni izračun.

Opomba: za leto 2004 in del za 2005 (poljedelstvo) so podatki SURS.

Priloga 8: Pričakovana vrednost proizvodnje, po shemah, osnovne cene

	v 000 SIT									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Standardna shema (Ss)										
pšenica	5.623.809	5.125.262	5.432.953	5.552.925	5.546.453	5.610.254	5.697.443	5.734.239	5.794.067	5.852.603
koruza	11.733.696	9.320.852	9.838.276	10.354.592	10.694.299	11.173.367	11.599.517	12.038.856	12.491.953	12.881.451
ječmen	1.872.679	1.970.761	1.834.791	1.921.324	1.974.500	2.095.698	2.186.713	2.280.826	2.397.736	2.519.831
sladkorna pesa	2.248.121	2.127.027	1.827.616	1.469.429	1.273.729	1.192.707	1.174.285	1.154.261	1.132.725	1.109.650
mleko	41.695.921	36.802.909	35.655.957	36.191.718	35.612.918	35.443.918	35.411.632	35.283.940	35.115.460	35.056.397
govedo	29.793.834	33.172.412	33.280.039	33.730.822	34.349.446	35.070.230	35.989.245	36.790.460	37.468.823	37.915.690
prašiči	22.643.450	23.509.424	24.337.664	23.908.966	23.265.784	22.963.657	23.739.744	24.335.834	24.748.162	24.058.257
perutnina (v 000)	15.438.222	15.271.444	15.051.481	15.052.677	15.053.761	15.165.434	15.387.746	15.499.302	15.610.767	15.722.139
drobnica	1.956.453	1.887.795	1.897.064	1.929.327	1.954.971	1.965.941	1.961.148	1.961.276	1.954.242	1.949.363
jajca (v 000)	4.360.191	5.347.430	5.277.345	5.206.707	5.135.521	5.063.843	4.991.168	4.917.489	4.842.792	4.767.068
skupaj	137.366.375	134.535.318	134.433.185	135.318.487	134.861.382	135.745.049	138.138.641	139.996.482	141.556.726	141.832.447
Regionalna shema (Rs)										
pšenica	5.623.809	5.125.262	5.432.953	3.907.023	3.886.269	3.936.919	4.011.843	4.034.837	4.081.696	4.127.311
koruza	11.733.696	9.320.852	9.838.276	8.213.168	8.458.656	8.835.292	9.153.647	9.478.368	9.809.611	10.073.160
ječmen	1.872.679	1.970.761	1.834.791	1.365.990	1.393.194	1.486.138	1.547.758	1.610.863	1.694.076	1.780.266
sladkorna pesa	2.248.121	2.127.027	1.827.616	1.469.429	1.283.114	1.210.604	1.201.303	1.190.490	1.178.252	1.164.561
mleko	41.695.921	36.802.909	35.655.957	35.774.664	35.187.522	35.010.014	34.989.051	34.832.506	34.654.998	34.586.726
govedo	29.793.834	33.172.412	33.280.039	25.709.531	25.992.786	26.363.915	26.913.872	27.332.269	27.615.965	27.663.281
prašiči	22.643.450	23.509.424	24.337.664	23.503.613	22.852.893	22.543.057	23.311.341	23.899.485	24.303.708	23.605.381
perutnina (v 000)	15.438.222	15.271.444	15.051.481	15.052.677	15.053.768	15.165.447	15.387.765	15.499.328	15.610.800	15.722.180
drobnica	1.956.453	1.887.795	1.897.064	1.685.649	1.715.745	1.731.880	1.732.032	1.737.899	1.736.753	1.738.509
jajca (v 000)	4.360.191	5.347.430	5.277.345	5.206.750	5.135.607	5.063.972	4.991.341	4.917.706	4.843.053	4.767.374
skupaj	137.366.375	134.535.318	134.433.185	121.888.494	120.959.553	121.347.240	123.219.954	124.533.751	125.528.914	125.228.749
Shema prostega trga (Spt)										
pšenica	5.623.809	5.125.262	5.432.953	3.585.559	3.664.590	3.744.088	3.824.059	3.904.437	3.959.456	4.039.553
koruza	11.733.696	9.320.852	9.838.276	6.731.093	6.936.842	7.144.743	7.354.956	7.564.063	7.771.180	7.907.178
ječmen	1.872.679	1.970.761	1.834.791	1.268.522	1.285.424	1.301.501	1.316.771	1.329.798	1.331.657	1.339.292
sladkorna pesa	2.248.121	2.127.027	1.827.616	1.469.429	1.280.352	1.205.043	1.192.690	1.178.733	1.163.189	1.146.110
mleko	41.695.921	36.802.909	35.655.957	32.987.435	32.540.148	32.316.504	32.204.682	32.316.504	32.540.148	32.763.791
govedo	29.793.834	33.172.412	33.280.039	14.394.798	13.641.505	12.876.931	12.232.913	11.567.143	11.018.543	10.594.200
prašiči	22.643.450	23.509.424	24.337.664	13.414.415	14.511.855	15.712.882	15.152.583	14.423.457	13.863.078	14.912.767
perutnina (v 000)	15.438.222	15.271.444	15.051.481	12.327.244	12.255.002	12.218.923	12.246.213	12.255.289	12.282.407	12.300.375
drobnica	1.956.453	1.887.795	1.897.064	1.483.371	1.488.164	1.489.047	1.485.977	1.477.528	1.463.516	1.443.744
jajca (v 000)	4.360.191	5.347.430	5.277.345	4.581.766	4.518.989	4.455.790	4.391.724	4.326.779	4.260.947	4.194.219
skupaj	137.366.375	134.535.318	134.433.185	92.243.632	92.122.870	92.465.453	91.402.568	90.343.732	89.654.121	90.641.230

Vir: lastni izračun. Opomba: za leto 2004 in del za 2005 (poljedelstvo) so podatki SURS.

Priloga 9: Pričakovana vrednost vmesne porabe, po shemah

		v 000 SIT										
		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Standardna shema (Ss)												
pšenica		3.743.801	3.579.439	4.153.857	4.279.536	4.406.882	4.533.665	4.661.163	4.790.405	4.919.756	5.049.816	
koruza		6.849.854	6.058.380	7.204.061	7.624.674	8.064.916	8.524.807	9.006.493	9.512.096	10.042.939	10.599.036	
ječmen		1.693.514	1.508.467	1.705.128	1.819.199	1.937.674	2.058.337	2.186.152	2.320.427	2.461.160	2.609.505	
sladkorna pesa		1.448.966	2.291.814	1.788.543	1.620.096	1.537.752	1.552.871	1.560.994	1.566.597	1.569.652	1.569.968	
mleko		15.793.788	14.257.497	14.642.759	15.382.792	15.705.831	16.035.654	16.372.402	16.716.223	17.067.263	17.425.676	
govedo		21.592.802	21.884.867	22.358.769	22.878.791	23.401.422	23.930.322	24.458.297	24.981.458	25.495.683	25.996.498	
prašiči		21.362.476	18.796.166	19.046.875	19.522.710	19.995.598	20.463.018	20.929.100	21.405.487	21.889.873	22.379.894	
perutnina (v 000)		11.637.647	10.405.601	11.234.582	11.471.420	11.713.163	11.959.916	12.211.802	12.468.936	12.731.400	12.999.303	
drobnica		879.003	819.468	869.247	909.047	946.878	982.791	1.016.091	1.045.132	1.070.343	1.091.383	
jajca (v 000)		2.755.044	2.977.348	2.977.692	2.999.529	3.020.648	3.041.037	3.060.338	3.078.480	3.095.383	3.110.969	
skupaj		87.756.896	82.579.048	85.981.513	88.507.795	90.730.766	93.082.417	95.462.833	97.885.240	100.343.453	102.832.049	
Regionalna shema (Rs)												
pšenica		3.743.801	3.579.439	4.153.857	4.349.447	4.502.691	4.657.164	4.814.395	4.975.566	5.139.050	5.305.608	
koruza		6.849.854	6.058.380	7.204.061	7.547.598	7.936.428	8.338.507	8.755.524	9.188.944	9.639.424	10.106.267	
ječmen		1.693.514	1.508.467	1.705.128	1.819.199	1.917.217	2.015.228	2.118.229	2.225.312	2.336.313	2.452.243	
sladkorna pesa		1.448.966	2.291.814	1.788.543	1.620.096	1.549.082	1.576.173	1.596.909	1.615.768	1.632.741	1.647.658	
mleko		15.793.788	14.257.497	14.642.759	15.382.792	15.705.831	16.035.654	16.372.402	16.716.223	17.067.263	17.425.676	
govedo		21.592.802	21.884.867	22.358.769	22.748.909	23.112.731	23.472.970	23.821.998	24.155.507	24.468.964	24.757.485	
prašiči		21.362.476	18.796.166	19.046.875	19.522.710	19.996.096	20.464.043	20.930.681	21.407.653	21.892.655	22.383.324	
perutnina (v 000)		11.637.647	10.405.601	11.234.582	11.471.420	11.713.168	11.959.926	12.211.818	12.468.958	12.731.428	12.999.337	
drobnica		879.003	819.468	869.247	935.885	980.380	1.024.035	1.065.795	1.104.028	1.139.162	1.170.857	
jajca (v 000)		2.755.044	2.977.348	2.977.692	2.999.554	3.020.699	3.041.114	3.060.444	3.078.616	3.095.551	3.111.169	
skupaj		87.756.896	82.579.048	85.981.513	88.397.610	90.434.323	92.584.813	94.748.196	96.936.574	99.142.552	101.359.624	
Shema prostega trga (Spt)												
pšenica		3.743.801	3.579.439	4.153.857	4.349.447	4.476.917	4.607.406	4.741.002	4.877.701	5.017.515	5.159.509	
koruza		6.849.854	6.058.380	7.204.061	7.547.598	7.869.452	8.200.961	8.542.577	8.890.564	9.244.012	9.603.306	
ječmen		1.693.514	1.508.467	1.705.128	1.819.199	1.856.542	1.893.477	1.930.015	1.964.027	1.995.035	2.022.345	
sladkorna pesa		1.448.966	2.291.814	1.788.543	1.620.096	1.545.748	1.568.933	1.585.459	1.599.812	1.611.867	1.621.552	
mleko		15.793.788	14.257.497	14.642.759	15.382.792	15.705.831	16.035.654	16.372.402	16.716.223	17.067.263	17.425.676	
govedo		21.592.802	21.884.867	22.358.769	22.320.893	22.208.988	22.042.056	21.817.060	21.530.373	21.181.705	20.767.006	
prašiči		21.362.476	18.796.166	19.046.875	19.522.710	19.874.294	20.241.350	20.625.373	21.002.635	21.370.700	21.731.284	
perutnina (v 000)		11.637.647	10.405.601	11.234.582	11.471.420	11.712.579	11.958.717	12.209.947	12.466.367	12.728.082	12.995.202	
drobnica		879.003	819.468	869.247	935.885	958.626	979.338	997.842	1.013.005	1.024.469	1.031.852	
jajca (v 000)		2.755.044	2.977.348	2.977.692	2.999.440	3.020.468	3.040.770	3.059.987	3.078.045	3.094.868	3.110.375	
skupaj		87.756.896	82.579.048	85.981.513	87.969.481	89.229.445	90.568.662	91.881.663	93.138.751	94.335.517	95.468.108	

 Vir: lastni izračun. **Opomba:** za leto 2004 in del za 2005 (poljedelstvo) so podatki SURS.

Priloga 10: Pričakovana dodana vrednost, po shemah, osnovne cene

	v 000 SIT, tekoče cene											
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013		
Standardna shema (Ss)												
pšenica	1.880.008	1.545.822	1.279.096	1.273.389	1.139.571	1.076.589	1.036.280	943.834	874.311	802.787		
koruza	4.883.842	3.262.472	2.634.215	2.729.918	2.629.383	2.648.560	2.593.024	2.526.760	2.449.013	2.282.415		
ječmen	179.164	462.294	129.663	102.125	36.826	37.361	561	-39.601	-63.423	-89.675		
sladkorna pesa	799.154	-164.786	39.073	-150.667	-264.023	-360.164	-386.708	-412.336	-436.927	-460.318		
mleko	25.902.133	22.545.412	21.013.198	20.808.926	19.907.087	19.408.264	19.039.230	18.567.717	18.048.197	17.630.721		
govedo	8.201.031	11.287.545	10.921.270	10.852.031	10.948.024	11.139.908	11.530.948	11.809.003	11.973.140	11.919.192		
prašiči	1.280.974	4.713.258	5.290.789	4.386.256	3.270.186	2.500.639	2.810.645	2.930.347	2.858.289	1.678.363		
perutnina (v 000)	3.800.575	4.865.844	3.816.899	3.581.257	3.340.598	3.205.519	3.175.943	3.030.365	2.879.366	2.722.835		
drobnica	1.077.450	1.068.328	1.027.816	1.020.280	1.008.093	983.150	945.057	916.144	883.899	857.980		
jajca (v 000)	1.605.147	2.370.082	2.299.654	2.207.178	2.114.872	2.022.806	1.930.830	1.839.009	1.747.408	1.656.098		
skupaj	49.609.478	51.956.270	48.451.673	46.810.692	44.130.616	42.662.632	42.675.809	42.111.242	41.213.272	39.000.398		
Regionalna shema (Rs)												
pšenica	1.880.008	1.545.822	1.279.096	-442.425	-616.422	-720.245	-802.553	-940.729	-1.057.355	-1.178.297		
koruza	4.883.842	3.262.472	2.634.215	665.571	522.227	496.786	398.123	289.424	170.188	-33.107		
ječmen	179.164	462.294	129.663	-453.209	-524.023	-529.090	-570.471	-614.449	-642.237	-671.977		
sladkorna pesa	799.154	-164.786	39.073	-150.667	-265.968	-365.569	-395.606	-425.278	-454.489	-483.097		
mleko	25.902.133	22.545.412	21.013.198	20.391.871	19.481.691	18.974.361	18.596.649	18.116.284	17.587.735	17.161.050		
govedo	8.201.031	11.287.545	10.921.270	2.960.623	2.880.055	2.890.945	3.091.874	3.176.761	3.147.001	2.905.796		
prašiči	1.280.974	4.713.258	5.290.789	3.980.903	2.856.797	2.079.014	2.380.661	2.491.833	2.411.053	1.222.057		
perutnina (v 000)	3.800.575	4.865.844	3.816.899	3.581.257	3.340.599	3.205.521	3.175.947	3.030.371	2.879.373	2.722.842		
drobnica	1.077.450	1.068.328	1.027.816	749.764	735.365	707.846	666.237	633.871	597.591	567.652		
jajca (v 000)	1.605.147	2.370.082	2.299.654	2.207.196	2.114.908	2.022.858	1.930.897	1.839.090	1.747.503	1.656.205		
skupaj	49.609.478	51.956.270	48.451.673	33.490.883	30.525.229	28.762.427	28.471.759	27.597.177	26.386.362	23.869.125		
Shema prostega trga (Spt)												
pšenica	1.880.008	1.545.822	1.279.096	-763.889	-812.327	-863.318	-916.943	-973.264	-1.058.060	-1.119.956		
koruza	4.883.842	3.262.472	2.634.215	-816.505	-932.610	-1.056.218	-1.187.622	-1.326.501	-1.472.832	-1.696.128		
ječmen	179.164	462.294	129.663	-550.677	-571.118	-591.975	-613.244	-634.229	-663.378	-683.053		
sladkorna pesa	799.154	-164.786	39.073	-150.667	-265.396	-363.890	-392.769	-421.078	-448.678	-475.442		
mleko	25.902.133	22.545.412	21.013.198	17.604.643	16.834.317	16.280.851	15.832.280	15.600.281	15.472.884	15.338.115		
govedo	8.201.031	11.287.545	10.921.270	-7.926.095	-8.567.483	-9.165.125	-9.584.147	-9.963.229	-10.163.162	-10.172.805		
prašiči	1.280.974	4.713.258	5.290.789	-6.108.295	-5.362.439	-4.528.468	-5.472.789	-6.579.178	-7.507.621	-6.818.517		
perutnina (v 000)	3.800.575	4.865.844	3.816.899	855.824	542.423	260.206	36.266	-211.078	-445.675	-694.827		
drobnica	1.077.450	1.068.328	1.027.816	547.486	529.538	509.709	488.135	464.524	439.047	411.892		
jajca (v 000)	1.605.147	2.370.082	2.299.654	1.582.326	1.498.520	1.415.021	1.331.737	1.248.734	1.166.079	1.083.843		
skupaj	49.609.478	51.956.270	48.451.673	4.274.151	2.893.424	1.896.792	-479.095	-2.795.018	-4.681.396	-4.826.878		

Vir: lastni izračun. Opomba: za leto 2004 in del za 2005 (poljedelstvo) so upoštevani vsi podatki SURS-a o obsegu proizvodnje.

Izšlo v zbirki Delovni zvezki*:

Letnik XII, leto 2003

- št. 1. Poslovanje gospodarskih družb v letu 2002, J.M. Novak
- št. 2. Strukturne spremembe v predelovalnih dejavnostih v Sloveniji, G. Kovačič, mag. R. Kmet Zupančič, J. Kušar
- št. 3. Poslovanje in finančni viri javnih zavodov v letih 2001 in 2002, E. Zver
- št. 4. Kultura kot razvojni dejavnik države in regij, mag. B. Lipovšek
- št. 5. Izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah, J. Pečar

Letnik XIII, leto 2004

- št. 1. Productivity growth and functional upgrading in foreign subsidiaries in the slovenian manufacturing sector, M. Rojec, B. Majcen, A. Jaklič, S. Radošević
- št. 2. Dejavnosti slovenskega gospodarstva v luči poslovanja gospodarskih družb v letih 2002 in 2003, mag. R. Kmet Zupančič, M. Koprivnikar Šušteršič, M. Kovač, G. Kovačič, J. Kušar, J. Povšnar, E. Zver
- št. 3. An Analysis of Past and Future GDP Growth in Slovenia, E.L.W. Jongen / (izšlo skupaj z DZ št. 4/2004)
- št. 4. Future GDP Growth in Slovenia: Looking for Room for Improvement, E.L.W. Jongen / (izšlo skupaj z DZ št. 3/2004)
- št. 5. On the Possibility of Negative Effects of EU Entry on Output, Employment, Wages and Inflation in Slovenia, A. Brezigar
- št. 6. Razvoj malih in srednje velikih podjetij v Sloveniji in Evropski uniji, L. Žakelj

Letnik XIV, leto 2005

- št. 1. Poslovanje gospodarskih družb v letu 2003, J. M. Novak
- št. 2. Značilnosti finančnih ukrepov industrijske politike v Sloveniji, dr. A. Murn
- št. 3. Regulirane cene v Sloveniji 1992–2004, mag. B. Vasle / (izšlo skupaj z DZ št. 4/2005)
- št. 4. Vpliv cene nafte na inflacijo, M. Hafner / (izšlo skupaj z DZ št. 3/2005)
- št. 5. Učinki vstopa Slovenije v EU na gospodarska gibanja v letu 2004, uredila: mag. M. Bednaš. Avtorji prispevkov: B. Ferik, M. Hafner, S. Jurančič, J. Kondža, M. Koprivnikar Šušteršič, M. Kovač, mag. G. Kovačič, T. Kraigher, mag. J. Markič, J. Povšnar, dr. M. Rojec, mag. B. Vasle / (izšlo skupaj z DZ št. 6/2005)
- št. 6. Izzivi makroekonomskih politik do prevzema evra, mag. B. Vasle, mag. M. Bednaš, dr. J. Šušteršič, dr. A. Kajzer / (izšlo skupaj z DZ št. 5/2005)
- št. 7. Analiza ekonomske upravičenosti začasne uvedbe vinjet v Sloveniji, J. Povšnar (nosilec), M. Ferjančič, J. Kušar / (izšlo skupaj z DZ št. 8/2005)
- št. 8. Analiza stroškov ob uvedbi dvojnega označevanja cen in pri prevzemu evra, M. Koprivnikar Šušteršič, mag. B. Vasle / (izšlo skupaj z DZ št. 7/2005)
- št. 9. Regije 2005 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah, J. Pečar
- št. 10. Srednjeročna in dolgoročna projekcija demografskega razvoja Slovenije in njegovih socialno-ekonomskih komponent, T. Kraigher
- št. 11. Dejavnosti slovenskega gospodarstva v luči poslovanja gospodarskih družb v letu 2004, Janez Kušar, M. Koprivnikar Šušteršič, M. Kovač, mag. G. Kovačič, J. Povšnar, mag. A. Vidrih, E. Zver
- št. 12. Izhodišča za ciljni razvojni scenarij Strategije razvoja Slovenije, urednici: mag. M. Bednaš, dr. A. Kajzer
- št. 13. Analiza uspešnosti napovedi UMAR, M. Ferjančič
- št. 14. Pojem fleksibilnosti trga dela in stanje na trgu dela v Sloveniji, dr. A. Kajzer

*Indeks izdanih Delovnih zvezkov je v celoti dosegljiv na UMAR-jevi spletni strani.

Letnik XV, leto 2006

- št. 1. Ključni sektorji slovenskega gospodarstva: Kvantitativni in kvalitativni pristop s poudarkom na primeru predelovalnih dejavnosti, mag. G. Kovačič, dr. T. Jagrič
- št. 2. Does Exporting Boost Capital Investments? The Evidence from Slovenian Manufacturing Firms' Balance Sheets, M. Ferjančič, A. Burger
- št. 3. Poslovanje gospodarskih družb v letu 2004, J.M. Novak
- št. 4. Podjetniška aktivnost in podjetniško okolje v Sloveniji, L. Žakelj
- št. 5. Spremembe na trgu dela v Sloveniji v obdobju 1995–2005, Uredila dr. A. Kajzer, avtorji prispevkov: A. Kajzer, T. Kraigher, S. Kovačič, G. Kovačič, F. Klužer, A. Brezigar Masten, T. Čelebič, D. Kidrič
- št. 6. Metodologija izračuna indeksa razvojne ogroženosti za obdobje od 2007 do 2013, J. Pečar, D. Kavaš
- št. 7. Metodološke značilnosti ankete o porabi gospodinjstev v Sloveniji in Evropski uniji, mag. A. Tršelič Selan
- št. 8. Vzorci trošenja gospodinjstev v Sloveniji in Evropski uniji, mag. A. Tršelič Selan
- št. 9. Denarni prejemki v javnem financiranju Slovenije, Uredila: Maja Kersnik, avtorji prispevkov: M. Kersnik, L. Apohal Vučkovič, S. Kovačič, D. Kidrič, A. Poje
- št. 10. Dejavnosti slovenskega gospodarstva v luči poslovanja gospodarskih družb v letu 2005, R. Kmet Zupančič, M. Koprivnikar Šušteršič, M. Kovač, G. Kovačič, J. Kušar, J. Povšnar, E. Zver
- št. 11. Firm or Private Value: What is Behind the Creation of Multiple Blockholder Structure?, A. Brezigar Masten, A. Gregorič, K. Zajc
- št. 12. Reforma Pakta stabilnosti in rasti, M. Bednaš
- št. 13. Metodološke spremembe merjenja cenovne in stroškovne konkurenčnosti, S. Jurančič
- št. 14. Poslovanje gospodarskih družb v letu 2005, J.M. Novak

Letnik XVI, leto 2007

- št. 1. Zadolževanje in prezadolženost prebivalstva, B. Ferk
- št. 2. Napovedovanje sprememb dodane vrednosti dejavnosti kmetijstva v Sloveniji v tekočem srednjeročnem obdobju, M. Kovač, E. Erjavec, S. Kavčič

<p>Zbirka Delovni zvezki</p>	<p>2/2007: Napovedovanje sprememb dodane vrednosti dejavnosti kmetijstva v Sloveniji v tekočem srednjeročnem obdobju, M. Kovač, E. Erjavec, S. Kavčič 1/2007: Zadolževanje in prezadolženost prebivalstva, B. Ferik 15/2006: Regije 2006 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah, J. Pečar 14/2006: Poslovanje gospodarskih družb v letu 2005, J.M. Novak 13/2006: Metodološke spremembe merjenja cenovne in stroškovne konkurenčnosti, S. Jurančič 12/2006: Reforma Pakta stabilnosti in rasti, M. Bednaš 11/2006: Firm of Private Value: What is Behind the Creation of Multiple Blockholder Structure?, A. Brezigar Masten, A. Gregorič, K. Zajc 10/2006: Dejavnosti slovenskega gospodarstva v luči poslovanja gospodarskih družb v letu 2005, uredila R. Kmet Zupančič 9/2006: Denarni prejemki prebivalcev v javnem financiranju Slovenije, uredila M. Kersnik 8/2006: Vzorci trošenja gospodinjestev v Sloveniji in Evropski uniji, A. Tršelič Selan 7/2006: Metodološke značilnosti ankete o porabi gospodinjestev v Sloveniji in Evropski uniji, A. Tršelič Selan 6/2006: Metodologija izračuna indeksa razvojne ogroženosti za obdobje od 2007 do 2013, J. Pečar, D. Kavaš 5/2006: Spremembe na trgu dela v Sloveniji v obdobju 1995–2005, uredila: A. Kajzer 4/2006: Podjetniška aktivnost in podjetniško okolje v Sloveniji, L. Žakelj 3/2006: Poslovanje gospodarskih družb v letu 2004, J.M. Novak 2/2006: Does Exporting Boost Capital Investments? The Evidence from Slovenian Manufacturing Firms' Balance Sheets; M. Ferjančič, A. Burger 1/2006: Ključni sektorji slovenskega gospodarstva: Kvantitativni in kvalitativni pristop s poudarkom na primeru predelovalnih dejavnosti, G. Kovačič, T. Jagrič</p>
<p>Socialni razgledi</p>	<p>SR podajajo sliko tega, kako dobro ali slabo živimo v Sloveniji. Pri analizi socialne stratifikacije slovenske družbe smo opredelili štiri dohodkovne razrede, in jih uporabili za analizo podatkov o dohodkih in porabi gospodinjestev. Številne podatke smo povezali v enoten okvir analize družbene kohezije, socialnega kapitala in zadovoljstva z življenjem. SR prinašajo novosti tudi z obravnavo posebne teme - dolgožive družbe. Ukvarjamo se z izzivi in priložnostmi, ki jih razvojno dejstvo staranja družbe postavlja ne zgolj sistemom socialne varnosti, temveč tudi sistemom vedno bolj (pre)obremenjenih opornih omrežij in medosebnih odnosov, ki se lahko lomijo pod previsokimi pričakovanji in bremeni.</p>
<p>Pomladansko / Jesensko poročilo</p>	<p>Pomladansko poročilo 2006 Jesensko poročilo 2006</p>
<p>Zbirka Analize, raziskave in razvoj</p>	<p>Strategija razvoja Slovenije (SRS 2006–2013), 2005 Poročilo o razvoju 2006, 2006 Slovenia – On the Way to the Information Society, 2004 Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU – povzetek Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU (SGRS 2001–2006)</p>
<p>IB revija</p>	<p>IB revija 4/2006 VSEBINA: Boris Gramc: Dejavniki notranjega podjetništva: Primer Slovenije. Matija Rojec: Struktura in politika nabav podjetij s tujim kapitalom v Sloveniji. Marijana Bednaš: Reforma pakta stabilnosti in rasti. Ana Murn: Ugotavljanje učinkovitosti državnih pomoči. Milena Bevc: Reforma financiranja visokega šolstva v Sloveniji za povečano zasebno financiranje – potrebnost in pogoji za uspeh. Razprave Alenka Kajzer: Kako povečati stopnjo zaposlenosti v Sloveniji? – uvod v okroglo mizo demografsko socialni izzivi Slovenije. Miroljub Ignjatović: Položaj mladih na trgu delovne sile. Nada Stropnik: Položaj in problemi mladih družin z vidika zaposlovanja ter usklajevanja dela in družine. Milena Bevc: Položaj mladih na trgu dela v luči sistema financiranja visokega šolstva ter meddržavne mobilnosti in migracij mladih. Monika Šlebinger, Ksenja Pušnik, Barbara Bradač: Pristopi k politiki aktivnega staranja. Tine Stanovnik: Trg dela in možne smeri razvoja pokojninskega sistema v Sloveniji. Dušan Kidrič: Spodbude delodajalcem za podaljšanje aktivnosti starejših zaposlenih. Janez Malačič: Mladi in starejši v pasteh sprememb na trgu dela.</p>

Naročnina	*Naročnina obsega en tiskani in en brezplačni izvod v e-verziji (publikacij, ki so na voljo v e-verziji). Vsak naslednji izvod v eni ali drugi verziji se obračuna dodatno. Pri naročnini na izvod v e-verziji (brez tiskane verzije) imate 10 % popusta.				
Popusti	Na količino – po dogovoru (pri naročilu večjega števila izvodov ene publikacije do 25 %), za naročilo na več mesečnih zbirk (na dve zbirki 20 % in 25 % za naročilo na vsaj tri).				
Naročilo in informacije	UMAR, Gregorčičeva 27, 1000 Ljubljana; telefon 01-478-1043; fax 01-478-1070. Naročene publikacije in račun vam bomo poslali po pošti. E-pošta: publicistika.umar@gov.si ; za informacije o ostalih publikacijah se lahko obrnete na naš spletni naslov: http://www.gov.si/umar/public.php				
Obnavljanje	Naročilo se avtomatično obnavlja za naslednje leto.				
Odpoved	Odpoved naročnine velja po izteku leta, za katero je bila obnovljena. Posredovana mora biti pisno, najkasneje do konca koledarskega leta.				
Naziv ustanove in ime kontaktne osebe, oz. ime naročnika in tel. št.					
Naslov naročnika				E-naslov	
ID za DDV		Zavezanec za DDV	☐ DA	☐ NE	Datum:
Želim koristiti tudi naslednje brezplačne možnosti:					
prejemati brezplačen e-izvod publikacije na e-naslov (poleg izvoda, ki ga prejmem po navadni pošti)					☐
prejemati geslo na svoj elektronski naslov (ob spremembi gesla)					☐
prejemati obvestila o izdaji novih publikacij					☐
Periodika			SIT	EUR	Vpišite število izvodov*
					tiskani e-izvod
<i>Ekonomsko ogledalo. 11 števil letno. Cena za en izvod 1.500,00 SIT / 6,26 EUR.</i>			16.000,00	66,77	
<i>Slovenian Economic Mirror. 11 števil letno. Cena za en izvod 1.500,00 SIT / 6,26 EUR.</i>			16.000,00	66,77	
<i>Pomladansko / Jesensko poročilo. Letna naročnina za eno publikacijo 2.500,00 SIT / 10,43 EUR.</i>			5.000,00	20,86	
<i>Spring / Autumn Report. Letna naročnina za eno publikacijo 3.500,00 SIT / 14,61 EUR.</i>			7.000,00	29,21	
<i>Poročilo o razvoju</i>			3.000,00	12,52	
<i>Development Report</i>			3.000,00	12,52	
<i>Zbirka Delovni zvezki (za posamezne teme se lahko obrnete na spletno stran oz. gornje naslove in tel. številke; cena po ceniku velja za en izvod).</i>			2.200,00	9,18	
<i>IB revija. Štiri številke letno. Enojna številka stane 3.000,00 SIT / 12,52 EUR, dvojna številka stane 4.000,00 SIT / 16,69 EUR.</i>			10.000,00	41,73	
<i>Info IMAD / UMAR Info. 1 izvod brezplačno. Koristne informacije o UMAR. Slovensko, angleško.</i>					
V primeru, da ne naročate celotne zbirke, vpišite izbrano publikacijo:					
Knjižne izdaje			SIT	EUR	Vpišite število izvodov*
					tiskani e-izvod
<i>Socialni razgledi 2006 (knjiga ali CD)</i>			3.834,24	16,00	
<i>Socialni razgledi 2006 (knjiga in CD)</i>			4.792,80	20,00	
<i>Social Overview 2006 (knjiga ali CD)</i>			6.230,64	26,00	
<i>Social Overview 2006 (knjiga in CD)</i>			9.585,60	40,00	
<i>Poročilo o človekovem razvoju Slovenija 2002–2003 (knjiga in CD).</i>			2.500,00	10,43	
<i>Poročilo o človekovem razvoju Slovenija 2002–2003 (knjiga ali CD).</i>			1.900,00	7,93	
<i>Human Development Report Slovenia 2002–2003 (knjiga in CD).</i>			5.000,00	20,86	
<i>Human Development Report Slovenia 2002–2003 (knjiga ali CD).</i>			4.300,00	17,94	
<i>Strategija razvoja Slovenije (SRS 2006–2013)</i>			1.500,00	6,26	
<i>Slovenija's Development Strategy (SDS 2006–2013)</i>			2.000,00	8,35	
<i>M. Stare, R. Kmet Zupančič, M. Bučar: Slovenia – On the Way to the Information Society, 2004</i>			4.600,00	19,20	
<i>Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU (SGRS 2000–2006) – povzetek</i>			1.000,00	4,17	
<i>Slovenija in the New Decade: Sustainability, Competitiveness, Membership in the EU – summary</i>			1.500,00	6,26	
<i>Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU (SGRS 2000–2006)</i>			3.500,00	14,61	
<i>Slovenija in the New Decade: Sustainability, Competitiveness, Membership in the EU</i>			7.000,00	29,21	
<i>B. Radej, A. Pirc Velkavrh, L. Globevnik: Indikatorji o okolju in razvoju/Indicators on environment and development, 1999</i>			1.880,00	7,85	/
<i>J. Seljak: Kazalec uravnoteženega razvoja / Sustainable Development Indicators, 2001</i>			3.000,00	12,52	/
<i>Matija Rojec: Prestrukturiranje z neposrednimi tujimi investicijami: Slovenija/Restructuring with foreign direct investment: The Case of Slovenia, 1998.</i>			2.000,00	8,35	/
Za ostale knjižne izdaje se lahko obrnete na spletno stran oz. gornje naslove in tel. številke (vpišite izbrano knjižno izdajo):					
Cene v evrih so preračunane po tečaju zamenjave 1 euro = 239,640 SIT.					
Davek	8,5-odstotni DDV ni vključen v ceni.				29. december 2006